

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**Συγκριτική ανάλυση των ελληνικών Στρατηγικών
Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης της προγραμματικής
περιόδου 2014 - 2020**

Διπλωματική Εργασία

Βυτόγιαννη Δήμητρα

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτρης Οικονόμου

Σεπτέμβριος, 2018

Σύντομη Περίληψη

Η έννοια της εδαφικής συνοχής που εισήγαγε η Συνθήκη της Λισαβόνας στην πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιστά σαφές ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία των πολιτικών που εστιάζουν στην εξομάλυνση των κοινωνικό - οικονομικών ανισοτήτων αποτελεί η υιοθέτηση μίας προσέγγισης μέσω της οποίας λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η εδαφική διάσταση. Παράλληλα, ήδη από τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους γίνεται λόγος για την υιοθέτηση πολιτικών ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, στις οποίες έχουν αποδοθεί σημαντικά ποσά χρηματοδότησης. Βάσει της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου και με αφορμή το νέο εργαλείο των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων για δράσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, η παρούσα εργασία επιδιώκει να εξαγάγει συμπεράσματα για τον σχεδιασμό-κατάρτιση των εν λόγω στρατηγικών έχοντας πρώτα μελετήσει σε βάθος τα χαρακτηριστικά τόσο των δήμων όσο και των εγκεκριμένων στρατηγικών και επιδιώκοντας τη δημιουργία μίας τυπολογίας μέσω της μεθόδου της παραγοντικής ανάλυσης, η οποία μας επιτρέπει να διαχειριστούμε πιο αποτελεσματικά τον μεγάλο όγκο πληροφορίας.

Λέξεις - κλειδιά: *Ολοκληρωμένη Αστική Ανάπτυξη, Πολιτική συνοχής, Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ), Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, Παραγοντική ανάλυση*

Abstract

The concept of territorial cohesion introduced by the Treaty of Lisbon in the European Union 's cohesion policy makes it clear that the necessary condition for the success of policies that focus on the normalization of socio - economic disparities, is the adoption of an approach that takes into account the territorial dimension. At the same time, since the previous programming periods, there has been talk of adopting integrated urban development policies, which have been allocated significant amounts of funding. Based on the current programming period and on the occasion of the new Integrated Territorial Investment Tool for Sustainable Urban Development actions, this paper seeks to draw conclusions on the design and preparation of these strategies, having first studied in depth the characteristics of both municipalities and approved strategies and by creating a typology through the method of the factor analysis, which allows us to manage the large amount of information more effectively.

Key words: *Integrated Urban Development, Cohesion Policy, European Structural and Investment Funds, Integrated Territorial Investments (ITI), Sustainable Urban Development Strategy, Factor Analysis*

Ευχαριστίες

Αποτελώντας το τελικό στάδιο των προπτυχιακών μου σπουδών, η εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας αποτέλεσε μία ιδιαίτερη διαδικασία στην οποία η συμβολή διάφορων προσώπων ήταν καθοριστικής σημασίας.

Αρχικά, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Δημήτρη Οικονόμου αφενός για την έμπρακτη ενθάρρυνσή του τόσο κατά τη διάρκεια των σπουδών μου όσο και στο επόμενο στάδιο της διπλωματικής εργασίας αφετέρου για τις σοβαρές υποδείξεις του, οι οποίες βασίζονται πάντα σε μία σαφή δομή και μία λειτουργική μεθοδολογία.

Έπειτα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κα. Άννα Σαμαρίνα και τον κ. Παναγιώτη Πανταζή για την πολύτιμη θεωρητική και πρακτική βοήθεια τους στην εκπόνηση και ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Εκτός Πανεπιστημίου, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ σε άτομα που γνώρισα τόσο κατά τη διάρκεια των σπουδών μου όσο και μετέπειτα αλλά παραμένουν δίπλα μου μέχρι σήμερα με ουσιαστική την υποστήριξη και την ενθάρρυνσή τους μέχρι και την συγγραφή της τελευταίας σελίδας της εν λόγω διπλωματικής: Έλενα, Μεντίνα, Βασίλη, Εύη, Δέσποινα κάθε σκέψη σας αποτελούσε κίνητρο για συνέχιση της προσπάθειάς μου, σας ευχαριστώ για όλα.

Τέλος, απευθύνομαι στην οικογένειά μου, θέλοντας να εκφράσω τις ευχαριστίες μου για την πολύτιμη συμβολή τους στην ολοκλήρωση των σπουδών μου, χωρίς τη στήριξη των οποίων αυτή η εμπειρία θα ήταν πολύ δυσκολότερη έως και ακατόρθωτη.

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	8
A. Επισκόπηση βιβλιογραφίας.....	10
1. Πολιτική Αστικής Ανάπτυξης: εννοιολογική διερεύνηση.....	10
2. Πολιτική Συνοχής και Πολιτική Αστικής Ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	14
2.1 Περίοδος έως 2013.....	14
2.1.1 Πολιτική συνοχής	14
2.1.2 Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα και Πρωτοβουλία URBAN.....	19
2.2 Προγραμματική περίοδος 2014 - 2020: Εργαλεία Αστικής Ανάπτυξης.....	24
2.2.1 Βιώσιμη αστική ανάπτυξη	24
2.2.2 Urban Innovative Actions	24
2.2.3 Urban agenda for the EU	26
2.2.4 Urbact.....	28
2.2.5 Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (OXE)	29
2.2.5.1 Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις: Ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο.....	30
2.2.5.2 OXE για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.....	32
2.2.5.3 Χρηματοδότηση OXE για Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης	36
2.3 Περίοδος μετά το 2020	39
2.3.1 Πολιτική συνοχής μετά το 2020	39
2.3.2 Βιώσιμη αστική ανάπτυξη	39
2.3.3 Ευρωπαϊκή αστική πρωτοβουλία.....	40
3. Πολιτική Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα.....	41
3.1 Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (ΣΟΑΠ)	41
3.2 Συνέργειες εργαλείων και σχεδίων για την αστική ανάπτυξη	45
B. Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα: Προγραμματική Περίοδος 2014-2020	46

1. Μεθοδολογία Έρευνας.....	46
1.1 Περιγραφή δείγματος.....	46
1.2 Επιλογή μεθόδου ανάλυσης δεδομένων	55
2. Διεξαγωγή της Έρευνας.....	56
2.1 Τυπολογία των δήμων.....	56
2.2 Τυπολογία Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης	72
Γ. Συμπεράσματα.....	86
Βιβλιογραφία	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.....	95

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας Α.2.1.1: Στόχοι Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, 1989-2006

Πίνακας Α.2.1.2: Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα

Πίνακας Α.2.1.3: Πρωτοβουλία URBAN

Πίνακας Α.2.2.1 Αστική διάσταση της πολιτικής συνοχής 2014-2020

Πίνακας Α.2.2.2 Περιοχές εφαρμογής των ΟΧΕ

Πίνακας Α.2.2.3 Αρμοδιότητες Διαχειριστικής και Αστικής Αρχής

Πίνακας Α.2.3.1 Άξονες ΣΟΑΠ Δ. Αθηναίων

Πίνακας Β.1.1 Δήμοι με εγκεκριμένη ΣΒΑΑ και σχήμα διακυβέρνησης

Πίνακας Β.2.1 Μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση για την τυπολογία των δήμων

Πίνακας Β.2.2 Περιστραμμένοι παράγοντες και παραγοντικές φορτίσεις 1ης εφαρμογής

Πίνακας Β.2.3 Communalities

Πίνακας Β.2.4 Εξαγωγή παραγόντων και ιδιοτιμές

Πίνακας Β.2.5 Περιστραμμένοι παράγοντες και παραγοντικές φορτίσεις 2ης εφαρμογής

Πίνακας Β.2.6 Τυπολογία δήμων

Πίνακας Β.2.7 Μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση για την τυπολογία των ΣΒΑΑ

Πίνακας Β.2.8 Εξαγωγή παραγόντων και ιδιοτιμές

Πίνακας Β.2.9 Περιστραμμένοι παράγοντες και παραγοντικές φορτίσεις

Πίνακας Β.2.10 Τυπολογία Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Πίνακας Β.2.11 Τυπολογία Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Πίνακας Γ.1.1 Ποσοτική αντιστοίχιση τύπων δήμων - τύπων ΣΒΑΑ

Πίνακας Γ.1.2 Ποιοτική αντιστοίχιση τύπων δήμων - τύπων ΣΒΑΑ, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας Γ.1.3 Αντιστοίχιση Περιφερειών με Τύπους δήμων και Τύπους ΣΒΑΑ

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα Α.2.1 Χρηματοδότηση UIA ανά Θεματική Κατηγορία (τιμές σε εκατ. ευρώ)

Γράφημα Β.1.1 Κατανομή συνολικής χρηματοδότησης των ΠΕΠ ανά Περιφέρεια

Γράφημα Β.1.2 Κατανομή χρηματοδότησης ανά Θεματικό Στόχο για το σύνολο των Περιφερειών

Γράφημα Β.1.3 Ποσοστό χρηματοδότησης στη συνολική χρηματοδότηση του ΠΕΠ για ολοκληρωμένες δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης ανά Περιφέρεια

Γράφημα Β.1.4 Κατανομή των ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ) στη συνολική χρηματοδότηση για δράσεις ΒΑΑ ανά Περιφέρεια

Γράφημα Β.1.5 Κατανομή της συνολικής χρηματοδότησης για δράσεις ΒΑΑ ανά Θεματικό Στόχο

Γράφημα Β.2.2 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις παραγοντικές τιμές του Παράγοντα Π2

Γράφημα B.2.3 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις παραγοντικές τιμές του Παράγοντα Π3

Γράφημα B.2.4 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M1

Γράφημα B.2.5 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M2

Γράφημα B.2.6 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές του Παράγοντα Π1

Γράφημα B.2.7 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές του Παράγοντα Π2

Γράφημα B.2.8 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές του Παράγοντα Π1

Γράφημα B.2.9 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M1

Γράφημα B.2.10 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M2

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα A.1.1: Ποσοστό πληθυσμού που κατοικεί σε αστικές περιοχές, 1950-2050

Διάγραμμα A.1.2: Κατανομή αστικού - αγροτικού πληθυσμού, 1950-2050

Διάγραμμα B.2.1 Scree plot

Διάγραμμα B.2.2 Scree plot

Κατάλογος Χαρτών

Χάρτης A.2.1.1: Περιοχές εφαρμογής Α' Φάσης Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων

Χάρτης A.2.1.2: Περιοχές εφαρμογής Β' Φάσης Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων

Χάρτης A.2.1.3: Πόλεις που συμμετέχουν στην κοινοτική πρωτοβουλία URBAN

Χάρτης A.3.1.1 Περιοχή παρέμβασης ΣΟΑΠ για το κέντρο της Αθήνας

Χάρτης A.3.1.2 Κατηγορίες περιοχών στην περιοχή παρέμβασης του ΣΟΑΠ για το κέντρο της Αθήνας

Χάρτης B.1.1 Κατηγορία Περιφέρειας βάσει Κατά Κεφαλή ΑΕΠ συγκρινόμενου με τον Μ.Ο. της Ε.Ε.

Ακρωνύμια

ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠ	Επενδυτική Προτεραιότητα
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΤΘΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΘΣ	Θεματικοί Στόχοι
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣΒΑΑ	Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης
ΣΟΑΠ	Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής

Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή της πολιτικής μέσω της οποίας επιδιώκεται η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των διάφορων περιφερειών, κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους έχουν αποδοθεί συνολικά αρκετά υψηλά ποσά χρηματοδότησης από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία για την υλοποίηση σημαντικών έργων. Κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014 - 2020, υιοθετείται μία ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη χωρική ανάπτυξη, η οποία θέτει ως στρατηγικούς στόχους την επίτευξη της απασχόλησης, της κοινωνικής συνοχής και της διατήρησης των πόρων και υλοποιείται μέσα από το εργαλείο των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ). Μέρος των ΟΧΕ αποτελούν οι ΟΧΕ για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη οι οποίες αποτελούν και το αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας.

Η καινοτομία του εργαλείου συνίσταται στο γεγονός ότι οι δράσεις που προβλέπονται μέσα από το συγκεκριμένο εργαλείο οφείλουν να έχουν έναν ολοκληρωμένο χαρακτήρα προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι κοινωνικές, δημογραφικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές και κλιματικές προκλήσεις που εμφανίζονται στα αστικά κέντρα καθώς και στο γεγονός ότι αποδίδονται στις αστικές αρχές, δηλαδή στην τοπική αυτοδιοίκηση, σημαντικές αρμοδιότητες και καθήκοντα. Βάσει των παραπάνω και λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν προβλέπεται μηχανισμός χρηματοδότησης πολιτικών ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, η σημασία του συγκεκριμένου εργαλείου για τον ελληνικό χώρο είναι ύψιστης σημασίας.

Σε συνδυασμό με τις εξελίξεις για την επόμενη προγραμματική περίοδο κατά την οποία προβλέπεται υψηλότερη χρηματοδότηση του συγκεκριμένου εργαλείου, μέσω της παρούσας εργασίας επιδιώκεται η διαμόρφωση ενός μοντέλου ικανού να συμβάλλει στην εξαγωγή συμπερασμάτων για την σύνθεση των ήδη εγκεκριμένων Στρατηγικών Βιώσιμης Ανάπτυξης τα οποία θα μπορούσαν να συνεισφέρουν ουσιαστικά στην αποτελεσματικότερη κατάρτισή τους στο μέλλον, δεδομένης της σημασίας τους στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον.

Η εργασία αποτελείται από 3 μέρη με επιμέρους κεφάλαια. Το Μέρος Α αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας προκειμένου να αποσαφηνιστούν έννοιες οι οποίες θα συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση του θέματος. Ειδικότερα, στο Μέρος Α αρχικά αναλύεται η έννοια των πολιτικών αστικής ανάπτυξης. Στη συνέχεια γίνεται μία ιστορική αναδρομή στην πολιτική συνοχής της Ε.Ε. και στη σύνδεσή της με τις πολιτικές αστικής

ανάπτυξης. Το θέμα αυτό διερευνάται σε τρεις χρονικές περιόδους: περίοδος έως το 2013, 2014-2020 και περίοδος μετά το 2020. Στην ανάλυση της προγραμματικής περιόδου 2014 - 2020 γίνεται εκτενής ανάλυση και του εργαλείου των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων με αναφορά στα κανονιστικά - θεσμικά πλαίσια που το διέπουν. Στη συνέχεια του Μέρους Α γίνεται μία ανασκόπηση σε εθνικό επίπεδο, προσπαθώντας να διευκρινιστεί το ισχύον πλαίσιο των πολιτικών αστικής ανάπτυξης στα ελληνικά δεδομένα.

Το Μέρος Β αποτελεί την ουσιαστική μελέτη των εγκεκριμένων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα καθώς αποτελεί και το κεφάλαιο στο οποίο διεξάγεται η έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, αυτό που επιδιώκεται είναι αφενός η διαμόρφωση μίας τυπολογίας για τους δήμους με εγκεκριμένη Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, η οποία βασίζεται σε ένα πλήθος μεταβλητών αφετέρου η διαμόρφωση μίας δεύτερης τυπολογίας που αφορά τις στρατηγικές. Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της παραγοντικής ανάλυσης, είμαστε σε θέση να διαχειριστούμε τον μεγάλο αρχικό όγκο της αρχικής πληροφορίας τόσο για τους δήμους όσο και για τις στρατηγικές και τελικά να οδηγηθούμε σε απλοποιημένες μεταβλητές οι οποίες όμως αποτελούνται από σύνθετη πληροφορία την οποία δεν θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε χωρίς την χρήση αυτού του εργαλείου. Τελικά, αυτό που προκύπτει είναι η δημιουργία τύπων δήμων με κοινά χαρακτηριστικά είτε αυτά αφορούν προβλήματα είτε αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, και η δημιουργία τύπων Στρατηγικών με κριτήριο την εξειδίκευση σε συγκεκριμένους πυλώνες.

Τέλος, στο Μέρος Γ παρατίθενται τα συμπεράσματα, τα οποία αποτελούν μία συνθετική διατύπωση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την έρευνα και είναι ικανά να συμβάλλουν στη διαμόρφωση κάποιων σκέψεων γύρω από την κατάρτιση των ΟΧΕ για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.

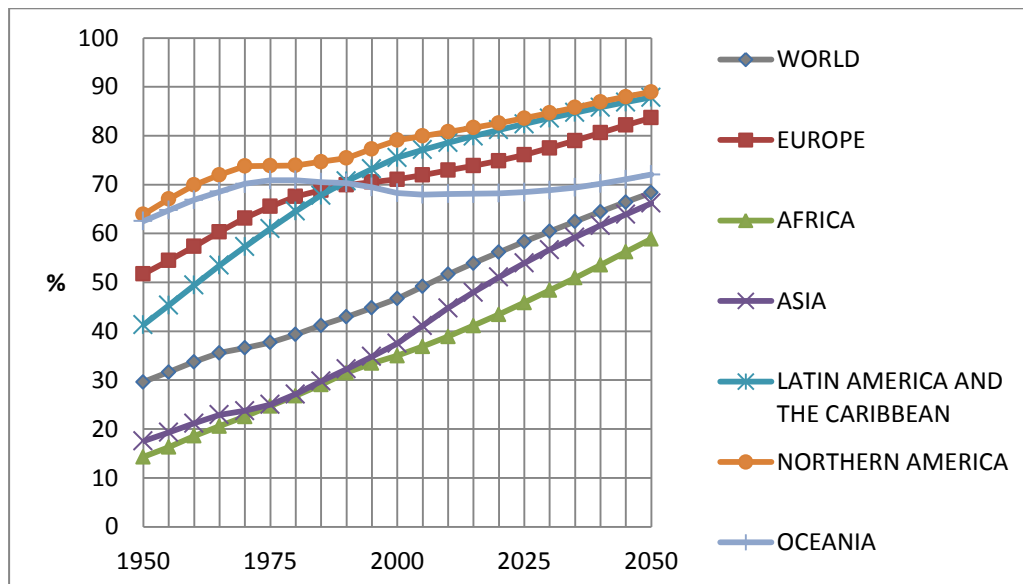
Επισημαίνεται ότι, η παρούσα εργασία δεν εστιάζει τόσο στην αξιολόγηση των ήδη εγκεκριμένων Στρατηγικών ΒΑΑ, αλλά βασικός της στόχος είναι η συμβολή της στην ανάπτυξη μίας σχετικής μεθοδολογίας βάσει της οποίας θα γίνεται η κατάρτιση των Στρατηγικών, η επιλογή των περιοχών παρέμβασης και η επικέντρωση της χρηματοδότησης με στόχο την επίτευξη θετικών πολλαπλασιαστικών οφελών στις επιλεγμένες περιοχές.

A. Επισκόπηση βιβλιογραφίας

1. Πολιτική Αστικής Ανάπτυξης: εννοιολογική διερεύνηση

Ο πληθυσμός της Ευρωπαϊκής ηπείρου σημείωσε μία σημαντική αλλαγή κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα, καθώς από αγροτικός μετατράπηκε σε έναν κατά βάση αστικό πληθυσμό. Το ποσοστό των κατοίκων της Ευρώπης που ζουν σε αστικούς οικισμούς άνω των 5.000 κατοίκων εκτιμάται ότι ανέρχεται περίπου στο 70% του συνολικού της πληθυσμού και ενώ ο ρυθμός αύξησης του ποσοστού έχει μειωθεί, το ποσοστό των κατοίκων στις ευρωπαϊκές πόλεις έναντι του αγροτικού πληθυσμού συνεχίζει να αυξάνεται (United Nations, 2010).

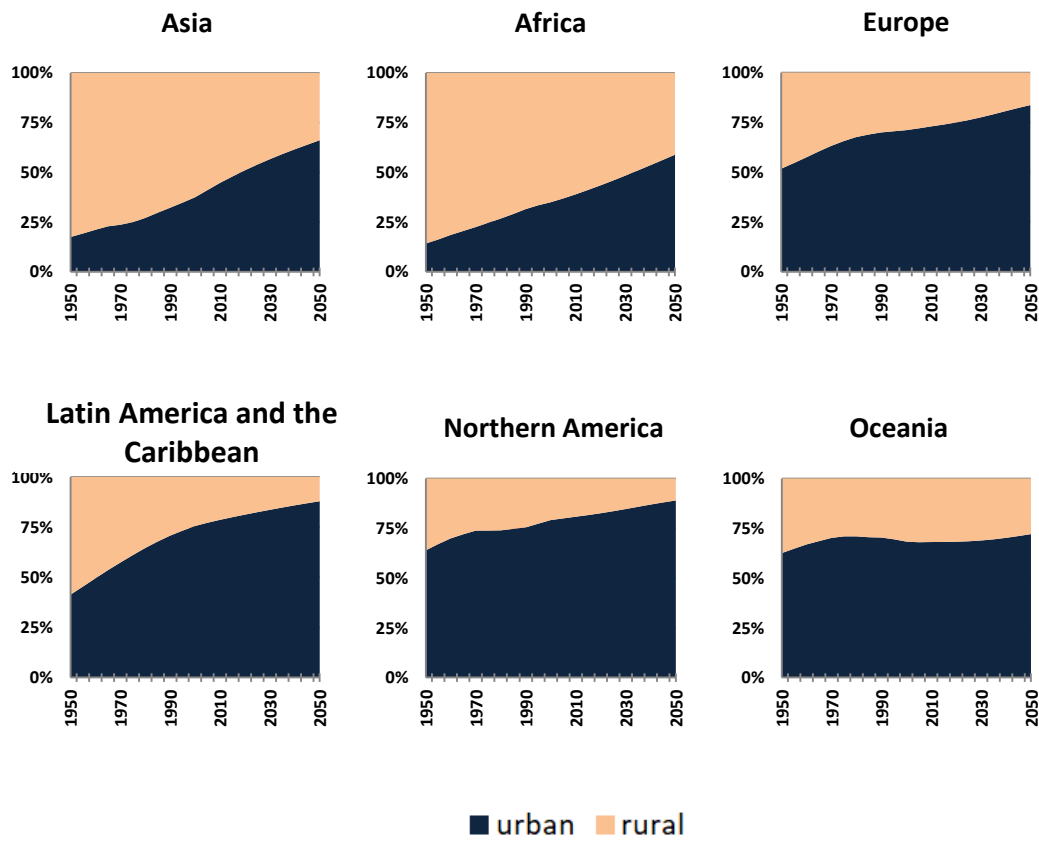
Διάγραμμα A.1.1: Ποσοστό πληθυσμού που κατοικεί σε αστικές περιοχές, 1950-2050

Πηγή: World Urbanization Prospects: The 2018 Revision, United Nations

Σημαντικό χαρακτηριστικό του πληθυσμού της Ευρώπης αποτελεί επίσης η κατανομή των κατοίκων στα αστικά συγκροτήματα. Σε αντίθεση με την συγκεντρωτική αστική δομή των άλλων ηπείρων όπως συναντάται χαρακτηριστικά στις ΗΠΑ ή στην Κίνα, στην Ευρώπη παρατηρείται μία περισσότερο πολυκεντρική κατανομή του αστικού πληθυσμού. Μόνο το 7% του συνολικού πληθυσμού της Ευρώπης ζει σε πόλεις άνω των 5.000.000 κατοίκων, ποσοστό που για τις ΗΠΑ αντιστοιχεί στο 25% του συνολικού πληθυσμού τους (European Union, 2011).

Διάγραμμα Α.1.2: Κατανομή αστικού - αγροτικού πληθυσμού, 1950-2050

Πηγή: World Urbanization Prospects: The 2018 Revision, United Nations, ίδια επεξεργασία

Η ταχύρρυθμη και έντονη αύξηση του αστικού πληθυσμού όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, αποτέλεσε αιτία για την συσσώρευση προβλημάτων στις αστικές περιοχές. Σήμερα, τα αστικά κέντρα αντιμετωπίζουν δημογραφικές προκλήσεις, προκλήσεις που σχετίζονται με την οικονομική τους ανάπτυξη συσχετιζόμενη με όρους ανταγωνιστικότητας, κοινωνικές προκλήσεις καθώς και θέματα που αφορούν την εξάντληση των φυσικών πόρων (European Union, 2011). Σύμφωνα, όμως με την Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι πόλεις εκτός από πηγή αυτών των προβλημάτων αποτελούν και τη λύση. «Αυτές οι αστικές περιοχές είναι οι κινητήριες δυνάμεις της ευρωπαϊκής οικονομίας και δρουν ως καταλύτες δημιουργικότητας και καινοτομίας παντού στην Ένωση. Αλλά υπάρχουν επίσης περιοχές όπου επίμονα προβλήματα, όπως η ανεργία, η απομόνωση και η φτώχεια είναι εξαιρετικά σοβαρά. Ως εκ τούτου, οι αστικές πολιτικές έχουν ευρύτερη διασυνοριακή σημασία, και για αυτόν τον λόγο η αστική ανάπτυξη είναι καθοριστική για την περιφερειακή πολιτική της ΕΕ» (http://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/themes/urban-development/).

Η απάντηση στην αντιμετώπιση των απειλών ή προκλήσεων που εμφανίζονται στις αστικές περιοχές, βρίσκεται επομένως στην αστική ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα στην υιοθέτηση μίας πολιτικής αστικής ανάπτυξης στην οποία μπορούμε να αποδώσουμε τον ορισμό της πολιτικής μέσω της οποίας επιδιώκεται η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των πόλεων και των οικισμών (Οικονόμου & Πετράκος, 2012).

Η υιοθέτηση πολιτικών αστικής ανάπτυξης εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '80 και αποτελούσε κυρίως πρωτοβουλία των τοπικών αρχών («από τα κάτω» προσέγγιση). Οι λόγοι που οδήγησαν τις τοπικές αρχές να αναπτύξουν δράσεις αστικής ανάπτυξης οφείλονται σε μία σειρά διαφορετικών αλλά μεταξύ τους αλληλένδετων παραγόντων. Αρχικά, οι πρωτοβουλίες αυτές λήφθηκαν προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι πιέσεις που εμφανίζονταν στην οικονομική βάση των πόλεων, πιέσεις που προέκυψαν λόγω της παγκοσμιοποίησης και του αυξανόμενου διεθνούς ανταγωνισμού, ιδιαίτερα σε πόλεις της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Οι περιφερειακές πολιτικές που υιοθετούνταν αδυνατούσαν να αντιμετωπίσουν τα οικονομικά προβλήματα που εμφανίζονταν εντός των πόλεων, καθώς αυτές οι πολιτικές είχαν ως πεδίο αναφοράς χωρικές ενότητες ευρύτερες των αστικών κέντρων. Πέρα όμως από τα οικονομικά προβλήματα, η ανάγκη για την υλοποίηση δράσεων αστικής ανάπτυξης πρόεκυψε και από την εμφάνιση προβλημάτων κοινωνικής πόλωσης τα οποία αφορούν οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα εστιασμένα σε συγκεκριμένες γειτονίες. Ως αιτίες του φαινομένου της κοινωνικής πόλωσης θεωρούνται η σταδιακή απαξίωση των μεταπολεμικά κατασκευασμένων οργανωμένων συγκροτημάτων κατοικίας, ο έντονος κοινωνικός διαχωρισμός που δημιούργησε ο μηχανισμός της αγοράς καθώς και η συνεχόμενη αύξηση των οικονομικών μεταναστών. Σημαντική συγκυρία για την κινητοποίηση των τοπικών αυτοδιοικητικών αρχών αποτέλεσε παράλληλα η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων τους και η πολιτική νομιμοποίηση τους (Οικονόμου, 2011, σ. 25).

Σύμφωνα με τον Οικονόμου (Οικονόμου, 2011, σσ. 25-26) οι πολιτικές αστικής ανάπτυξης συνδέονται στενά με τις εκάστοτε πολεοδομικές πολιτικές. Η στενή τους σχέση οφείλεται στους περιορισμένους πόρους που διατίθενται για τις πρώτες, με αποτέλεσμα αυτές να βασίζονται στα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο των πολεοδομικών πολιτικών για την αύξηση της ελκυστικότητας των πόλεων με στόχο την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων καθώς και δυναμικών κοινωνικών στρωμάτων. Επιπρόσθετα, οι δράσεις τους επικεντρώθηκαν σε αναπλάσεις δύο διαφορετικών τύπων

αστικών περιοχών. Οι αναπλάσεις αυτές έγιναν αφενός σε περιοχές με οικονομικά ή κοινωνικά προβλήματα, αφετέρου σε χωρικές ενότητες εντός των πόλεων με αναξιοποίητο αναπτυξιακό δυναμικό ικανές όμως να προσελκύσουν νέες δυναμικές οικονομικές δραστηριότητες υπό την υλοποίηση κατάλληλα σχεδιασμένων παρεμβάσεων. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των πόλεων μέσω των πολιτικών αστικής ανάπτυξης επιδιώχθηκε επίσης μέσω της εφαρμογής του εργαλείου του marketing των πόλεων (city marketing), το οποίο σε συνδυασμό με την γενικότερη πολεοδομική πολιτική εκτιμάται να φέρει θετικές πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις στις αστικές περιοχές.

Οι πολιτικές για την ανάπτυξη των πόλεων υλοποιούνται συνήθως μέσω «στρατηγικών σχεδίων ανάπτυξης», σχέδια τα οποία διαφέρουν από τα παραδοσιακά πολεοδομικά ή ρυθμιστικά σχέδια. Τα θέματα που καλύπτουν τα στρατηγικά σχέδια ανάπτυξης εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πεδίο θεμάτων καθώς αυτά επικεντρώνονται σε οικονομικά ζητήματα, στην ανταγωνιστικότητα κ.λπ. Η ευρύτητα όμως του πεδίου των θεμάτων που καλύπτουν, σε αντίθεση με την κλασική ολιστική προσέγγιση, δεν συνοδεύεται και από πλήρη αντιμετώπιση των θεμάτων. Οι δράσεις των στρατηγικών σχεδίων ανάπτυξης χαρακτηρίζονται επίσης από ευελιξία, στοιχείο σημαντικά διαφορετικό από την ακαμψία των κανονιστικών ή ρυθμιστικών διατάξεων που προβλέπονται στα πολεοδομικά κυρίως σχέδια. Η εφαρμογή των δράσεων αποτελεί το στάδιο στο οποίο και δίνεται η μεγαλύτερη έμφαση, ενώ σε αυτή την διαδικασία επιδιώκουν την συμμετοχή των παραγόντων συσχετιζόμενων με την αστική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένου και του ιδιωτικού φορέα. (Οικονόμου & Πετράκος, 2012).

2. Πολιτική Συνοχής και Πολιτική Αστικής Ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

2.1 Περίοδος έως 2013

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η διαμόρφωση αστικής πολιτικής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στις αστικές περιοχές αποτελεί αρμοδιότητα των εθνικών πολιτικών των κρατών-μελών, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει επίσημα καμία αρμοδιότητα άσκησης αστικής πολιτικής (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, & Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014). Πιο συγκεκριμένα, «δεν υπάρχει σχετικό παράγωγο δίκαιο με τη μορφή κανονισμού ή οδηγίας, ούτε και αυτοτελής γραμμή του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς επίσης δεν υφίσταται Επίτροπος αρμόδιος για τα αστικά θέματα και κατά συνέπεια ούτε αρμόδια Γενική Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής» (Καμχής, 2007, σ. 172). Η αντιμετώπιση, όμως, των αστικών ζητημάτων προσεγγίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από άλλες κοινοτικές πολιτικές που έχουν χωρικές διαστάσεις και σημαντικές χωρικές επιπτώσεις. Η *πολιτική περιβάλλοντος* που προωθεί τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και η *πολιτική συνοχής* που προωθεί τις αστικές παρεμβάσεις στις πόλεις αποτελούν τις δύο βασικότερες ευρωπαϊκές πολιτικές στο πλαίσιο άσκησης μίας αστικής πολιτικής. Ωστόσο, υπάρχουν και άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές που δύνανται να σχετίζονται με παρεμβάσεις στον αστικό χώρο με άμεσο ή με έμμεσο τρόπο. Ενδεικτικά, ως τέτοιες πολιτικές αναφέρονται οι πολιτικές μεταφορών, απασχόλησης, έρευνας ανταγωνισμού, κλπ (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, & Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014). Λόγω της συνεισφοράς της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ζητήματα πολιτικής αστικής ανάπτυξης παρακάτω γίνεται μία σύντομη περιγραφή των εργαλείων που εφαρμόστηκαν τόσο στο παρελθόν όσο και σε αυτά που εφαρμόζονται στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο καθώς τα τελευταία αποτελούν και το θέμα μελέτης της παρούσας εργασίας.

2.1.1 Πολιτική συνοχής

Η πολιτική συνοχής αποτελεί μέρος της Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ασκείται μέσω της εφαρμογής προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία.

Η πολιτική συνοχής λαμβάνοντας σε πρώτο στάδιο τη διάσταση της «οικονομικής και κοινωνικής συνοχής» εμφανίζεται ως κοινοτική πολιτική το 1986 με την υιοθέτηση της Ενιαίας Πράξης. «Η Πράξη θέτει σε εφαρμογή μια κοινωνική πολιτική οικονομικής και κοινωνικής συνοχής για να αντισταθμίσει τις επιπτώσεις από την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς στα λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη μέλη και για να μειώσει τις αποκλίσεις του επιπέδου ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών. Η κοινοτική παρέμβαση πραγματοποιείται μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)» (Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, 1987)

Σημαντικό σταθμό στην ευρύτερη περιφερειακή πολιτική αποτελεί η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ-Π) η οποία ολοκληρώθηκε το 1988 με σειρά Κανονισμούς που θέτουν βασικούς στόχους, τον τρόπο λειτουργίας και το συντονισμό των ταμείων για την υλοποίηση του στόχου της συνοχής (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Καυκαλάς, & Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014). Σύμφωνα με τον Καμχή (2007) η καινοτομία της μεταρρύθμισης των Ταμείων αφορούσε αφενός την εφαρμογή μίας πλέον «αληθινά ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής», σε αντίθεση με τον υποστηρικτικό ως προς τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές χαρακτήρα που κατείχε μέχρι τότε, αφετέρου η νέα αντιμετώπιση είχε δεχτεί σημαντικές επιρροές από τη γαλλική αντιμετώπιση του σχεδιασμού σύμφωνα με την οποία ο χώρος και η ανάπτυξη είναι πολύ στενά συνδεδεμένοι κάτω από τον όρο «διευθέτηση του χώρου» (*aménagement du territoire*).

Το 1992 με την υπογραφή της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ) ενισχύεται και επιβεβαιώνεται η πολιτική συνοχής ως ένας από τους κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα, επέρχονται περαιτέρω τροποποιήσεις στα Διαρθρωτικά Ταμεία με την ίδρυση του χρηματοδοτικού μέσου για τις περιοχές με διαρθρωτικά προβλήματα στην αλιεία και του Ταμείου Συνοχής. «Το Ταμείο Συνοχής παρέχει βοήθεια στα κράτη-μέλη που έχουν κατά κεφαλή ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (ΑΕΕ) κατώτερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου με στόχο τη μείωση της οικονομικής και κοινωνικής τους υστέρησης και τη σταθεροποίηση της οικονομίας τους» (Καμχής, 2007, σ. 83).

Το 2007 η Συνθήκη Λισαβόνας εισήγαγε μία νέα διάσταση στην πολιτική της ΕΕ, τη διάσταση της εδαφικής συνοχής. «Ο νέος στόχος της εδαφικής συνοχής που εισήγαγε η

Συνθήκη της Λισαβόνας αποτελεί αναγνώριση ότι η οικονομική και κοινωνική συνοχή σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς μεγαλύτερη επικέντρωση στις χωρικές-γεωγραφικές συνέπειες των πολιτικών της ΕΕ» (Ασπρογέρακας, 2016). Σύμφωνα με την Ανδρικοπούλου (Ανδρικοπούλου, 2004) «οι τρεις πλευρές της συνοχής αποκτούν το περιεχόμενο που τους αποδίδεται από τον τρόπο χρήσης τους. Η οικονομική συνοχή αφορά «οικονομικές» περιφερειακές ανισότητες που καταγράφονται κατά βάση με το δείκτη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αλλά και με δείκτες που αφορούν τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των περιφερειών. Η κοινωνική συνοχή αναφέρεται στην ανεργία και στην απασχόληση, στις διαφορές στα επίπεδα εκπαίδευσης, τις δημογραφικές τάσεις και τον κοινωνικό αποκλεισμό, δηλαδή σε «κοινωνικές» ανισότητες μεταξύ ατόμων στην ίδια περιφέρεια παρά μεταξύ περιφερειών. Η εδαφική συνοχή αναφέρεται στην «ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη» και εξειδικεύεται, αφενός, στα προβλήματα που δημιουργεί η μεγάλη συγκέντρωση του πληθυσμού και δραστηριοτήτων στις κεντρικές περιοχές και, αφετέρου, στα προβλήματα που απασχολούν ειδικές κατηγορίες περιοχών (αστικές, αγροτικές, συνοριακές κ.λπ.)».

Η πολιτική συνοχής εφαρμόστηκε αρχικά μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) και στη συνέχεια μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), τα οποία εξειδικεύονται και εφαρμόζονται με σειρά Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε περιφερειακό (ΠΕΠ) και εθνικό επίπεδο (τομεακά ΕΠ) (Ανδρικοπούλου, Γιαννακού, Κανκαλάς, & Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, 2014).

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, τα οποία εφαρμόστηκαν σε τρεις προγραμματικές περιόδους κατά το διάστημα 1989-2006, συνοδεύονται από καθορισμό συγκεκριμένων στόχων (γεωγραφικών και οριζόντιων), για την επίτευξη της πολιτικής συνοχής. Η χρηματοδότηση δράσεων ανά στόχο γίνεται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Ωστόσο, οι πόροι των Ταμείων, εκτός από την υποστήριξη των στόχων διατίθενται και για τη στήριξη κοινοτικών πρωτοβουλιών.

Πίνακας Α.2.1.1: Στόχοι Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, 1989-2006,

(http://courses.arch.ntua.gr/fsr/129946/POLITIKH%20SYNOXH%20KAI%20POLEIS%20140408_4.pdf)

ΣΤΟΧΟΙ	Περίοδος προγραμματισμού (ΚΠΣ)		
	1989-1993	1994-1999	2000-2006
Στόχος 1	Προώθηση της ανάπτυξης και διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών		
Στόχος 2	Ανασυγκρότηση των περιφερειών, παραμεθόριων περιοχών ή τμημάτων περιοχών (περιλαμβανόμενων των περιοχών αγοράς εργασίας και των αστικών κοινοτήτων) που πλήττονται σοβαρά από βιομηχανική παρακμή		Ανασυγκρότηση των περιοχών που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες (βιομηχανικές, αγροτικές, αστικές ή εξαρτώμενες από την αλιεία)
Στόχος 3	Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας	Καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης των νέων	Στήριξη της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των πολιτικών και συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης
Στόχος 4	Διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης των νέων	Διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στις μεταβολές της βιομηχανίας και στην εξέλιξη των συστημάτων παραγωγής	
Στόχος 5α	Επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων		
Στόχος 5β	Προώθηση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών	Διευκόλυνση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αγροτικών περιοχών	
Στόχος 6		Ανάπτυξη των ιδιαίτερα αραιοκατοικημένων περιοχών	
Ταμείο Συνοχής	-	Συγχρηματοδότηση επενδύσεων στους τομείς μεταφορών (διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών) και του περιβάλλοντος	

Η αστική διάσταση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης εκφράζεται τόσο μέσα από ορισμένους στόχους προτεραιότητας των εκάστοτε προγραμματικών περιόδων, όσο και από την ανάπτυξη πρωτοβουλιών που αφορούν άμεσα τον αστικό χώρο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Ανδρικοπούλου (http://courses.arch.ntua.gr/fsr/129946/POLITIKH%20SYNOXHS%20KAI%20POLEIS%20140408_4.pdf), για την αστική διάσταση των ΚΠΣ αναφέρεται ότι «ο Στόχος 1 αφορά τις περιφέρειες με αναπτυξιακή καθυστέρηση, οι οποίες με κριτήριο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ βρίσκονται κάτω από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Στις περιφέρειες αυτές συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων χρηματοδοτικών πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία. Πολλές πόλεις που ανήκουν σε περιφέρειες του Στόχου 1 εκτιμάται ότι ευνοήθηκαν σημαντικά από τη χρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων. Όσον αφορά τον Στόχο 2, οι περισσότερες από τις περιοχές που εντάσσονται σε αυτόν είναι αστικές περιοχές ακόμη και όταν την περίοδο 2000-2006 ο στόχος διευρύνεται για να συμπεριλάβει και άλλους τύπους περιοχών. Οι αστικές περιοχές του Στόχου 2 αφορούν συγκεκριμένο τύπο περιοχών, τις βιομηχανικές περιοχές σε παρακμή. Πρόκειται για περιοχές με βιομηχανική παράδοση και σημαντικό εργατικό δυναμικό απασχολούμενο στη βιομηχανία, οι οποίες ήταν και εξακολουθούν να είναι αναπτυγμένες με όρους κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αλλά αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα λόγω αναδιάρθρωσης των βιομηχανικών κλάδων στις οποίες ειδικεύονταν».

2.1.2 Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα και Πρωτοβουλία URBAN

Η ανάγκη για παρέμβαση σε υποβαθμισμένες περιοχές του αστικού χώρου μέσω μίας ολοκληρωμένης προσέγγισης εντάχθηκε στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και υποστηρίχθηκε ουσιαστικά με το άρθρο 10 του κανονισμού του ΕΤΠΑ, το οποίο προέβλεπε τη χρηματοδότηση των πρώτων πιλοτικών έργων για τις αστικές περιοχές (Καμχής, 2007). «Τα Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα είχαν ως στόχο την στήριξη της καινοτομίας στην αστική αναγέννηση και τον σχεδιασμό στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινοτικής πολιτικής για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής» (http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/frame1.htm). Ως καινοτόμα χαρακτηριστικά της πρωτοβουλίας θεωρούνται η ολοκληρωμένη προσέγγιση των έργων, λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές διαστάσεις των αστικών περιοχών καθώς και η συμμετοχή των τοπικών αρχών στις διαδικασίες μελέτης και υλοποίησης των έργων (Καμχής, 2007).

Η πρωτοβουλία εφαρμόσθηκε σε δύο περιόδους. Στην πρώτη φάση (1989-1993) εγκρίθηκαν 33 προγράμματα με συνολικό προϋπολογισμό 204,262 εκ. ECU, εκ των οποίων τα 101,040 προήλθαν από το ΕΤΠΑ. Τα έργα εστιάστηκαν στους εξής τέσσερις βασικούς τομείς (Κότιος, 2012):

- στην οικονομική ανάπτυξη των αστικών περιοχών που έχουν κοινωνικά προβλήματα
- στη βελτίωση του περιβάλλοντος για οικονομικούς σκοπούς
- στην αναζωογόνηση των ιστορικών κέντρων
- στην αξιοποίηση των τεχνολογικών πλεονεκτημάτων των πόλεων.

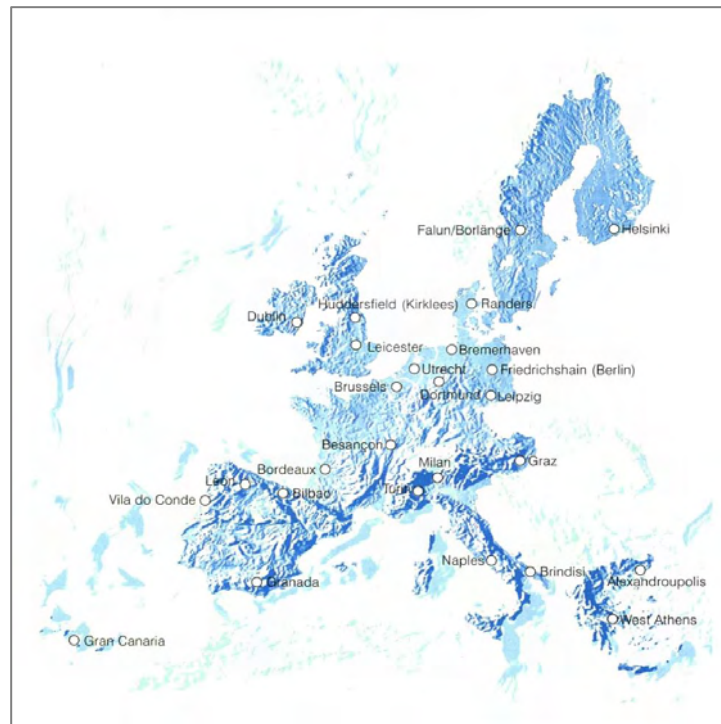
Στη δεύτερη περίοδο (1995-1999) η επιλογή των έργων έγινε μέσω πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Υποβλήθηκαν 503 προτάσεις, από τις οποίες επιλέχθηκαν μόνο 26 καθώς οι πόροι ήταν περιορισμένοι και έπρεπε να υπάρξει μία σχετική συγκέντρωση προκειμένου να προκύψουν εμφανή αποτελέσματα (Καμχής, 2007). Η συνολική κοινοτική χρηματοδότηση των ενεργειών της δεύτερης φάσης των αστικών πιλοτικών προγραμμάτων ήταν 63 εκ. ECU.

Χάρτης Α.2.1.1: Περιοχές εφαρμογής Α' Φάσης Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων

Πηγή: Urban Pilot Projects Annual Report 1996, European Commission, (http://aei.pitt.edu/46112/1/report_1996_urban.pdf)

Χάρτης Α.2.1.2: Περιοχές εφαρμογής Β' Φάσης Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων

Πηγή: Urban Pilot Projects Annual Report 1997, European Commission, (http://aei.pitt.edu/46113/1/1997_urban.pdf)

Η κοινοτική πρωτοβουλία URBAN αποτέλεσε την συνέχεια των Αστικών Πιλοτικών Προγραμμάτων. Η πρωτοβουλία είχε χαρακτήρα ολοκληρωμένης προσέγγισης και βασική επιδίωξή της ήταν η οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των γειτονιών σε κρίση (Καμχής, 2007). Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε 2 προγραμματικές περιόδους (1994-1999 και 2000-2006). Στον Πίνακα Α.2.1.2 και Α.2.1.3 παρατίθενται αναλυτικά τα στοιχεία για τα Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα και την Πρωτοβουλία URBAN.

Χάρτης Α.2.1.3: Πόλεις που συμμετέχουν στην κοινοτική πρωτοβουλία URBAN

Πηγή: <https://kritiki.gr/microsites/poleodomikes-praktikes-2014/chapter/ch15/graphics/dg15-1>

Πίνακας Α.2.1.2: Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα

	Στόχοι	Περιοχές παρέμβασης	Χρηματοδότηση
Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα			
Φάση I (1989-1993/96)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οικονομική ανάπτυξη περιοχών που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα 2. Περιβαλλοντικές δράσεις που συνδέονται με οικονομικούς σκοπούς 3. Οικονομική αναζωογόνηση ιστορικών κέντρων 4. Αξιοποίηση των τεχνολογικών πλεονεκτημάτων των αστικών περιοχών 	33 σχέδια σε όλα τα κράτη-μέλη (εκτός Λουξεμβούργου)	<p>Σύν. προϋπολογισμός: 204 εκατ. ecu</p> <p>ΕΤΠΑ: 101 εκατ. ecu (49,5%)</p>
Φάση II (1997-1999)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Βελτίωση του αστικού σχεδιασμού των γειτονιών στην περιφέρεια των μεσαίων και μεγάλων πόλεων με άναρχη ανάπτυξη 2. Αξιοποίηση των πολιτιστικών, γεωγραφικών, ιστορικών και άλλων πλεονεκτημάτων σε μεσαίου μεγέθους πόλεις 3. Αναζωογόνηση ιστορικών κέντρων ή περιοχών σε υστέρηση και ανάπτυξη νέων ή υπαρχουσών οικονομικών δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με δράσεις κατάρτισης, αποκατάστασης, περιβάλλοντος ή ασφάλειας 4. Αντιμετώπιση της λειτουργικής απαξίωσης σε αστικές ζώνες με εισαγωγή νέων χρήσεων και βελτίωση εξυπηρετήσεων σε υποβαθμισμένες περιοχές 5. Προώθηση της κοινικής/οικονομικής ενσωμάτωσης των μειονοτικών ομάδων και μέτρα ίσων ευκαιριών μέσω της εγκαθίδρυσης εταιρικών σχέσεων και της συμμετοχής των πολιτών 6. Βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω δημιουργίας νέων χώρων πρασίνου, ολοκληρωμένης επεξεργασίας αποβλήτων και ανακύκλωσης, μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας 7. Ολοκληρωμένη διαχείριση του δικτύου μεταφορών και στάθμευσης και ανάπτυξη στρατηγικών αύξησης της προσβασιμότητας σε αγορές εργασίας απομονωμένων και οικονομικά μειονεκτικών γειτονιών 8. Χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας για τη βελτιωμένη λειτουργία και οικονομική ανάπτυξη των πόλεων 9. Αντιμετώπιση θεσμικών/νομικών προβλημάτων για την πραγματοποίηση καινοτόμων σχημάτων 	<p>26 σχέδια:</p> <p>5 πρωτεύουσες (Αθήνα, Δουβλίνο, Βερολίνο, Βρυξέλλες, Ελσίνκι)</p> <p>4 μεγάλες πόλεις (Μιλάνο, Μπορντό, Νάπολη, Τορίνο)</p>	<p>Σύν. προϋπολογισμός: 162,3 εκατ. ecu</p> <p>ΕΤΠΑ: 63,6 εκατ. ecu (39%)</p>

Πίνακας Α.2.1.3: Πρωτοβουλία URBAN

Πρωτοβουλία URBAN			
URBAN I (1994-1999)	<p>1. Υποστήριξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων (ενισχύσεις και υπηρεσίες στις ΜΜΕ, δημιουργία εργαστηρίων, επιχειρησιακά κέντρα, γραφεία συμβούλων κ.α.)</p> <p>2. Δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο (κατάρτιση για ειδικές ανάγκες μειονοτήτων, κινητές ομάδες παροχής συμβουλών, προγράμματα για ανέργους, σχέδια που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης)</p> <p>3. Παροχές στους τομείς κοινωνικής πρόνοιας, υγείας και ασφάλειας (παιδικοί σταθμοί, κέντρα αποτοξίνωσης, πρόληψη της εγκληματικότητας)</p> <p>4. Υποδομές και περιβάλλον σε σχέση με τα προηγούμενα μέτρα (αποκατάσταση κτιρίων, δημόσιων και εγκαταλελειμμένων χώρων, πρόσβαση σε υπηρεσίες τηλεματικής κ.α.)</p>	118 αστικές περιοχές μειονεκτούσες αστικές περιοχές	<p>Συνολική κοινοτική χρηματοδότηση (ΕΤΠΑ+ΕΚΤ): 600 εκατ. ecu</p> <p>400:περιφέρειες Στόχου 1 200: περιφέρειες Στόχου 2</p>
URBAN II (2000-2006)	<p>1. Προώθηση της διαμόρφωσης και εφαρμογής καινοτόμων στρατηγικών για τη βιώσιμη οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των μικρού και μεσαίου μεγέθους πόλεων ή μειονεκτικών περιοχών σε μεγαλύτερες πόλεις</p> <p>2. Ενίσχυση και ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών σε σχέση με τη βιώσιμη αστική αναζωογόνηση και αστική ανάπτυξη στην Κοινότητα</p>		<p>ΕΤΠΑ:730 εκατ. ευρώ</p> <p>Συνολική επένδυση (μαζί με εθνική συμμετοχή): 1.600 εκατ. ευρώ</p>

2.2 Προγραμματική περίοδος 2014 - 2020: Εργαλεία Αστικής Ανάπτυξης

Η προσέγγιση της αστικής ανάπτυξης μέσω της πολιτικής συνοχής για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 πραγματοποιείται μέσα από μία σειρά διαφορετικών εργαλείων. Στον κανονισμό του ΕΤΠΑ (Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1301/2013) μεταξύ των ειδικών διατάξεων για την αντιμετώπιση ιδιαίτερων χωρικών χαρακτηριστικών γίνεται αναφορά στα εργαλεία που αφορούν τον αστικό χώρο. Για τις αστικές παρεμβάσεις με την υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων στις πόλεις προβλέπονται δύο εργαλεία.

2.2.1 Βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Το άρθρο 7 αναφέρεται στις στρατηγικές «βιώσιμης αστικής ανάπτυξης» (Sustainable Urban Development) οι οποίες υλοποιούνται μέσω Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων «για την αντιμετώπιση των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών, δημογραφικών και κοινωνικών προκλήσεων που θίγουν τις αστικές περιοχές, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την ανάγκη προώθησης των διασυνδέσεων μεταξύ αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου» (για περαιτέρω ανάλυση βλ. Κεφάλαιο 2.2.5)

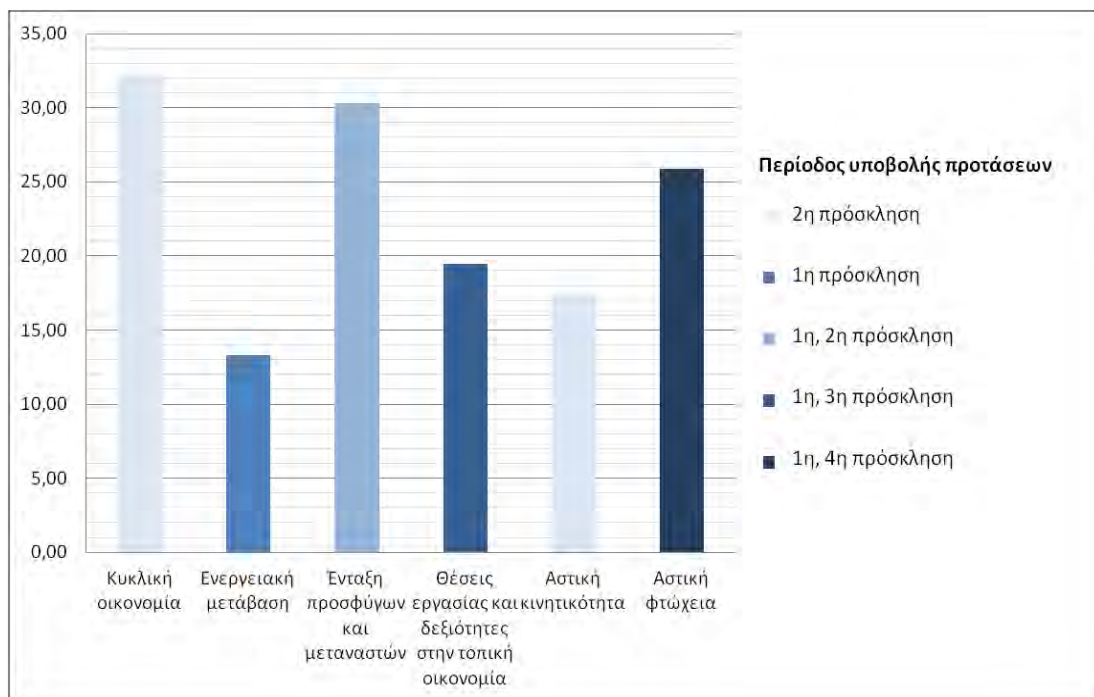
2.2.2 Urban Innovative Actions

Το άρθρο 8 αντίστοιχα αναφέρεται στις «καινοτόμες δράσεις στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης» (Urban Innovative Actions). Για το τελευταίο εργαλείο και σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό των ταμείων διατίθεται ποσό 330.000.000 € για την υλοποίηση «μελετών και πιλοτικών έργων για τον προσδιορισμό ή την εξέταση νέων λύσεων σε ζητήματα που συνδέονται με την βιώσιμη αστική ανάπτυξη και είναι σημαντικά σε επίπεδο Ένωσης». Οι δράσεις απευθύνονται σε αστικές αρχές με πληθυσμό μεγαλύτερο των 50.000 κατοίκων ή σε ομάδα αστικών αρχών ο συνολικός πληθυσμός των οποίων ξεπερνά τους 50.000 κατοίκους και το βασικό στοιχείο που τις χαρακτηρίζει είναι η καινοτομία των προτάσεων και η ανάληψη ρίσκου από τις αστικές αρχές. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη πρωτοβουλία παροτρύνει τις αστικές αρχές να διαμορφώσουν μία πειραματική ιδέα με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων (stakeholders) συμπεριλαμβάνοντας οργανισμούς, τον ιδιωτικό τομέα ή ΜΚΟ. Ουσιαστικά, αυτό που επιδιώκεται είναι η άντληση γνώσης για το τι μπορεί να συνεισφέρει θετικά και τι όχι στην υλοποίηση μίας διαφορετικής προσέγγισης, υπό την ασφάλεια της χρηματοδότησης

Συγκριτική ανάλυση των ελληνικών στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης 2014-2020

του 80% των δραστηριοτήτων των προτεινόμενων έργων. Μέχρι σήμερα έχουν εγκριθεί δράσεις που εντάσσονται σε 6 από τις 13 συνολικά θεματικές κατηγορίες που προβλέπονται από την πρωτοβουλία, με συνολική χρηματοδότηση 138.633.839,06 € και αντιστοιχούν σε 33 ευρωπαϊκές πόλεις (Γράφημα Α.2.1). Όσον αφορά την Ελλάδα, οι πόλεις που έχουν επιλεγθεί είναι η Αθήνα για δράσεις ενσωμάτωσης μεταναστών και προσφύγων (4.999.748,80 €) και το Ηράκλειο για δράσεις κυκλικής οικονομίας

Γράφημα Α.2.1 Χρηματοδότηση UIA ανά Θεματική Κατηγορία (τιμές σε εκατ. ευρώ)

(3.130.359 €).

Πηγή: <http://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities>, *Ιδία επεξεργασία*

Συμπληρωματικά προς τα προαναφερθέντα εργαλεία, μέσω του άρθρου 9 προβλέπεται επίσης η σύσταση του «Δικτύου Αστικής Ανάπτυξης» με σκοπό «τη δημιουργία ικανοτήτων, τη δικτύωση και την ανταλλαγή εμπειριών σε επίπεδο Ένωσης μεταξύ των αστικών αρχών που είναι αρμόδιες για την υλοποίηση στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης ... και αρχών που είναι αρμόδιες για καινοτόμες δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης ...». Το δίκτυο αποτελείται από περισσότερες από 500 ευρωπαϊκές αστικές περιοχές αρμόδιες για την εφαρμογή δράσεων αστικής ανάπτυξης σύμφωνα με το άρθρο 7 ή 8 του Κανονισμού και είναι υπεύθυνο αφενός για την αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζονται τα ευρωπαϊκά κονδύλια στις ευρωπαϊκές πόλεις, αφετέρου για την ανάληψη ενός ρόλου μεσάζοντα με στόχο την υποστήριξη της ανταλλαγής πληροφοριών

μεταξύ των πόλεων που χρησιμοποιούν τα δύο εργαλεία καθώς και την προώθηση του άμεσου διαλόγου μεταξύ της Επιτροπής και των πόλεων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη (http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/urban-development/network/).

2.2.3 Urban agenda for the EU

Εκτός κανονιστικού πλαισίου, η προσπάθεια για επίτευξη ανάπτυξης, καινοτομίας αλλά και αντιμετώπισης των προκλήσεων στις ευρωπαϊκές πόλεις επιδιώκεται επίσης μέσα από την Αστική Ατζέντα (Urban Agenda for the EU) που δημιουργήθηκε τον Μάιο του 2016 με το Σύμφωνο του Άμστερνταμ (Pact of Amsterdam) (Informal Meeting of EU Ministers Responsible for Urban Matters, 2016). Η Ατζέντα προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των πόλεων, των κρατών μελών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των stakeholders. Η δημιουργία της βασίζεται στις εξής αρχές:

- αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού και της συμβολής των αστικών περιοχών για την επίτευξη των στόχων της Ένωσης και των συναφών εθνικών προτεραιοτήτων υπό τον πλήρη σεβασμό των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας
- καθιέρωση μίας περισσότερο ολοκληρωμένης και συντονισμένης προσέγγισης των πολιτικών και της νομοθεσίας της ΕΕ με στόχο τη συμβολή μεταξύ άλλων και στην εδαφική συνοχή
- συμμετοχή των αστικών αρχών στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ και ενίσχυση της αστικής διάστασης σε αυτές τις πολιτικές με παράλληλη ενίσχυση της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας και της βιωσιμότητάς τους
- συμφωνία με τα άρθρα 4 και 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά στη μη δημιουργία νέων πηγών χρηματοδότησης της ΕΕ, περιττού διοικητικού φόρτου ή επιρροή στην τρέχουσα κατανομή νομικών αρμοδιοτήτων και υφιστάμενων δομών εργασίας και λήψης αποφάσεων ή μεταφοράς αρμοδιοτήτων σε επίπεδο ΕΕ.

Η συμβολή της Αστικής Ατζέντας στην χάραξη και υλοποίηση της πολιτικής της ΕΕ βασίζεται σε τρεις πυλώνες: βελτίωση του κανονιστικού πλαισίου, της χρηματοδότησης και της γνώσης. Στην ουσία, η Αστική Ατζέντα αποτελεί μία βάση για την συγκέντρωση στοιχείων που αφορούν τους τρεις πυλώνες με στόχο την άτυπη συμβολή της στις

μελλοντικές πολιτικές ή στην αναθεώρηση των ήδη υφιστάμενων χωρίς την άμεση παρέμβαση της με τη δημιουργία νέων δομών σε οποιοδήποτε τομέα. Παράλληλα, σημειώνεται ότι μέσω της Ατζέντας Αστικής Ανάπτυξης για την ΕΕ επιδιώκεται η συμβολή της στην εφαρμογή του προγράμματος δράσης του ΟΗΕ για το 2030 για την αειφόρο ανάπτυξη, και συγκεκριμένα του στόχου 11 «Να καταστούν οι πόλεις περιεκτικές, ασφαλείς, ανθεκτικές και βιώσιμες» και η παγκόσμια «Νέα Αστική Ατζέντα» ως μέρος της διαδικασίας Habitat III.

Τέλος, η Ατζέντα στηρίζεται σε μία συγκεκριμένη θεματολογία, η οποία λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες της στρατηγικής ΕΕ 2020 για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, διαμορφώνεται ως εξής:

Ένταξη Μεταναστών και Προσφύγων

Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

Ποιότητα του Αέρα

Ενεργειακή Μετάβαση

Αστική Φτώχεια

Βιώσιμη Χρήση της Γης

Στέγαση

Αστική Κινητικότητα

Κυκλική Οικονομία

Ψηφιακή Μετάβαση

Απασχόληση και Δεξιότητες στην Τοπική Οικονομία

Καινοτομία και Υπεύθυνα Συστήματα Δημόσιων Προμηθειών

2.2.4 Urbact

Στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, υπάρχει επίσης το πρόγραμμα URBACT το οποίο αποτελεί μέσο της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας εδώ και 15 χρόνια, χωρίζεται σε URBACT I, URBACT II και URBACT III (2014-2020) και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, τα 28 κράτη μέλη, τη Νορβηγία και την Ελβετία. Το URBACT λειτουργεί μέσα από τη δημιουργία δικτύων μεταξύ των πόλεων οι οποίες εργάζονται από κοινού για μία συγκεκριμένη θεματολογία με σκοπό την ανάπτυξη νέων και βιώσιμων λύσεων για την ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Με κύρια συνιστώσα της ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη, η θεματολογία του URBACT αναπτύσσεται γύρω από τις κατηγορίες οικονομία, περιβάλλον, διακυβέρνηση και συνοχή.

Πίνακας Α.2.2.1 Αστική διάσταση της πολιτικής συνοχής 2014-2020

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΣΕ ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ
Article 7 / ERDF	Article 9 / ERDF
Sustainable urban development [Integrated Territorial Investments]	
Article 8 / ERDF	<div style="text-align: center;"> </div> <div style="text-align: center;"> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> </div> <div style="text-align: center;"> </div> <div style="text-align: center;"> </div> </div>

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

2.2.5 Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)

Στο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020, υιοθετείται μία ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη χωρική ανάπτυξη, η οποία θέτει ως στρατηγικούς στόχους την επίτευξη της απασχόλησης, της κοινωνικής συνοχής και της διατήρησης των πόρων. Για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες, προβλέπεται η εφαρμογή του εργαλείου των *Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων* (ΟΧΕ) το οποίο διακρίνεται επιμέρους σε α) ΟΧΕ για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) και β) ΟΧΕ για άλλες χωρικές ενότητες¹. Αυτές οι χωρικές ενότητες αποτελούν περιοχές που είτε παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν με συνολικό τρόπο, είτε διακρίνονται από αναπτυξιακές δυνατότητες οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν και να μεγιστοποιηθούν βάσει ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σχεδίου.

Βασική επιδίωξη του εργαλείου των ΟΧΕ είναι η διευκόλυνση της εφαρμογής εδαφικών στρατηγικών η χρηματοδότηση των οποίων απαιτεί συνδυασμό πηγών. Οι ΟΧΕ προωθούν επίσης μία περισσότερο «κατά τόπους» ή «τοποκεντρική» χάραξη πολιτικής (European Commission, 2015). Ο ορισμός της «τοποκεντρικής» προσέγγισης στην χάραξη πολιτικής αποδίδεται ως «μία μακροπρόθεσμη στρατηγική που στοχεύει στην αντιμετώπιση της επίμονης υπολειτουργίας των δυνατοτήτων και της μείωσης του επίμονου κοινωνικού αποκλεισμού σε συγκεκριμένους τόπους μέσω εξωτερικών παρεμβάσεων και πολυεπίπεδης διακυβέρνησης. Προωθεί την παροχή ολοκληρωμένων αγαθών και υπηρεσιών προσαρμοσμένων στα πλαίσια και προκαλεί θεσμικές αλλαγές» (Barca, 2009)

Τα στοιχεία που συνθέτουν τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα της χωρικής στρατηγικής και του σχεδίου υλοποίησης είναι αφενός η *συμπληρωματικότητα* και η *συνεκτικότητα* των δράσεων, αφετέρου η αντιπροσωπευτικότητα του συστήματος *διακυβέρνησης*.

Τα πιθανά οφέλη από την εφαρμογή των ΟΧΕ αναμένεται να είναι τα εξής (European Commission, 2014):

¹ Αφορά όλες τις χωρικές ενότητες εκτός αυτών που προβλέπονται για τις ΟΧΕ Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης δηλαδή μη αστικές περιοχές στις οποίες εντοπίζονται στοιχεία τουριστικού, πολιτιστικού, οικολογικού ενδιαφέροντος, περιοχές με συγκεκριμένα δημογραφικά, ή ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά.

- Ως μέσο προώθησης της ολοκληρωμένης χρήσης των Ταμείων, οι ΟΧΕ έχουν τη δυνατότητα να οδηγήσουν σε ένα καλύτερο συνολικό αποτέλεσμα, για το ίδιο ποσό δημόσιων επενδύσεων.
- Τα πιθανά σχήματα διαχείρισης των ΟΧΕ ενισχύουν τους υπό-περιφερειακούς φορείς (τοπικούς / αστικούς stakeholders), εξασφαλίζοντας τη συμμετοχή τους και την κυριότητα της προετοιμασίας και της εφαρμογής του προγράμματος.
- Δεδομένου ότι οι χρηματοδοτικοί πόροι εξασφαλίζονται εξ αρχής σε μία ΟΧΕ, με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται και μεγαλύτερη βεβαιότητα σχετικά με τη χρηματοδότηση ολοκληρωμένων δράσεων.
- Η τοποκεντρική προσέγγιση στον σχεδιασμό των ΟΧΕ μπορεί να βοηθήσει στην αποδέσμευση του ανεκμετάλλετου δυναμικού που υπάρχει σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο

2.2.5.1 Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις: Ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο

Όσον αφορά την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, η σημασία υιοθέτησης μίας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την αστική ανάπτυξη στον ευρωπαϊκό χώρο υποδηλώνεται μέσα από το άρθρο 15, παράγραφος 2 του γενικού κανονισμού περί καθορισμού κοινών διατάξεων για τα ΕΔΕΤ (κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013), σύμφωνα με το οποίο αναφέρεται ότι περιεχόμενο του συμφώνου εταιρικής σχέσης αποτελεί μεταξύ άλλων και «ο καθορισμός της ολοκληρωμένης προσέγγισης στην χωρική ανάπτυξη που στηρίζεται από τα ΕΔΕΤ». Ο μηχανισμός που προβλέπεται στο άρθρο 36 του ίδιου Κανονισμού για την επίτευξη της ολοκληρωμένης προσέγγισης σε μία στρατηγική αστικής ανάπτυξης ή σε άλλες χωρικές στρατηγικές είναι η «Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ)».

Οι ΟΧΕ χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ, το ΕΤΠΑ ή το Ταμείο Συνοχής στο πλαίσιο περισσότερων του ενός αξόνων προτεραιότητας ενός ή περισσότερων επιχειρησιακών προγραμμάτων εντός των οποίων είναι απαραίτητη η περιγραφή της προσέγγισης απέναντι στη χρήση του μέσου ΟΧΕ καθώς και η αναφορά σε μία ενδεικτική κατανομή των πιστώσεων από κάθε άξονα προτεραιότητας.

Ως περιοχές εφαρμογής των ΟΧΕ σύμφωνα με το ΕΣΠΑ ορίζονται κατηγορίες περιοχών όπως αυτές αναφέρονται στον Πίνακα Α.2.2.2.

Πίνακας Α.2.2.2 Περιοχές εφαρμογής των ΟΧΕ

Γενικές Κατηγορίες περιοχών	Υπο-περιφερειακές / αστικές περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις
	Δια-περιφερειακές περιοχές με ομοιογενή χαρακτηριστικά και κοινές προκλήσεις, αλλά και προβλήματα που απαντώνται σε μειονεκτικές γεωγραφικές περιοχές του ελληνικού χώρου.
	Επιπλέον, οι ΟΧΕ θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στα όρια διασυνοριακών περιοχών.
	Περιοχές τομεακών παρεμβάσεων και δράσεων που εντάσσονται σε ολοκληρωμένη χωρική στρατηγική/σχέδιο.
	Περιοχές που ορίζονται στα ΠΠΧΣΑΑ
	Περιοχές με χρηματοδότηση από Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.
Αστικές περιοχές με πληθυσμό > 10.000 κατοίκων που αντιμετωπίζουν έντονες προκλήσεις: οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές, κλιματικής αλλαγής, δημογραφικές και λειτουργικής οργάνωσης:	Περιοχές εφαρμογής Ρυθμιστικού Σχεδίου ή Περιοχές που έχουν προσδιορισθεί ως περιοχές παρεμβάσεων αστικής ανασυγκρότησης στα ΠΠΧΣΑΑ ή/και στα ΓΠΣ ή περιοχές εφαρμογής ΣΟΑΠ ή ισοδύναμων σχεδίων στρατηγικού σχεδιασμού
	Ζώνες αποβιομηχάνισης, περιοχές που περισσότερο δοκιμάζονται από την οικονομική κρίση με συνακόλουθα φαινόμενα αστικής φτώχειας, υψηλών ποσοστών ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού ή περιοχές αλλαγών χρήσεων γης και αυθαίρετης δόμησης.
	Αστικά κέντρα που έχουν λειτουργική περιοχή με πληθυσμό > 70.000 κατοίκων.

Πηγή: ΕΣΠΑ 2014-2020

2.2.5.2 ΟΧΕ για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη

Η ανάλυση του εργαλείου των ΟΧΕ για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη βασίζεται αφενός στις διατάξεις του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, αφετέρου στις αντίστοιχες του εθνικού θεσμικού πλαισίου.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, βασικό κείμενο αποτελεί το άρθρο 7 του κανονισμού ΕΤΠΑ (κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1301/2013) για τη «Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη». Ειδικότερα, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου ως περιεχόμενο ή σκοπό των ΣΒΑΑ είναι δυνατό να υιοθετήσουμε τον εξής ορισμό:

«οι στρατηγικές βιώσιμης αστικής ανάπτυξης καθορίζουν ολοκληρωμένες δράσεις για την αντιμετώπιση των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών, δημογραφικών και κοινωνικών προκλήσεων που θίγουν τις αστικές περιοχές, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την ανάγκη προώθησης των διασυνδέσεων μεταξύ αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου».

Η επιλογή των αστικών περιοχών εντός των οποίων πρόκειται να εφαρμοστούν δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης αποτελεί αρμοδιότητα του εκάστοτε κράτους μέλους, ο καθορισμός των οποίων γίνεται στο αντίστοιχο Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης. Το ίδιο ισχύει και για την ενδεικτική κατανομή για τις εν λόγω δράσεις σε εθνικό επίπεδο. (Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1301/2013, άρθρο 7, παράγραφος 3).

Για την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 και σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού του ΕΤΠΑ, το νέο εργαλείο των στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από δύο σημαντικές καινοτομίες. Η πρώτη αφορά τη χρηματοδότηση των δράσεων θέτοντας ως κατώτατο όριο το ποσοστό τουλάχιστον του 5% των πόρων του ΕΤΠΑ που χορηγήθηκαν σε εθνικό επίπεδο να κατανέμονται σε ολοκληρωμένες δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Η δεύτερη καινοτομία αφορά τη δυνατότητα που δίνεται στις «αστικές αρχές» (πόλεις, υποπεριφερειακοί ή τοπικοί φορείς) να αναλάβουν καθήκοντα που συνδέονται τουλάχιστον με την επιλογή των πράξεων εκτός από τη διαμόρφωση της στρατηγικής. Το πεδίο εφαρμογής των καθηκόντων τα οποία θα αναλάβουν οι αστικές αρχές πέραν των προαναφερθέντων καθορίζεται από τη διαχειριστική αρχή.

Σε εθνικό επίπεδο, το θεσμικό πλαίσιο για την Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη και κατ' επέκταση για τις Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις αποτελείται από την έκδοση εγκυκλίου² από το Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού για την υπόδειξη κατευθύνσεων προς τις Διαχειριστικές Αρχές και τον καθορισμό κριτηρίων για την επιλογή των περιοχών παρέμβασης καθώς και από τις «Οδηγίες για τη διαχείριση και εφαρμογή των στρατηγικών ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης»³ από το Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού.

Σύμφωνα με την εγκύκλιο, οι Διαχειριστικές Αρχές (ΔΑ) αποτελούν τις αρμόδιες αρχές για τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο της εφαρμογής των στρατηγικών ΟΧΕ ενώ Αστικές Αρχές μπορούν να αποτελέσουν δημοτικές αρχές, δίκτυα δήμων σε σχήματα/συμπράξεις, εταιρικά σχήματα με επικεφαλής δημοτική/ές αρχή/ές. Στην Περιφέρεια Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας το ρόλο αστικής αρχής μπορούν να αναλάβουν αντίστοιχα η Μητροπολιτική Περιφέρεια Αττικής και η Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης. Ενδιάμεσοι Φορείς δύναται να είναι κεντρικός φορέας, περιφερειακές αρχές ή διαπεριφερειακό συντονιστικό όργανο, αστικές αρχές και τοπικοί αναπτυξιακοί φορείς όπως οργανισμοί και νομικά πρόσωπα των ΟΤΑ.

² Εγκύκλιος με αρ. πρωτ. 81168/ ΕΥΣΣΑ 1796/30.07.2015 για τον «Σχεδιασμό, υλοποίηση και παρακολούθηση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020»

³ αρ. πρωτ. 40134/ ΕΥΘΥ/ 373/12.04.2016

Πίνακας Α.2.2.3 Αρμοδιότητες Διαχειριστικής και Αστικής Αρχής

Βασικές αρμοδιότητες	
ΔΑ	ΑΑ
Διαμορφώνει κατάλληλα το Έγγραφο Εξειδίκευσης του ΕΠ καταλήγοντας στην πρόσκληση για την υποβολή των προτάσεων που θα απευθύνει στις ΑΑ	Είναι η αρμόδια αρχή για την προετοιμασία της ΟΧΕ για ΒΑΑ
Στην πρόσκληση προς τις ΑΑ, περιγράφει τα καθήκοντα που τυχόν θα εκχωρηθούν σε Ενδιάμεσο Φορέα (ΕΦ) της ΟΧΕ για ΒΑΑ, ο οποίος θα αναλάβει, κατ' ελάχιστον το καθήκον της επιλογής των πράξεων	Οφείλουν να καταθέσουν στρατηγική η οποία να περιλαμβάνει την προγραμματική βάση, το περιεχόμενο, το Σχέδιο Δράσης και τον προϋπολογισμό της
Αξιολόγηση των προτάσεων που κατατίθενται από τις ΑΑ και βάσει κριτηρίων επιλέγει τις στρατηγικές που θα χρησιμοποιήσει	Πρέπει να επιφορτιστεί με καθήκοντα ου συνδέονται τουλάχιστον με την επιλογή των πράξεων (Κανονισμός 1301/2013, αρ. 7, ΕΤΠΑ)
Επιλογή των πράξεων, διαχείριση και έλεγχος όλων των πράξεων μίας ΣΒΑΑ	
ΔΑ	ΑΑ
Καθορίζει, κατόπιν διαβούλευσης με την ΑΑ, το πεδίο εφαρμογής των καθηκόντων τα οποία πρέπει να αναλάβουν οι ΑΑ σχετικά με τη διαχείριση των ολοκληρωμένων δράσεων για τη ΒΑΑ	Η εμπλοκή τους στην αξιολόγηση και επιλογή των πράξεων είναι υποχρεωτική για το σύνολο των ΣΒΑΑ
Εάν μία ΑΑ δε διαθέτει επαρκή εμπειρογνωμοσύνη για να διενεργήσει την αξιολόγηση και επιλογή των πράξεων, αυτή μπορεί να διενεργηθεί από την ΔΑ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η αξιολόγηση των πράξεων από την ΑΑ θα περιοριστεί στην ποιότητα των πράξεων, τη συνάφεια τους με την ολοκληρωμένη αστική στρατηγική και με το σχετικό πρόγραμμα.	Η εμπλοκή τους δύναται να επεκτείνεται και σε άλλα καθήκοντα της ΔΑ, έως και σε όλη τη διαχείριση των πράξεων μίας ΣΒΑΑ
Η ΔΑ μπορεί να διατηρεί το δικαίωμα του τελικού ελέγχου της επιλεξιμότητας των πράξεων πριν από την έγκρισή τους.	Πρέπει να ορίζονται ως ενδιάμεσοι φορείς, ανεξάρτητα από το εύρος των καθηκόντων που τους ανατίθενται

Πηγή: α) για τις Βασικές Αρμοδιότητες: Εγκύκλιος με αριθμ. πρωτ. 81168/ ΕΥΣΣΑ 1796/30.07.2015 για τον «Σχεδιασμό, υλοποίηση και παρακολούθηση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020», β) για την Επιλογή των πράξεων...μίας ΣΒΑΑ: «Οδηγίες για τη διαχείριση και εφαρμογή των στρατηγικών ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης» (αρ. πρωτ. 40134/ ΕΥΘΥ/ 373/12.04.2016)

Την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, μέσω της εγκυκλίου δόθηκε επίσης η δυνατότητα στις Διαχειριστικές Αρχές να επιλέξουν οι ίδιες την διαδικασία που θα ακολουθήσουν για την επιλογή των περιοχών στις οποίες θα υλοποιηθούν στρατηγικές ΟΧΕ. Αυτό σημαίνει ότι οι Περιφέρειες μπορούσαν είτε να επιλέξουν μία ανταγωνιστική διαδικασία, είτε να καθορίσουν εξ αρχής τις επιλεγμένες περιοχές για την εκπόνηση στρατηγικών ΟΧΕ είτε να ακολουθήσουν μία μεικτή διαδικασία που ήταν ο συνδυασμός των δύο προηγούμενων επιλογών.

Ειδικά για τις ΟΧΕ για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, δηλαδή για τις αστικές περιοχές, σε συνδυασμό με τις κατηγορίες περιοχών παρέμβασης του Πίνακα Α.2.2.2 αναφέρεται πως δίνεται προτεραιότητα:

- στα αστικά κέντρα των πρωτεύουσών των Περιφερειών
- σε λειτουργικές περιοχές με πληθυσμό > 70.000 κατοίκων (σε μεμονωμένες περιπτώσεις)
- σε πρωτεύουσες Περιφερειακών Ενοτήτων
- στις νησιωτικές Περιφέρειες της χώρας (με παρεμβάσεις στα μεγαλύτερα πληθυσμιακά αστικά κέντρα)
- σε πρωτεύουσες νησιών στις οποίες εντοπίζονται αστικές λειτουργίες

Σημειώνεται επίσης πως στο πλαίσιο του συντονισμού και της παρακολούθησης των εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης, δημιουργήθηκε το Εθνικό Δίκτυο Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης (ΦΕΚ 249/Β/10.02.2016). Αρμοδιότητες του Δικτύου αποτελούν μεταξύ άλλων η συμβολή του στον βέλτιστο σχεδιασμό και στην εξασφάλιση της ολοκληρωμένης αναπτυξιακής προσέγγισης των χωρικών στρατηγικών, η παροχή τεχνογνωσίας, η ανταλλαγή ιδεών, η γνωστοποίηση καλών πρακτικών όσον αφορά τη συμπληρωματικότητα μεταξύ εθνικού και περιφερειακού επιπέδου, συνεχής ενημέρωση σε θέματα που άπτονται του θεσμικού και νομικού πλαισίου υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων έργων καθώς και ο συντονισμός της συμμετοχής στο αντίστοιχο Δίκτυο Αστικής Ανάπτυξης της Γενικής Δ/σης Περιφερειακής και Αστικής Πολιτικής της Ε.Ε.

2.2.5.3 Χρηματοδότηση ΟΧΕ για Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Η χρηματοδότηση των ΟΧΕ πραγματοποιείται μέσω των Ταμείων ΕΚΤ, ΕΤΠΑ και Ταμείο Συνοχής, μέσω συνδυασμένων επενδύσεων, με αναφορά σε δύο τουλάχιστον Άξονες Προτεραιότητας και με συνδυασμό μίας ή περισσότερων συμπληρωματικών επενδυτικών προτεραιοτήτων από διαφορετικούς θεματικούς στόχους, (κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 άρθρο 96, παρ. 1 (γ)) ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων^{4,5}. Συγκεκριμένα, για τις ΟΧΕ Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, ενδέχεται να συμπεριληφθούν και άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία (Jessica, Jeremie, Elena), άλλα προγράμματα (Horizon 2020, Life+, εθνικά προγράμματα, κ.λπ.) καθώς και κρατικές ενισχύσεις.

Ο συνδυασμός των Ταμείων που θα χρηματοδοτήσουν την ΟΧΕ, η ένταξη σε Άξονες Προτεραιότητας, Επενδυτικές Προτεραιότητες, Πεδία Παρέμβασης και η Δημόσια Δαπάνη καθορίζονται μέσω της Στρατηγικής και των ζητημάτων που οφείλουν να αντιμετωπιστούν σε κάθε περιοχή.

Στο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020 γίνεται μία εκτίμηση των θεματικών στόχων που αφορούν στην εφαρμογή των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Σύμφωνα με αυτό, κατά σειρά προτεραιότητας ορίζονται οι θεματικοί στόχοι ως εξής:

⁴ Για τις ΟΧΕ για άλλες χωρικές στρατηγικές εκτός ΣΒΑΑ υπάρχει η δυνατότητα χρηματοδότησης δράσεων και από συγκεκριμένα μέτρα των Ταμείων ΕΓΤΑΑ και ΕΤΘΑ.

⁵ Ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα αποτελείται από άξονες προτεραιότητας. Ένας άξονας προτεραιότητας αφορά ένα Ταμείο και μία κατηγορία περιφέρειας, με εξαίρεση το Ταμείο Συνοχής, και αντιστοιχεί, με την επιφύλαξη του άρθρου 59, σε ένα θεματικό στόχο και περιλαμβάνει μία ή περισσότερες επενδυτικές προτεραιότητες του εν λόγω θεματικού στόχου, σύμφωνα με τους ειδικούς κανόνες για κάθε Ταμείο.

- ΘΣ3** • Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)
- ΘΣ9** • Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων
- ΘΣ8** • Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας της εργασίας
- ΘΣ7** • Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων
- ΘΣ6** • Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
- ΘΣ2** • Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών

● χρηματοδότηση από ΕΚΤ & ΕΤΠΑ

● χρηματοδότηση από ΕΤΠΑ

Ακόμη, στο ΕΣΠΑ αναφέρεται ότι η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη θα χρηματοδοτηθεί μέσω των ΠΕΠ με τη συμπλήρωση πόρων που θα διαθέσουν στις Περιφέρειες ενδεικτικά και όχι αποκλειστικά τα Επιχειρησιακά Προγράμματα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία». Στην πραγματικότητα μόνο στο ΕΠΑνΕΚ αναφέρεται η συμπληρωματική συνδρομή στη χρηματοδότηση των ΣΒΑΑ, η ενδεικτική στήριξη της οποίας ανέρχεται στα € 25.000.000 (ποσοστό 0,69% της συνολικής ενίσχυσης των ταμείων για το πρόγραμμα), προέρχεται μόνο από το ΕΤΠΑ και αφορά σε:

- Αποκατάσταση του οικονομικού ιστού των πόλεων και της λειτουργία τους ως κινητήριες δυνάμεις στην ευρύτερη περιοχή επιρροής
- Αντιστροφή της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης ιδίως περιοχών συγκέντρωσης μειονεκτικών κοινωνικών ομάδων, υποβαθμισμένων εμπορικών κέντρων και εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών/βιοτεχνικών/ επαγγελματικών ζωνών,
- Άμεση αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης με αναζωογόνηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και ανασυγκρότηση των κοινωνικών υποδομών,
- Προώθηση της σύνδεσης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στο αστικό περιβάλλον,
- Αντιστροφή της αστικής διάχυσης καθώς και
- Ανάκτηση του δημόσιου χώρου.

Κριτήρια βάσει των οποίων καθορίζεται το πλήθος των ολοκληρωμένων χωρικών στρατηγικών σε κάθε Περιφέρεια αποτελούν το συνολικό μέγεθος και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού, η συμμετοχή των παραγωγικών δραστηριοτήτων στο ΑΕΠ της Περιφέρειας και στη συνολική απασχόληση που συνάδουν με τις προτεραιότητες των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Συγκεκριμένα, για τις Περιφέρειες των οποίων ο αστικός πληθυσμός δεν ξεπερνά το 50% του συνολικού τους πληθυσμού συνίσταται η επιλογή έως δύο μόνον στρατηγικών ΒΑΑ.

2.3 Περίοδος μετά το 2020

2.3.1 Πολιτική συνοχής μετά το 2020

Η πολιτική συνοχής στο πλαίσιο της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης της ΕΕ για την επόμενη προγραμματική περίοδο αποκτά νέα χαρακτηριστικά μετά την διαπίστωση για την ανάγκη εκσυγχρονισμού της. Βασική αλλαγή αποτελεί η νέα δομή της καθώς η κατανομή των πόρων από τους 11 Θεματικούς Στόχους θα γίνεται πλέον σε 5 στόχους πολιτικής. Σχετικά με την προσέγγιση της χωρικής ανάπτυξης μέσω της πολιτικής συνοχής, η καινοτομία της νέας δομής έγκειται επίσης στη δημιουργία του στόχου 5 «*μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες της μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών*»⁶ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Με την εισαγωγή του εν λόγω στόχου είναι προφανές ότι ενισχύεται η διάσταση της εδαφικής συνοχής ως συνιστώσα της πολιτικής συνοχής παράλληλα με την οικονομική και κοινωνική διάσταση. Στο Κεφάλαιο II (άρθρο 22) του νέου κανονισμού με τίτλο «Εδαφική ανάπτυξη» γίνεται αναφορά στις δυνατές στρατηγικές για την προσέγγιση της ολοκληρωμένης εδαφικής ανάπτυξης οι οποίες χωρίζονται σε:

- α) ολοκληρωμένες εδαφικές επενδύσεις
- β) τοπική ανάπτυξη με την πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων
- γ) άλλο εδαφικό εργαλείο το οποίο υποστηρίζει πρωτοβουλίες που σχεδιάστηκαν από το κράτος μέλος για επενδύσεις που προγραμματίστηκαν για το ΕΤΠΑ στο πλαίσιο του στόχου πολιτικής που αναφέρεται στο άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο ε).

2.3.2 Βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Η εδαφική ανάπτυξη στις αστικές περιοχές υλοποιείται μέσω της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης η οποία εντάσσεται στην κατηγορία των ολοκληρωμένων εδαφικών

⁶ Οι υπόλοιποι στόχοι της πολιτικής είναι: 1) μια εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού, 2) μια πιο πράσινη Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές άνθρακα μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και μπλε επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων, 3) μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ και 4) μια πιο κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων

επενδύσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Οι περιοχές παρέμβασης του συγκεκριμένου εργαλείου διακρίνονται επιμέρους σε αστικές γειτονιές, πόλεις - κωμοπόλεις - προάστια και σε λειτουργικές αστικές περιοχές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018)

Υπό τη στήριξη των ΕΔΕΤ, οι στόχοι που επιδιώκονται να επιτευχθούν μέσω της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης αφορούν:

- α) Επενδύσεις στην απασχόληση και την ανάπτυξη στα κράτη μέλη και τις περιφέρειες που υποστηρίζονται από το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ+ και το Ταμείο Συνοχής
- β) Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία (Interreg), που υποστηρίζεται από το ΕΤΠΑ.

Η ενίσχυση της εδαφικής διάστασης και ειδικότερα η έμφαση στις αστικές περιοχές αποδεικνύεται επίσης μέσα από το ποσοστό χρηματοδότησης των ΕΔΕΤ για σχετικές δράσεις. Ο νέος Κανονισμός για το ΕΤΠΑ και το ΤΣ αναφέρει πως η χρηματοδότηση για στρατηγικές βιώσιμης αστικής ανάπτυξης θα αντιστοιχεί σε ποσοστό τουλάχιστον 6% των πόρων του ΕΤΠΑ, ποσοστό που για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο και σύμφωνα με τον ισχύοντα Κανονισμό του ΕΤΠΑ αντιστοιχεί σε 5%.

2.3.3 Ευρωπαϊκή αστική πρωτοβουλία

Για την περίοδο 2021-2027, νέο μηχανισμό συσχετιζόμενο με τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη αποτελεί επίσης η «Ευρωπαϊκή Αστική Πρωτοβουλία» μέσω της οποίας επιδιώκεται η υποστήριξη της δημιουργίας α) ικανοτήτων, β) καινοτόμων δράσεων και γ) της γνώσης, της ανάπτυξης πολιτικής και της επικοινωνίας (άρθρο 10, πρότασης κανονισμού ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής). Η πρωτοβουλία αφορά όλες τις αστικές περιοχές και καλύπτει όλο το φάσμα του αστικού θεματολογίου της ΕΕ (βλ. Κεφ. 2.2.3)

Μέσω του στόχου «Επενδύσεις στην απασχόληση και ην ανάπτυξη» διατίθεται ποσό 500.000.000 € για την στήριξη της Ευρωπαϊκής Αστικής Πρωτοβουλίας, ενώ η στήριξη του μηχανισμού μπορεί να γίνει και μέσω του ΕΤΠΑ.

3. Πολιτική Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα

3.1 Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (ΣΟΑΠ)

Στην Ελλάδα, η ολοκληρωμένη προσέγγιση στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που εμφανίζονται στον αστικό χώρο υλοποιείται ουσιαστικά μέσα από το θεσμοθετημένο εργαλείο των Σχεδίων Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (ΣΟΑΠ). Τα ΣΟΑΠ προβλέπονται από τον Ν.2742/1999 και αποτελούν σύνθετα προγράμματα, διαφορετικά από τα συμβατικά πολεοδομικά σχέδια, οι δράσεις των οποίων λαμβάνουν κοινωνική, αναπτυξιακή, περιβαλλοντική-πολεοδομική διάσταση καθώς και άλλες διαστάσεις κατά περίπτωση (π.χ. πολιτιστική) (Οικονόμου, 2015), ενώ «περιλαμβάνουν διαδικασίες και κριτήρια αστικής διακυβέρνησης» (Σερράος & Ασπρογέρακας, 2012, σ. 64). Ο ορισμός των σχεδίων όπως αποδίδεται στο θεσμικό πλαίσιο «για την προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού σε πόλεις ή τμήματά τους, καθώς και σε ευρύτερες αστικές περιοχές που παρουσιάζουν κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής» (Ν.2742/1999) καθώς και οι στόχοι τους σε συνδυασμό με το ευρύ πεδίο τομέων εφαρμογής «βελτίωση των υποδομών και των βασικών κοινωνικών εξυπηρετήσεων, αντιμετώπισης της ανεργίας ..., ενσωμάτωση των λειτουργιών και των κοινωνικών ομάδων στον αστικό ιστό και η καταπολέμηση του κοινωνικού διαχωρισμού ..., η συνετή διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος ... » επιβεβαιώνουν τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα τους, προσέγγιση που εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο της αστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα (Ασπρογέρακας, 2017, σ. 29). Σημαντικό χαρακτηριστικό των ΣΟΑΠ αποτελεί το γεγονός ότι σε αυτά περιλαμβάνεται ένα πρόγραμμα δράσης «στο οποίο εξειδικεύονται οι απαιτούμενες κανονιστικές, χρηματοδοτικές και διαχειριστικές ρυθμίσεις» (παρ. 1, άρθρο 12, Ν.2742/1999) με ενέργειες που αντιστοιχούν σε ένα ευρύ πεδίο θεμάτων όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Ακόμη, τα σχέδια αυτά χαρακτηρίζονται από μεγάλη ευελιξία καθώς «τα ΣΟΑΠ δεν περιορίζονται ούτε κατευθύνονται από τον υπερκείμενο σχεδιασμό, αντιθέτως δε, προβλέπεται η εναρμόνιση των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ με τις κατευθύνσεις τους» (Σερράος & Ασπρογέρακας, 2012, σ. 64). Αποτελούν ένα εργαλείο που δίνει έμφαση στην τοπική ανάπτυξη (Τασοπούλου & Λαϊνάς, 2017), ενώ παράλληλα η τοπική αυτοδιοίκηση αναλαμβάνει σημαντικές αρμοδιότητες όπως είναι η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της εφαρμογής των σχεδίων (παρ. 9, άρθρο 12, Ν.2742/1999) καθώς και η δυνατότητα

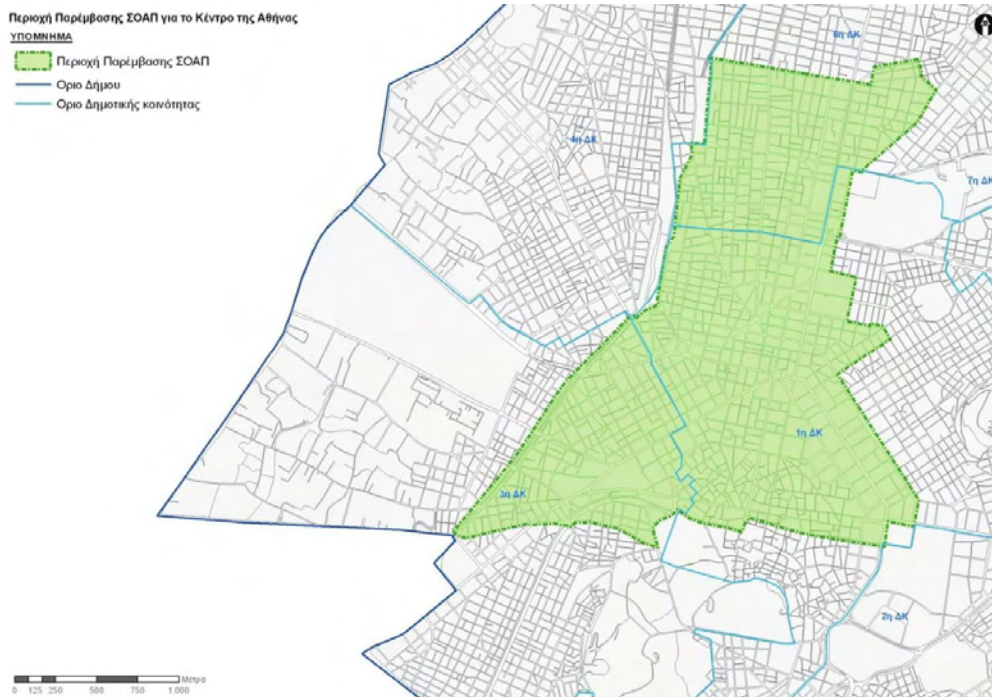
ανάληψης της διαδικασίας κατάρτισης τους. Ο νόμος δίνει επίσης μεγάλη σημασία στη διαδικασία δημοσιοποίησης και διαβούλευσης προβλέποντας ένα ευρύ φάσμα σχετικών ενεργειών. Σε αντιδιαστολή όμως με τα θετικά στοιχεία του εργαλείου των ΣΟΑΠ, η απουσία πρόβλεψης αποκλειστικών μηχανισμών χρηματοδότησης αποτελεί σημαντική έλλειψη του θεσμικού πλαισίου, γεγονός το οποίο ενδέχεται να αποτελεί την αιτία για την καθυστέρηση ενεργοποίησης του εργαλείου (Ασπρογέρακας, 2016, σ. 21). Παρά την θεσμοθέτηση του εργαλείου το 1999, η ενεργοποίηση του έγινε ουσιαστικά το 2012 με την έκδοση των προδιαγραφών σύνταξής τους (ΦΕΚ 1341/2012). Οι προδιαγραφές κάνουν αναφορά και στην ανάγκη για κάθετη συνέργεια των δράσεων καθώς και στην οριζόντια αλληλοϋποστήριξή τους, ενώ στο εγκεκριμένο ΣΟΑΠ του κέντρου της Αθήνας τίθεται ως αρχή ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας του προγράμματος με εμπλοκή πολλών φορέων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, ο συντονισμός των οποίων θα γίνεται σε κεντρικό επίπεδο. Το ΣΟΑΠ για το κέντρο της Αθήνας αποτελεί την πρώτη μελέτη και θεσμοθέτηση Σχεδίου Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων στην Ελλάδα (ΦΕΚ 64B/16-1-2015). ΣΟΑΠ έχουν καταρτισθεί και για άλλες πόλεις ή χωρικές ενότητες της Ελλάδας χωρίς όμως να έχουν φθάσει όλα στο στάδιο της έγκρισης. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ΣΟΑΠ για Πειραιά, Δυτική Αθήνα, Λάρισα, Ηράκλειο, Θήβα, Λαμία κ.λπ. Η περιοχή παρέμβασης καθώς και οι άξονες δράσης για το ΣΟΑΠ του Δήμου Αθηναίων παρατίθενται παρακάτω.

Πίνακας Α.2.3.1 Άξονες ΣΟΑΠ Δ. Αθηναίων

ΑΞΟΝΕΣ ΣΟΑΠ Δ.ΑΘΗΝΑΙΩΝ	
1	Ενίσχυση επιχειρηματικότητας
2	Ενίσχυση δραστηριοτήτων κέντρου
3	Ενίσχυση πολιτιστικής δημιουργίας
4	Αναθέρμανση αγοράς ακινήτων
5	Ασφαλής διαβίωση
6	Θέματα μεταναστών
7	Κοινωνικές υπηρεσίες
8	Επιστροφή κατοίκων και ανάσχεση φαινομένου απομάκρυνσης / εγκατάλειψης
9	Αστικό τοπίο - τοπόσημα
10	Ελεύθεροι χώροι
11	Ταυτότητα και branding
12	Καθημερινή διαχείριση
13	Κτηριακό απόθεμα
14	Πολεοδομικές δράσεις
15	Βιώσιμη κινητικότητα
16	Περιβάλλον
17	Σχεδιασμός
18	Ψηφιακή πόλη
19	Τεχνική Υποστήριξη Υλοποίησης

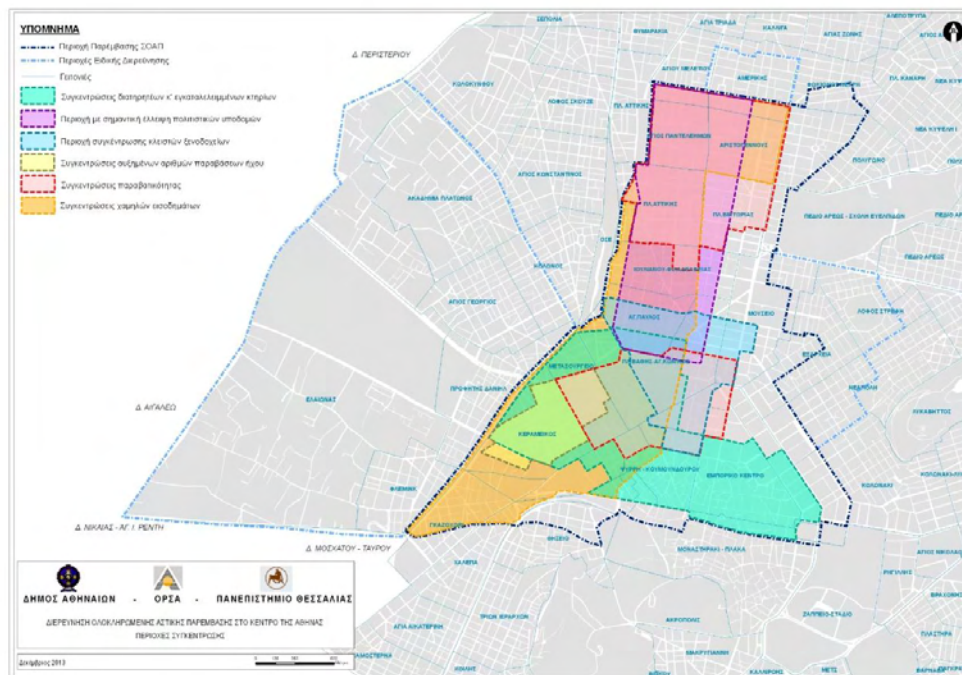
Πηγή: ΣΟΑΠ Δ. Αθηναίων

Χάρτης Α.3.1.1 Περιοχή παρέμβασης ΣΟΑΠ για το κέντρο της Αθήνας

Πηγή: ΦΕΚ 1397/2015

Χάρτης Α.3.1.2 Κατηγορίες περιοχών στην περιοχή παρέμβασης του ΣΟΑΠ για το κέντρο της Αθήνας

Πηγή: ΥΠΕΚΑ, [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&sn\[524\]=3124&locale=el-GR&language=en-US](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&sn[524]=3124&locale=el-GR&language=en-US)

3.2 Συνέργειες εργαλείων και σχεδίων για την αστική ανάπτυξη

Τα ΣΟΑΠ όπως περιγράφηκαν παραπάνω αποτελούν σχέδια ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων τα όποια στερούνται μηχανισμού χρηματοδότησης των δράσεων τους. Αυτός είναι και ο σοβαρότερος λόγος για τον οποίο άργησαν να τεθούν σε υποβολή και γενικώς δεν έχουν καταρτισθεί αρκετά ΣΟΑΠ στο σύνολο της χώρας. Το εργαλείο των ΟΧΕ είναι ικανό να καλύψει αυτό το κενό της χρηματοδότησης που παρατηρείται στα ΣΟΑΠ καθώς η χρηματοδότηση διατίθεται άμεσα και μάλιστα από τις προδιαγραφές προορίζεται για δράσεις κοινωνικές, οικονομικές, πολεοδομικές όπως ακριβώς είναι και οι δράσεις των ΣΟΑΠ.

Ακόμη σύμφωνα με τον Ασπρογέρακα (Ασπρογέρακας, 2017) το εργαλείο των ΟΧΕ θα μπορούσε είτε συνδυαστικά με το ΣΟΑΠ είτε μεμονωμένα να εφαρμοσθεί σε περιοχές που προβλέπονται για την εκπόνηση Ειδικών Χωρικών Σχεδίων, εργαλείο που προβλέπεται στον Ν.4447/2016 για την αλλαγή χρήσεων γης, όρων δόμησης και την δημιουργία επενδυτικά ελκυστικού περιβάλλοντος.

B. Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα: Προγραμματική Περίοδος 2014-2020

1. Μεθοδολογία Έρευνας

1.1 Περιγραφή δείγματος

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν για την διεξαγωγή της έρευνας αποτελούν κυρίως στοιχεία για τους ελληνικούς δήμους με εγκεκριμένη Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Το δείγμα αποτελείται από πληθυσμό $n=32$ δήμους και οι μεταβλητές που συλλέχθηκαν παρουσιάζονται παρακάτω και παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα Β. Επιδιώκοντας μία περισσότερο απλοποιημένη δομή για την περιγραφή των μεταβλητών, ακολουθεί μία κατηγοριοποίηση βάσει γεωγραφικού επιπέδου. Προκύπτουν επομένως δύο βασικές κατηγορίες στοιχείων που αφορούν α) Περιφέρειες και β) Δήμους με τις αντίστοιχες υποκατηγορίες.

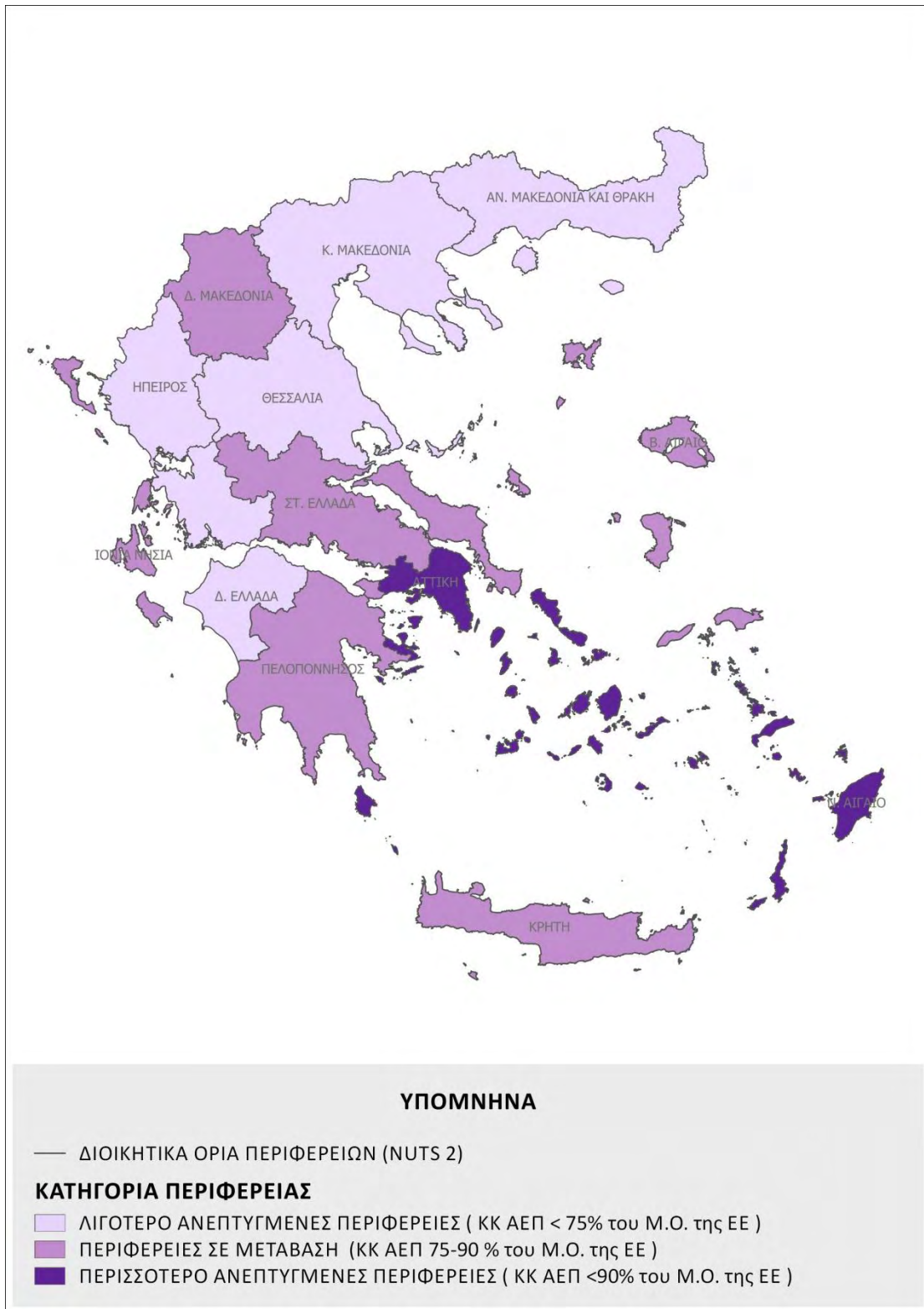
α. Περιφέρειες

Σε πρώτο στάδιο συγκεντρώνονται στοιχεία για τις Περιφέρειες στις οποίες ανήκουν οι 32 δήμοι, οι οποίες αντιστοιχούν και στις 13 διοικητικές Περιφέρειες της χώρας. Η συλλογή στοιχείων για τις Περιφέρειες συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός γενικότερου προφίλ του εκάστοτε δήμου είτε αυτό αφορά το αναπτυξιακό προφίλ του δήμου είτε αυτό αφορά άμεσα την Στρατηγική ΒΑΑ. Συνεπώς και βάσει των παραπάνω συλλέγονται στοιχεία από διαφορετικές πηγές, όπως παρουσιάζονται παρακάτω.

α1. Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

Σε περιφερειακό επίπεδο επιλέχθηκαν αρχικά στοιχεία από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 που αφορούν και τις 13 ελληνικές περιφέρειες. Το πρώτο στοιχείο αφορά την κατηγορία στην οποία ανήκει η κάθε περιφέρεια δεδομένου του κατά κεφαλή ΑΕΠ της συγκρινόμενου με τον μέσο όρο του αντίστοιχου δείκτη σε επίπεδο ΕΕ. Παρατηρείται ότι οι περισσότερες περιφέρειες, συνολικά έξι, αποτελούν «Περιφέρειες σε Μετάβαση», πέντε περιφέρειες εντάσσονται στις «Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες» ενώ μόλις δύο περιφέρειες χαρακτηρίζονται ως «Περισσότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες». Οι παρατηρήσεις αποτυπώνονται χωρικά στον Χάρτη Β.1.1.

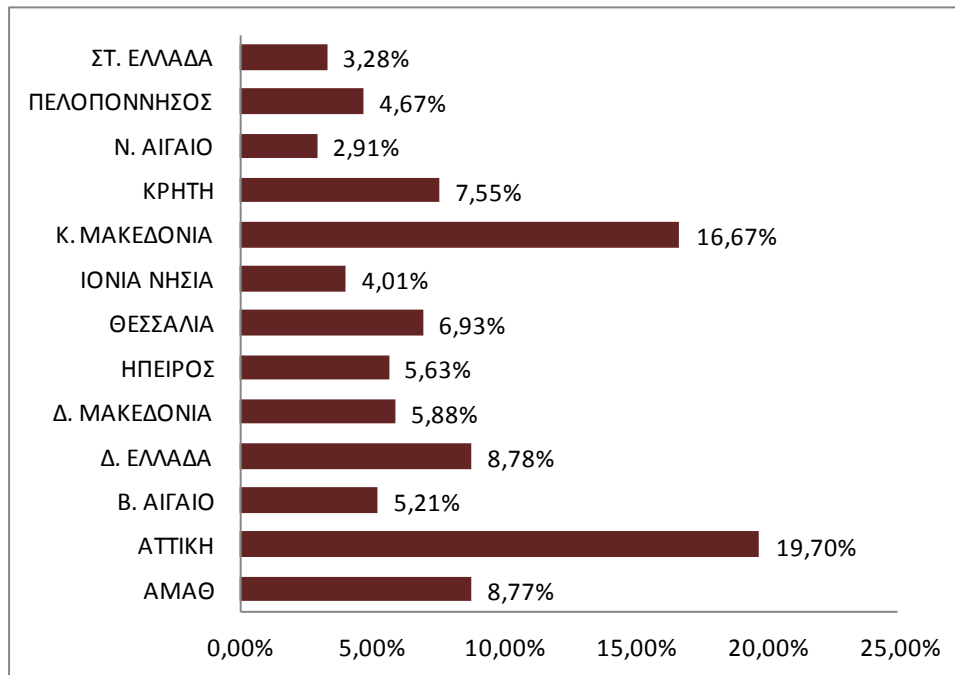
Χάρτης Β.1.1 Κατηγορία Περιφέρειας βάσει Κατά Κεφαλή ΑΕΠ συγκρινόμενου με τον Μ.Ο. της Ε.Ε.

Πηγή: Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά την κατανομή της χρηματοδότησης μεταξύ των περιφερειών, όπως φαίνεται στο Γράφημα Β.1.1, την υψηλότερη χρηματοδότηση καταλαμβάνουν η περιφέρεια Αττικής (€1.118.985.987) και η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (€947.105.949) και τη χαμηλότερη αντίστοιχα οι περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας (€186.554.524) και Νοτίου Αιγαίου (€165.075.400).

Γράφημα Β.1.1 Κατανομή συνολικής χρηματοδότησης των ΠΕΠ ανά Περιφέρεια

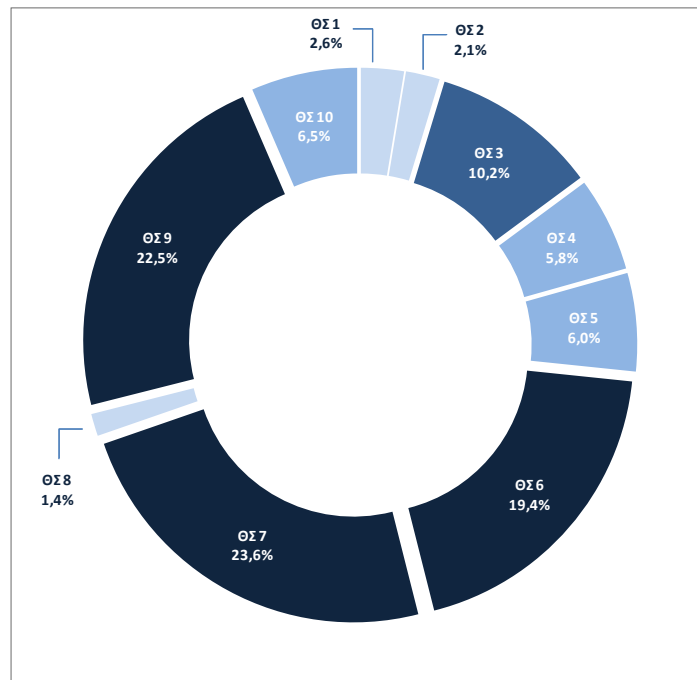
Πηγή: Στοιχεία χρηματοδότησης από ΠΕΠ, Ιδία επεξεργασία

Λαμβάνοντας υπόψη την κατηγορία Περιφέρειας (βλ. Χάρτη Β.1.1) και την κατανομή της χρηματοδότησης ανά Περιφέρεια (βλ. Γράφημα Β.1.1) γίνεται αντιληπτό ότι τα ποσά χρηματοδότησης δεν βασίζονται στο αναπτυξιακό επίπεδο της κάθε Περιφέρειας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις Ανεπτυγμένες Περιφέρειες οι οποίες λαμβάνουν την υψηλότερη (Περιφέρεια Αττικής) και την χαμηλότερη (Περιφέρεια Ν. Αιγαίου) χρηματοδότηση.

Στη συνέχεια, για κάθε περιφέρεια ακολούθησε η καταγραφή των ποσών συνολικής χρηματοδότησης (Στήριξη της Ένωσης + Εθνική Συμμετοχή) ανά Θεματικό Στόχο (ΘΣ). Σημειώνεται ότι οι ΘΣ είναι συνολικά 11 εκ των οποίων οι 10 επιδέχονται όλοι χρηματοδότηση για όλες τις Περιφέρειες, ενώ για τον 11^ο ΘΣ τα ΠΕΠ παραλείπουν την αναφορά στα ποσά χρηματοδότησης του.

Λαμβάνοντας υπόψη τη συνολική χρηματοδότηση για το σύνολο των περιφερειών ανά ΘΣ, παρατηρείται ότι τα υψηλότερα ποσοστά χρηματοδότησης καταλαμβάνουν οι **ΘΣ7** (23,6%), **ΘΣ9** (22,5%) και **ΘΣ6** (19,4%), ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά εμφανίζονται στους **ΘΣ1**(2,6%), **ΘΣ2** (2,1%) και **ΘΣ8** (1,4%).

Γράφημα Β.1.2 Κατανομή χρηματοδότησης ανά Θεματικό Στόχο για το σύνολο των Περιφερειών

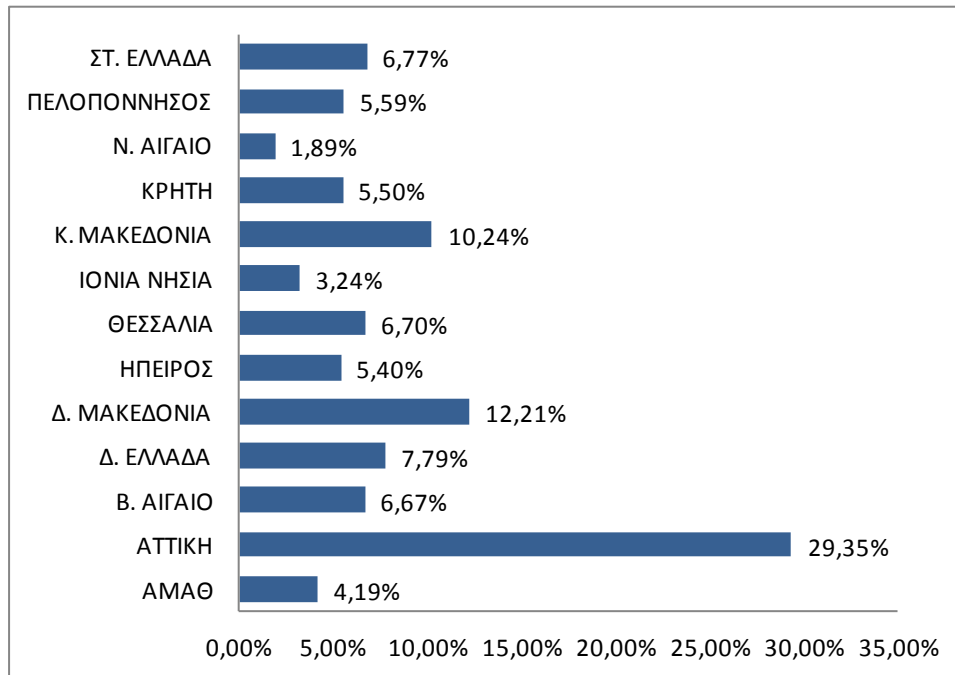

Πηγή: Στοιχεία χρηματοδότησης από ΠΕΠ, Ιδία επεξεργασία

Τέλος, σημαντικό στοιχείο των ΠΕΠ που αξίζει να ληφθεί υπόψη αποτελεί επίσης η ενότητα για την ολοκληρωμένη προσέγγιση στην εδαφική ανάπτυξη, εντός της οποίας αναφέρονται τα ενδεικτικά ποσά στήριξης μέσω ΕΤΠΑ και ΕΚΤ που προορίζονται αποκλειστικά για ολοκληρωμένες δράσεις για βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Μεταξύ της περιφέρειας Αττικής και των υπολοίπων περιφερειών παρατηρείται μεγάλη απόκλιση στην διάθεση πόρων για δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, με την περιφέρεια Αττικής να διαθέτει ποσοστό ύψους 29,35%, τις περιφέρειες Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας ποσοστό 12,21% και 10,24% αντίστοιχα ενώ οι περιφέρειες Ι. Νήσων με 3,24% και Ν.

Αιγαίου με 1,89% διαθέτουν τα χαμηλότερα ποσοστά. Στις υπόλοιπες περιφέρειες παρατηρείται μία ισοκατανομή της χρηματοδότησής του για δράσεις ΒΑΑ η οποία κυμαίνεται μεταξύ 4,19% - 7,79%.

Γράφημα Β.1.3 Ποσοστό χρηματοδότησης στη συνολική χρηματοδότηση του ΠΕΠ για ολοκληρωμένες δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης ανά Περιφέρεια

Πηγή: Στοιχεία χρηματοδότησης από ΠΕΠ, Ιδία επεξεργασία

α2. Προσκλήσεις Περιφερειών προς τις Αστικές Αρχές για την υποβολή προτάσεων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Σε δεύτερο στάδιο, σε περιφερειακό επίπεδο συλλέγονται τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις προσκλήσεις που καταθέτουν οι Περιφέρειες (Διαχειριστικές Αρχές) προς τις Αστικές Αρχές για την υποβολή προτάσεων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης.

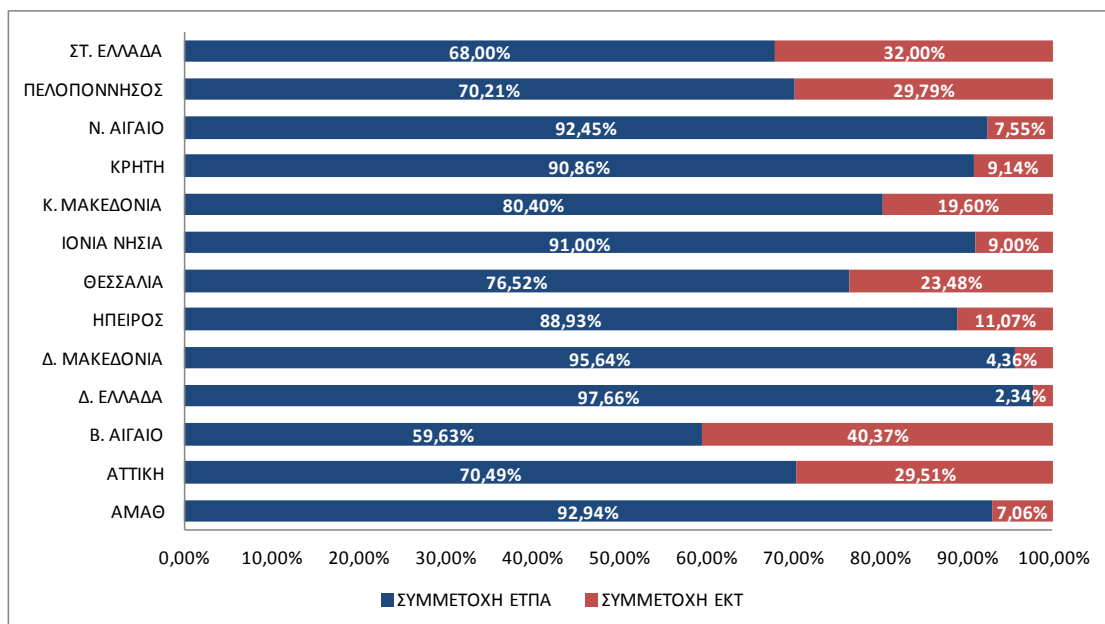
Οι περιφέρειες Αττικής και Δ. Μακεδονίας ακολουθώντας ανταγωνιστική διαδικασία επιλέγουν και εγκρίνουν 4 και 5 στρατηγικές αντίστοιχα. Οι περιφέρειες Αν. Μακεδονίας και Θράκης και Κ. Μακεδονίας μέσα από μεικτή διαδικασία εγκρίνουν 3 και 7 στρατηγικές αντίστοιχα, αποκλείοντας τις στρατηγικές των Δήμων Κομοτηνής, Ξάνθης, Ορεστιάδας (Περιφέρεια ΑΜΑΘ) και των Δήμων Αλεξάνδρειας και Κιλκίς (Περιφέρεια Κ. Μακεδονίας). Οι υπόλοιπες περιφέρειες ορίζοντας εξ αρχής τους δήμους στους οποίους απευθύνουν την πρόσκληση εγκρίνουν συνολικά 13 στρατηγικές. Επομένως, σε

Συγκριτική ανάλυση των ελληνικών στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης 2014-2020

εθνικό επίπεδο οι εγκεκριμένες Στρατηγικές ανέρχονται σε 32 αναμένοντας την έγκριση των Δήμων Χαλκίδας, Λαμιέων και της σύμπραξης των Δήμων Λεβαδέων / Θηβαίων / Αλιάρτου - Θεσπιέων.

Στο Γράφημα Β.1.4 αποτυπώνεται αναλυτικά η κατανομή των ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ) στη συνολική χρηματοδότηση για δράσεις ΒΑΑ για κάθε περιφέρεια. Είναι προφανές ότι το ΕΤΠΑ σε όλες τις περιπτώσεις καταλαμβάνει μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής σε σχέση με το ΕΚΤ.

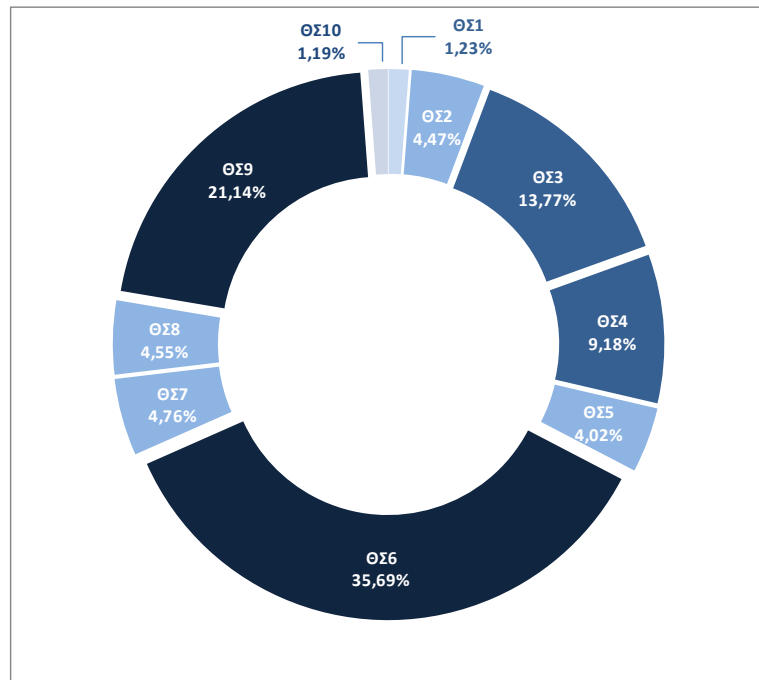
Γράφημα Β.1.4 Κατανομή των ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ) στη συνολική χρηματοδότηση για δράσεις ΒΑΑ ανά Περιφέρεια

Πηγή: Προσκλήσεις Περιφερειών προς τις Αστικές Αρχές για την υποβολή προτάσεων ΣΒΑΑ, Ίδια επεξεργασία

Η κατανομή των πόρων από τα Ταμεία για δράσεις ΒΑΑ ανά Θεματικό Στόχο παρουσιάζεται στο Γράφημα Β.1.5. Οι ΘΣ6 και ΘΣ9 καταλαμβάνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά χρηματοδότησης, γεγονός που παρατηρήθηκε και στην αντίστοιχη γενικότερη κατανομή των πόρων μέσα από τα ΠΕΠ. Παρ' όλα αυτά η κατανομή των πόρων στους υπόλοιπους Θεματικούς Στόχους εμφανίζει διαφορές σε σχέση με την γενική κατανομή των πόρων εντός των ΠΕΠ (βλ. Γράφημα Β.1.2).

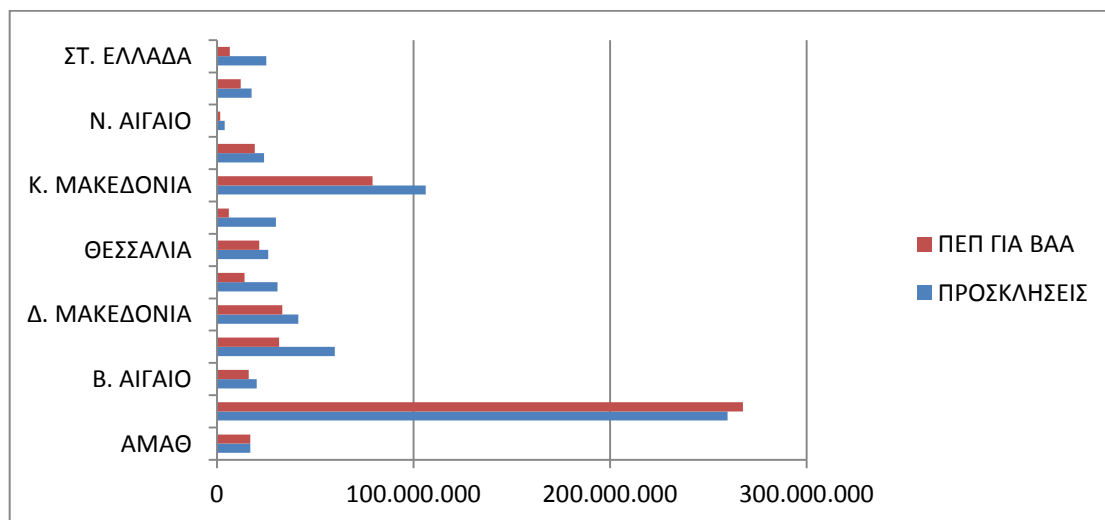
Γράφημα Β.1.5 Κατανομή της συνολικής χρηματοδότησης για δράσεις ΒΑΑ ανά Θεματικό Στόχο

Πηγή: Προσκλήσεις Περιφερειών προς τις Αστικές Αρχές για την υποβολή προτάσεων ΣΒΑΑ, Ιδία επεξεργασία

Επιδιώκοντας μία σύγκριση μεταξύ των ποσών που προβλέπονται εντός των ΠΕΠ για δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και των ποσών που τελικά διατέθηκαν μέσα από τις προσκλήσεις των Περιφερειών, παρατηρώντας το Γράφημα Β.1.6 γίνεται προφανές ότι τα ποσά των προσκλήσεων κατά βάση ξεπερνούν τα ποσά που προβλέπονται στα ΠΕΠ.

Γράφημα Β.1.6 Ποσά χρηματοδότησης για δράσεις ΒΑΑ ανά Περιφέρεια

Πηγή: ΠΕΠ, Προσκλήσεις Περιφερειών προς τις Αστικές Αρχές για την υποβολή προτάσεων ΣΒΑΑ, Ιδία επεξεργασία

β. Δήμοι

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν σε επίπεδο δήμων αφορούν αφενός στοιχεία για τους ίδιους τους δήμους αφετέρου για τις Στρατηγικές ΒΑΑ του εκάστοτε δήμου. Τα στοιχεία/μεταβλητές για τους δήμους αφορούν πληθυσμιακά - οικονομικά χαρακτηριστικά, καλύψεις γης, εκτάσεις, πληθυσμιακή πυκνότητα κ.λπ. και παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα Β αναφέροντας και την πηγή για κάθε μεταβλητή. Όσον αφορά τις ΣΒΑΑ, στο Παράρτημα παρατίθενται τα πόσα χρηματοδότησης για δράσεις ΒΑΑ ανά Θεματικό Στόχο τόσο αυτά υποβλήθηκαν στην κατάθεση πρότασης από τις Αστικές Αρχές όσο και αυτά που τελικά εγκρίθηκαν από τις Διαχειριστικές Αρχές. Ακόμη παρατίθενται τα στοιχεία της swot analysis⁷ που διεξήχθη σε κάθε Στρατηγική. Επισημαίνεται ότι λόγω μη δημοσιοποίησης των στρατηγικών από όλους τους δήμους, στη βάση παρατηρείται απουσία τιμών, την οποία δεν επιδιώξαμε να συμπληρώσουμε ακολουθώντας κάποια μέθοδο καθώς η ανάλυση βασίζεται σε πραγματικά δεδομένα και επιδιώκει να εξετάσει έντονες ή μη διαφοροποιήσεις. Παρακάτω, στον Πίνακα Β.1.1 παρατίθενται οι 32 δήμοι με εγκεκριμένη Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης καθώς και το αντίστοιχο σχήμα διακυβέρνησης τους.

Τονίζεται ότι στην Στρατηγική του Δήμου Αθηναίων περιλαμβάνονται και οι Δήμοι Μοσχάτου - Ταύρου και Νέας Σμύρνης. Ο Σύνδεσμος Δήμων Νότιας Αττικής αποτελείται από τους Δήμους Καλλιθέας, Αλίμου και Παλαιού Φαλήρου. Ο ΑΣΔΑ από τους Δήμους Αγίας Βαρβάρας, Αγίων Αναργύρων, Αιγάλεω, Ίλιου, Περιστερίου, Πετρούπολης, Χαϊδαρίου και Φυλής. Τέλος, στην Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης περιλαμβάνονται οι Δήμοι Αμπελοκήπων - Μενεμένης, Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς, Κορδελίου - Ευόσμου, Νεάπολης - Συκίων, Παύλου Μελά, η Δημοτική Ενότητα Πυλαίας και η Δημοτική Κοινότητα Καλοχωρίου.

⁷ Η εισαγωγή των στοιχείων της swot analysis στη βάση δεδομένων έγινε αθροιστικά για τα δυνατά σημεία - ευκαιρίες (φέροντας την ένδειξη «+») και αθροιστικά για τα αδύνατα σημεία - απειλές (φέροντας την ένδειξη «-»). Σημειώνεται επίσης ότι η swot analysis πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των 5 προκλήσεων που καλείται να αντιμετωπίσει η βιώσιμη αστική ανάπτυξη (κοινωνικές, δημογραφικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές, κλιματικές).

Πίνακας Β.1.1 Δήμοι με εγκεκριμένη ΣΒΑΑ και σχήμα διακυβέρνησης, Ίδια επεξεργασία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΙ	Σύνολο δήμων που συμμετέχουν στη ΣΒΑΑ (1 δήμος ή συμπράξεις δήμων)	Αστική αρχή	Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης	Αξιολόγηση και επιλογή των πράξεων από ΕΦΔ: 1=ΝΑΙ 2=1+ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	Επιπλέον εταίροι εκτός από τον Δήμο	
						Δημόσιοι	Ιδιωτικοί
ΑΜΑΘ	Δ. Αλεξανδρούπολης	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1	4	9
	Δ. Δράμας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1	3	2
	Δ. Καβάλας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1	6	2
ΑΤΤΙΚΗ	Δ. Αθηναίων	3	ΔΗΜΟΣ	ΕΑΤΑ Α.Ε.	2		
	Δ. Πειραιά	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	2	2	
	Σύνδεσμος Δήμων Νότιας Αττικής	3	ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ	Διεύθυνση ΕΦΔ του Συ.Δ.Ν.Α	2		
	ΑΣΔΑ	8	ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ	Διεύθυνση ΕΦΔ του ΑΣΔΑ	2		
Β. ΑΙΓΑΙΟ	Δ. Λέσβου	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Χίου	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
Δ. ΕΛΛΑΔΑ	Δ. Πατρέων	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1	4	1
	Δ. Αγρινίου	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Δ. Γρεβενών	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Καστοριάς	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Φλώρινας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Κοζάνης	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Εορδαίας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
ΗΠΕΙΡΟΣ	Δ. Ιωαννιτών	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Δ. Λαρισαίων	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1	5	3
	Δ. Βόλου	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
Ι. ΝΗΣΙΑ	Δ. Κέρκυρας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1	5	
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης	6	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης	1		
	Δ. Βέροιας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Έδεσσας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Κατερίνης	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Νάουσας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Πέλλας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Σερρών	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
ΚΡΗΤΗ	Δ. Ηρακλείου	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Χανίων	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	Δ. Ρόδου	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
ΠΕΛ/ΣΟΣ	Δ. Καλαμάτας	1	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ	1		
	Δ. Ναυπλιέων & Δ. Άργους - Μυκηνών	2	ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΔΗΜΩΝ	ΔΗΜΟΣ	1		

1.2 Επιλογή μεθόδου ανάλυσης δεδομένων

Μέσω της έρευνας που διεξάγεται επιδιώκουμε να εντοπίσουμε τυχόν διαφοροποιήσεις που εμφανίζονται στην κατάρτιση και την έγκριση των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης για την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Δεδομένου του σημαντικού όγκου πληροφορίας που συγκεντρώνεται για τους δήμους και τις στρατηγικές είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός εργαλείου ικανού να διαχειριστεί την ποικιλία και την ποσότητα των διαθέσιμων μεταβλητών. Τέτοιο εργαλείο αποτελεί η παραγοντική ανάλυση (factor analysis) καθώς σύμφωνα με την Ηλιοπούλου (Ηλιοπούλου, 2017) ο «σκοπός της είναι να αντικαταστήσει έναν μεγάλο αριθμό μεταβλητών από έναν μικρότερο αριθμό ανεξάρτητων μεταβλητών, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στις αρχικές μεταβλητές και ονομάζονται παράγοντες (factors)». «Αν τα αρχικά δεδομένα είναι ένας πίνακας διαστάσεων $n \times p$, όπου n είναι ο αριθμός των παρατηρήσεων και p ο αριθμός των μεταβλητών, η μέθοδος καταλήγει σε έναν πίνακα $n \times f$, όπου f ο αριθμός των παραγόντων και $f < p$. Αντικαθίστανται επομένως οι αρχικές μεταβλητές με έναν μικρότερο αριθμό νέων μεταβλητών οι οποίες δεν έχουν συσχέτιση μεταξύ τους. Η παραγοντική ανάλυση είναι κατ' αρχήν τεχνική μείωσης των δεδομένων και κατά δεύτερο λόγο μέθοδος ταξινόμησης» (Ηλιοπούλου, 2017).

Βάσει των παραπάνω, επιλέγουμε την μέθοδο της παραγοντικής ανάλυσης προκειμένου να δημιουργήσουμε αφενός μία τυπολογία των δήμων αφετέρου μία τυπολογία των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου θα συμβάλλει στην δημιουργία παραγόντων ικανών να ερμηνεύσουν πιο αποδοτικά και συνδυαστικά τις τιμές των μεταβλητών που έχουν συγκεντρωθεί για το δείγμα. Μέσω των δύο τυπολογιών που θα προκύψουν ουσιαστικά θα γίνει μία «ομαδοποίηση» δήμων και στρατηγικών βάσει ορισμένων κοινών τους χαρακτηριστικών με αποτέλεσμα να είμαστε ικανοί να εξάγουμε συμπεράσματα για την κατάρτιση των στρατηγικών.

2. Διεξαγωγή της Έρευνας

2.1 Τυπολογία των δήμων

Για την δημιουργία μίας τυπολογίας δήμων ως δείγμα χρησιμοποιούνται οι 32 δήμοι που διαθέτουν εγκεκριμένη ΣΒΑΑ και οι μεταβλητές που εισάγονται στην ανάλυση είναι αυτές που φαίνονται στον Πίνακα Β.2.1. Οι μεταβλητές 8 και 9 ως κατηγορικές μεταβλητές δεν εισάγονται στο αρχικό στάδιο της παραγοντικής ανάλυσης.

Πίνακας Β.2.1 Μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση για την τυπολογία των δήμων

ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	
1	%Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Έδρες δήμων) 01-11, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ
2	Μόνιμος πληθ. δήμου 2011, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ
3	%Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ
4	%Μεταβολή απασχόλησης 01-11, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ
5	%απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ
6	%απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ
7	%απασχόληση τριτογενής δήμος 2011, πηγή: ΕΛΣΤΑΤ
8	Ύπαρξη ΣΟΑΠ στην αστική περιοχή
9	Γεωγραφική κατάταξη
10	Βαθμίδα στο οικιστικό δίκτυο
11	Σύνολο εκτάσεων, χιλιάδες στρέμματα
12	Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγροναπαύσεις
13	Βοσκότοποι
14	Δάση
15	Άλλες εκτάσεις
16	% οικισμών στο [σύνολο πλην νερών]
17	Έκταση περιοχών Natura %
18	Πυκνότητα πληθυσμού οικισμών

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι αφενός οι μεταβλητές αντιστοιχούν σε διαφορετικές κλίμακες μέτρησης μεταξύ τους αφετέρου παρουσιάζουν σημαντική μεταβλητότητα, τυποποιούμε τις αρχικές μεταβλητές χρησιμοποιώντας τον τύπο:

$$z_i = \frac{x_i - \bar{x}}{s}$$

Στη συνέχεια, εισάγοντας τις τυποποιημένες πλέον μεταβλητές στην παραγοντική ανάλυση εξετάζουμε τις συσχετίσεις που προκύπτουν μεταξύ των μεταβλητών στον πίνακα Correlation Matrix (Πίνακας Π.Β.2.1 στο Παράρτημα Β).

Παρατηρούμε ότι εμφανίζονται υψηλές συσχετίσεις μεταξύ των εξής μεταβλητών:

- %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011 - Βαθμίδα στο οικιστικό δίκτυο ($r=0.807$)
- Σύνολο εκτάσεων - Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις ($r=0.865$)
- Σύνολο εκτάσεων - Δάση ($r=0.898$)
- % οικισμών στο [σύνολο πλην νερών] - Πυκνότητα πληθυσμού οικισμών ($r=0.877$)

Βάσει ποιοτικών κριτηρίων και προκειμένου να αποφύγουμε την εμφάνιση φαινομένων συγγραμμικότητας, επιλέγουμε να κρατήσουμε τις μεταβλητές οι οποίες θα αποδώσουν σημαντικότερη ερμηνεία στην ανάλυση, επομένως αποφασίζουμε να αφαιρέσουμε τις μεταβλητές «Βαθμίδα στο οικιστικό δίκτυο», «Σύνολο εκτάσεων», «% οικισμών στο [σύνολο πλην νερών]».

Στη συνέχεια εξετάζουμε τα αποτελέσματα του πίνακα Rotated Component Matrix (Πίνακας Β.2.2). Ο συγκεκριμένος πίνακας περιλαμβάνει τις φορτίσεις κάθε μεταβλητής στους παράγοντες. Δεδομένου ότι έχουμε επιλέξει να μην εμφανίζονται φορτίσεις με απόλυτη τιμή <0.3 καθώς επιζητάμε τιμές που θα αντανακλούν σε σημαντικά παραγοντικά φορτία, καταλήγουμε στο να μη λάβουμε υπόψη μας αρνητικές φορτίσεις μεταβλητών η φορτίσεις με τιμή κοντά στο 3 καθώς και στο να αφαιρέσουμε τελείως τις μεταβλητές που αντιστοιχούν μόνο σε αρνητικές φορτίσεις ή/και σε φορτίσεις με τιμή κοντά στο 3.

Πίνακας Β.2.2 Περιστραμμένοι παράγοντες και παραγοντικές φορτίσεις 1ης εφαρμογής

Rotated Component Matrix ^a				
	Component			
	1	2	3	4
Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Έδρες δήμων) 01-11		,623		
Zscore: Μόνιμος πληθ. δήμου 2011		-,695		
Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11				,834
Zscore: %Μεταβολή απασχόλησης 01-11		,482	,785	
Zscore: %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011		,345	-,862	
Zscore: %απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011				,907
Zscore: %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011		-,339	,854	
Zscore: Βαθμίδα στο οικιστικό δίκτυο	,317	,442	-,750	
Zscore: Σύνολο εκτάσεων, χιλιάδες στρέμματα	,886			
Zscore: Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις	,735	,318		
Zscore: Βοσκότοποι	,850			
Zscore: Δάση	,709			-,309
Zscore: Άλλες εκτάσεις	,700			,393
Zscore: % οικισμών στο [σύνολο πλην νερών]	-,349	-,812		
Zscore: Εκταση περιοχών Natura %		,685		-,422
Zscore: Πυκνότητα πληθυσμού οικισμών	-,427	-,741		

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

Στην προσπάθεια να δώσουμε μία ερμηνεία στους παράγοντες που φαίνεται να προκύπτουν, βάσει ποιοτικών κριτηρίων, παρατηρούμε ότι οι μεταβλητές «Άλλες εκτάσεις» και «Έκταση περιοχών Natura %» δεν προσδίδουν κάποια αξιόλογη πληροφορία στην σύσταση των παραγόντων, με αποτέλεσμα να τις εξαγάγουμε τελείως από την ανάλυση. Αντίθετα, οι μεταβλητές «Μόνιμος πληθυσμός δήμου 2011» (M1) και «Πυκνότητα πληθυσμού οικισμών» (M2), παρά το γεγονός ότι φορτίζουν αρνητικά στους παράγοντες αποτελούν μεταβλητές με σημαντική πληροφορία για τους δήμους δεδομένου και του γεγονότος ότι φορτίζουν διπλά στους παράγοντες, επομένως τις αφαιρούμε μεν από την παραγοντική ανάλυση αλλά τις διατηρούμε ως μεμονωμένες μεταβλητές για την τυπολογία των δήμων.

Στη συνέχεια επαναλαμβάνουμε την διαδικασία της Παραγοντικής Ανάλυσης εισάγοντας μόνο τις μεταβλητές που αποφασίσαμε ότι θα διατηρήσουμε. Τα αποτελέσματα που προκύπτουν όσον αφορά τις συσχετίσεις στον πίνακα Correlation Matrix είναι ικανοποιητικά καθώς δεν εμφανίζονται υψηλές συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών (βλ. Πίνακα Π.Β.2.2 στο Παράρτημα Β).

Όπως φαίνεται στον πίνακα Communalities, η συμμετοχικότητα των 9 μεταβλητών είναι αρκετά ικανοποιητική (>0,4).

Πίνακας Β.2.3 Communalities

Communalities		
	Initial	Extraction
Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Έδρες δήμων) 01-11	1.000	.441
Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11	1.000	.766
Zscore: %Μεταβολή απασχόλησης 01-11	1.000	.780
Zscore: %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011	1.000	.889
Zscore: %απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011	1.000	.818
Zscore: %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011	1.000	.932
Zscore: Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις	1.000	.766
Zscore: Βοσκότοποι	1.000	.648
Zscore: Δάση	1.000	.719

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

Ακόμη, σύμφωνα με τον πίνακα Total Variance Explained παρατηρείται ότι με $p = 9$ αρχικές μεταβλητές, προκύπτουν 9 συνιστώσες κατά τις οποίες $\lambda_1=3,158$ (35% της συνολικής διακύμανσης), $\lambda_2=1,901$ (21% της συνολικής διακύμανσης), $\lambda_3= 1,700$ (19% της συνολικής διακύμανσης). Σύμφωνα με το κριτήριο των Guttmann & Kaiser προκύπτουν 3 συνιστώσες οι οποίες αντιστοιχούν σε ποσοστό 75% της συνολικής διακύμανσης, ένα ποσοστό εξαιρετικά ικανοποιητικό.

Πίνακας B.2.4 Εξαγωγή παραγόντων και ιδιοτιμές

Total Variance Explained

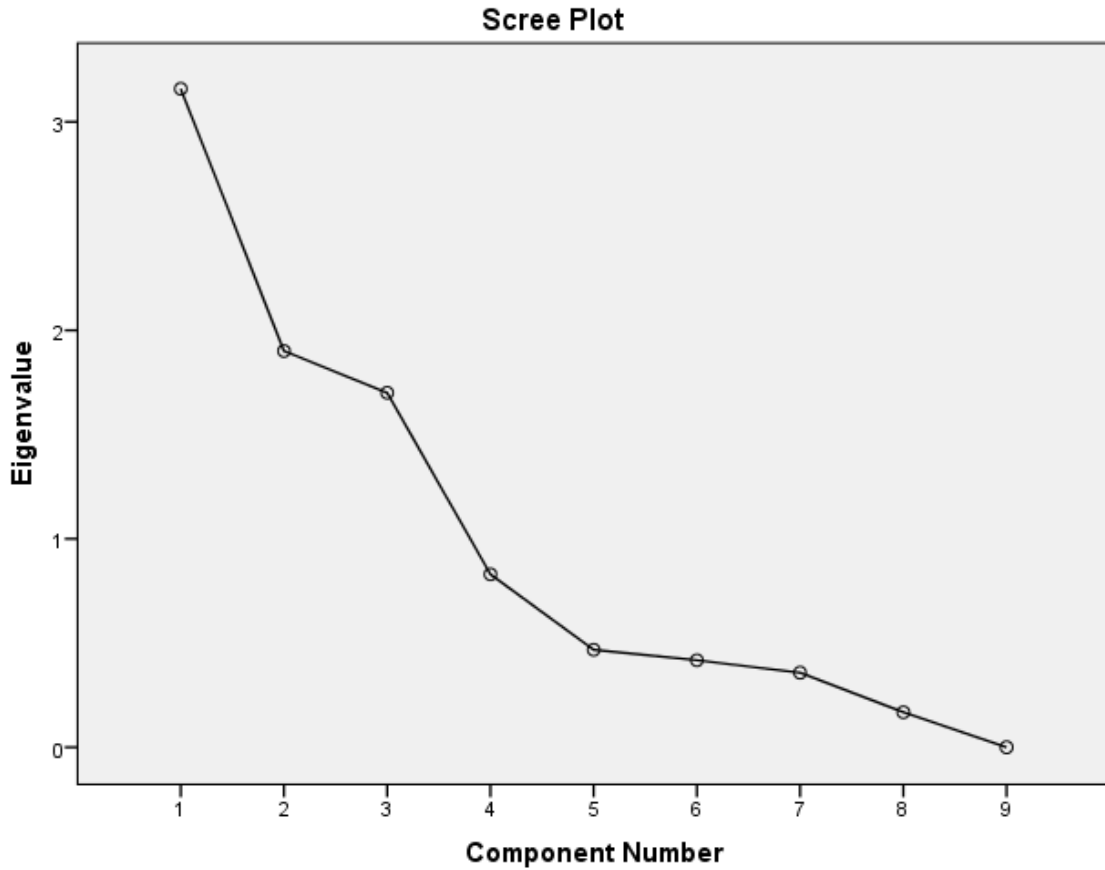
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,158	35,092	35,092	3,158	35,092	35,092	2,689	29,876	29,876
2	1,901	21,121	56,212	1,901	21,121	56,212	2,133	23,696	53,572
3	1,700	18,889	75,102	1,700	18,889	75,102	1,938	21,530	75,102
4	,830	9,221	84,323						
5	,468	5,196	89,519						
6	,418	4,640	94,159						
7	,358	3,973	98,133						
8	,168	1,867	100,000						
9	-	-4,857E-15	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

Το Scree Plot επιβεβαιώνει πως η καλή λύση αποτελείται από 3 παράγοντες καθώς η διαφορά των ιδιοτιμών από λ4 και έπειτα είναι πολύ χαμηλή.

Διάγραμμα B.2.1 Scree plot

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

Πίνακας Β.2.5 Περιστραμμένοι παράγοντες και παραγοντικές φορτίσεις 2ης εφαρμογής

Rotated Component Matrix ^a			
	Component		
	1	2	3
Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Έδρες δήμων) 01-11	,516		,408
Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11			,870
Zscore: %Μεταβολή απασχόλησης 01-11	,357	,806	
Zscore: %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011	,416	-,838	
Zscore: %απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011			,900
Zscore: %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011	-,391	,815	-,338
Zscore: Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις	,844		
Zscore: Βοσκότοποι	,781		
Zscore: Δάση	,802		
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.			
a. Rotation converged in 4 iterations.			

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

Βάσει των συνιστώσων που προέκυψαν (Πίνακας Β.2.5), είναι δυνατό να εξάγουμε συμπεράσματα για τους δήμους τα οποία σχετίζονται με τον κύριο τομέα απασχόλησης του εκάστοτε δήμου. Πιο συγκεκριμένα οι συνιστώσες/παράγοντες που προέκυψαν είναι οι παρακάτω:

- **Π1** = 0.516 * %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού + 0.416 * %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011 + 0.844 * Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις + 0.781 * Βοσκότοποι + 0.802 * Δάση
- **Π2** = 0.806 * %Μεταβολή απασχόλησης 01-11 + 0.815 * %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011

- $Π3 = 0.408 * \%Μεταβολή\ μόνιμου\ πληθ.\ οικισμού\ (Εδρες\ δήμων) + 0.870 * \%Μεταβολή\ μόνιμου\ πληθ.\ δήμου\ 01-11 + 900 * \%απασχόληση\ δευτερογενής\ δήμος\ 2011$

Ο Παράγοντας Π1 συνίσταται από μεταβλητές οι οποίες περιγράφουν καλύψεις γης που αφορούν τον αγροτικό χώρο καθώς και το ποσοστό απασχόλησης του δήμου στον πρωτογενή τομέα παραγωγής. Βάσει των παραπάνω, ο Π1 λαμβάνει το όνομα «Ένταση αγροτικού χαρακτήρα».

Ο Παράγοντας Π2 αποτελείται από μεταβλητές που αφορούν την απασχόληση, αφενός σε γενικό επίπεδο αφετέρου στον τριτογενή τομέα παραγωγής, επομένως ο Π2 λαμβάνει το όνομα «Επίπεδο απασχόλησης στον γ' γενή τομέα παραγωγής». Το γεγονός ότι η απασχόληση στον γ' γενή τομέα συσχετίζεται με τη συνολική μεταβολή απασχόλησης στον δήμο σημαίνει ότι ο συγκεκριμένος τομέας είναι γενικά αρκετά ανεπτυγμένος στους δήμους. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται εάν εξετάσουμε τα στοιχεία για τους δήμους στην αρχική τους μορφή, μέσω των οποίων και σε συνδυασμό με την ερμηνεία του παράγοντα μεταφράζεται ότι τα υψηλά ποσοστά απασχόλησης στον γ' γενή τομέα που εμφανίζονται σε όλους σχεδόν τους δήμους του δείγματος επιφέρουν άλλοτε θετική και άλλοτε αρνητική μεταβολή στη συνολική απασχόληση στους 32 δήμους. Βάσει αυτής της παρατήρησης, γίνεται αντιληπτό πως οι αρνητικές μεταβολές στην απασχόληση μπορούν να εξαλειφθούν εάν μειωθεί η ενίσχυση του γ' γενούς τομέα.

Τέλος, ο Παράγοντας Π3 χαρακτηρίζεται από μεταβλητές που αφορούν πληθυσμιακές μεταβολές καθώς και το επίπεδο απασχόλησης στον β' γενή τομέα παραγωγής, συνεπώς ονομάζουμε τον Π3 ως «Πληθυσμιακή μεταβολή βάσει απασχόλησης στον β' γενή τομέα παραγωγής». Εξετάζοντας και τις τιμές των αρχικών μεταβλητών για την καλύτερη ερμηνεία του παράγοντα Π3 καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι αρνητικές τιμές του παράγοντα αντανakλούν αρνητική πληθυσμιακή μεταβολή ενώ οι θετικές τιμές σημαίνουν θετική μεταβολή του πληθυσμού.

Έπειτα υπολογίζουμε τις τιμές των παραγόντων για τον πληθυσμό του δείγματος, δηλαδή για τους 32 δήμους (Πίνακας Π.Β.2.3 στο Παράρτημα Β). Προκειμένου να είναι δυνατό να δημιουργήσουμε τύπους για τους δήμους, είναι απαραίτητο να δημιουργήσουμε σε πρώτο στάδιο κατηγορίες για τους παράγοντες που προέκυψαν. Η δημιουργία

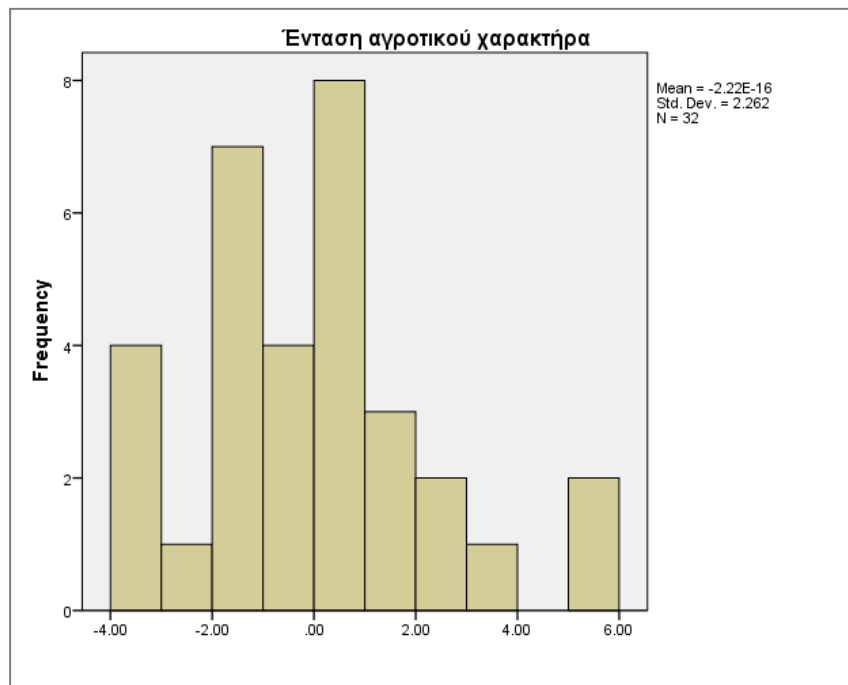
ιστογράμματος συχνοτήτων θα συμβάλλει στη δημιουργία κατηγοριών βάσει των τιμών που λαμβάνει ο κάθε παράγοντας.

Για τον Παράγοντα Π1 και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < -2.00 \qquad -2.00 \leq p \leq 2.00 \qquad p > 2.00$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλή, μέση και υψηλή ένταση αγροτικού χαρακτήρα.

Γράφημα Β.2.1 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις παραγοντικές τιμές του Παράγοντα Π1

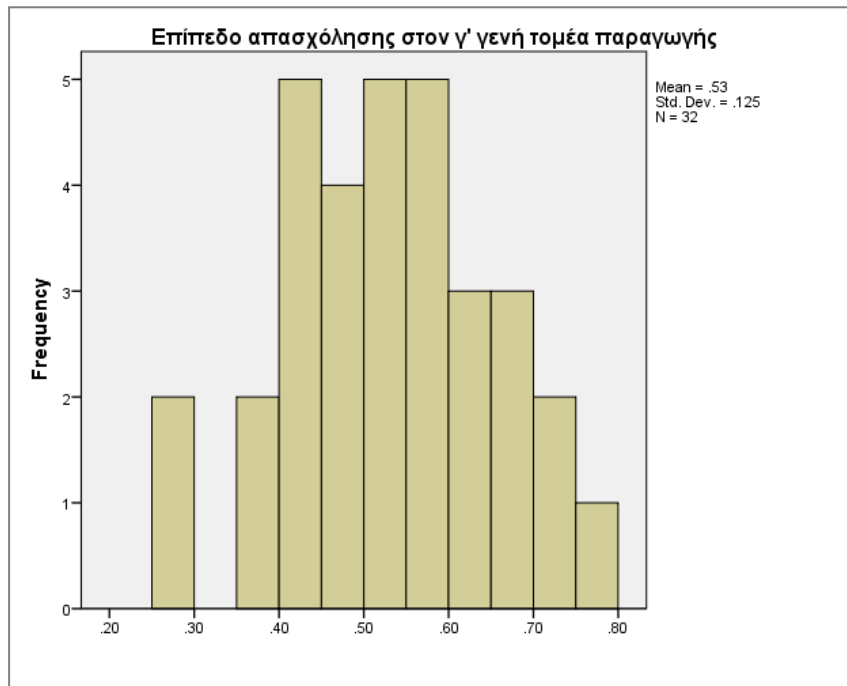
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Για τον Παράγοντα Π2 και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 0.4 \qquad 0.4 \leq p \leq 0.6 \qquad p > 0.6$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλό, μέσο και υψηλό επίπεδο απασχόλησης στον γ' γενή τομέα παραγωγής.

Γράφημα Β.2.2 Ιστογράμμα συχνοτήτων για τις παραγοντικές τιμές του Παράγοντα Π2

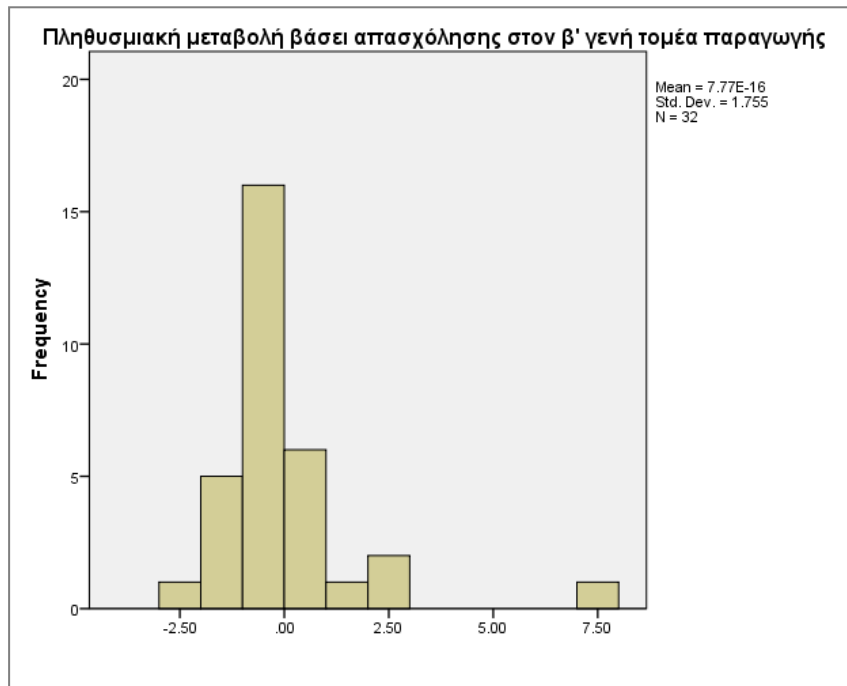
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Για τον Παράγοντα Π3 και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 0 \quad \text{και} \quad p > 0$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες αρνητική και θετική πληθυσμιακή μεταβολή βάσει απασχόλησης στον β' γενή τομέα παραγωγής ή σε αύξηση και μείωση του πληθυσμού.

Γράφημα Β.2.3 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις παραγοντικές τιμές του Παράγοντα Π3

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

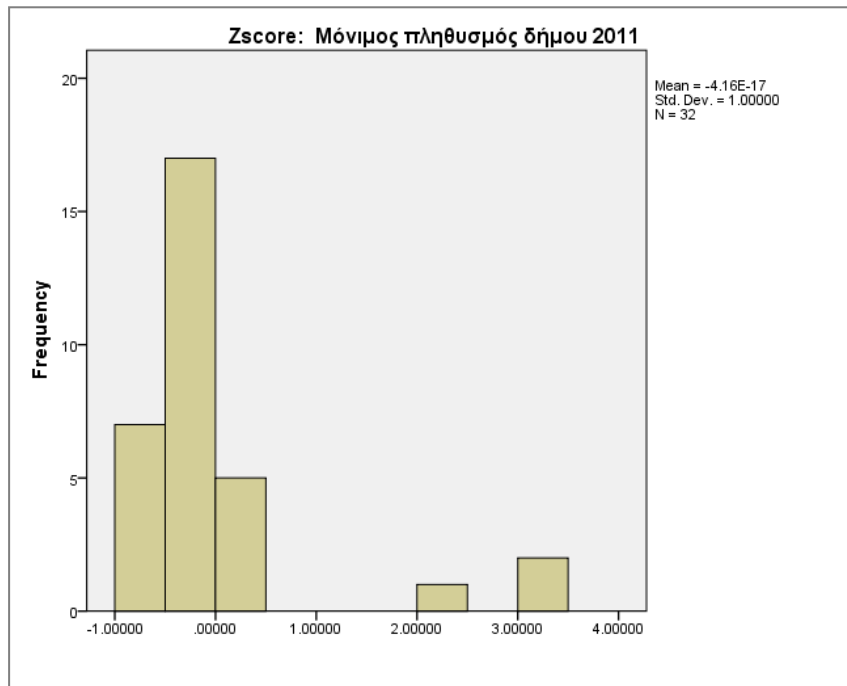
Πριν προχωρήσουμε στην τυπολογία των δήμων ακολουθούμε την ίδια διαδικασία και για τις δύο μεταβλητές που αφαιρέθηκαν από την παραγοντική ανάλυση αλλά διατηρούνται ως μεμονωμένες μεταβλητές με σημαντική πληροφορία.

Για τη μεταβλητή «Μόνιμος πληθυσμός δήμου 2011» και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 0.0 \qquad 0.0 \leq p \leq 2.0 \qquad p > 2.0$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλός, μέσος και υψηλός μόνιμος πληθυσμός δήμου 2011.

Γράφημα Β.2.4 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M1

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Για τη μεταβλητή «Πυκνότητα πληθυσμού οικισμού» και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

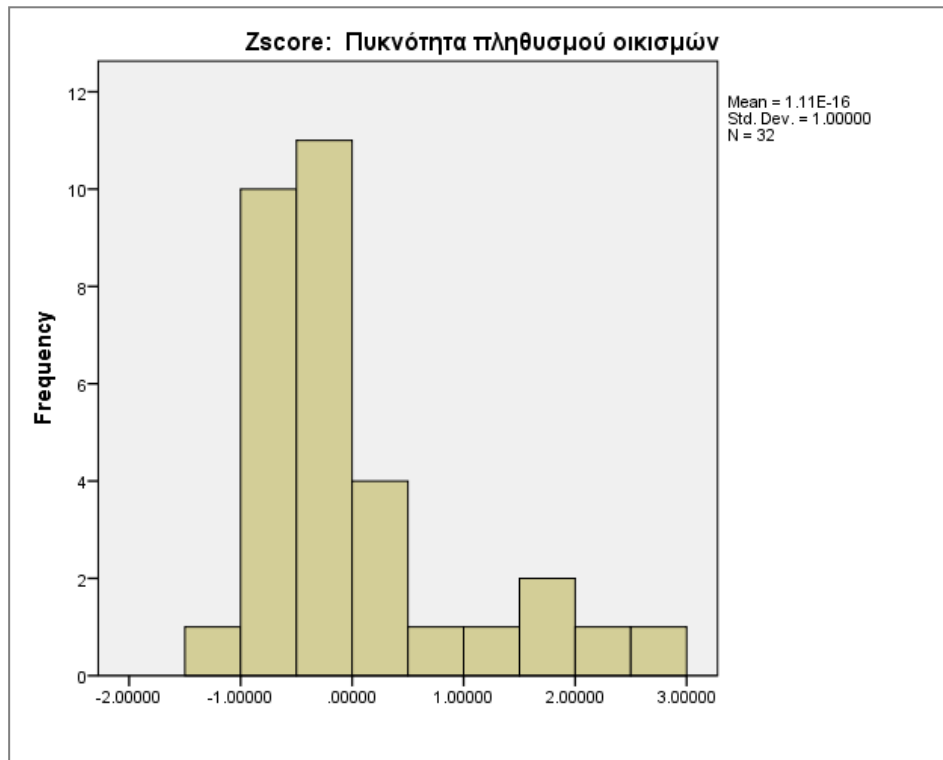
$$p < 0.0$$

$$0.0 \leq p \leq 1.5$$

$$p > 1.5$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλή, μέση και υψηλή πυκνότητα πληθυσμού οικισμών.

Γράφημα B.2.5 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M2

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Προσθέτοντας στον πίνακα και τις κατηγορικές μεταβλητές που περιγράφουν τους δήμους βάσει της γεωγραφικής τους κατάταξης (ηπειρωτικός, νησιωτικός) καθώς και της ύπαρξης ΣΟΑΠ (ναι, εγκεκριμένο, όχι) δημιουργείται τελικά μία τυπολογία δήμων. Η τυπολογία προκύπτει από την ύπαρξη μίας ομάδας μεταβλητών που ανήκουν στην ίδια κατηγορία για κάθε μεταβλητή, όπως αυτό υπολογίστηκε παραπάνω. Τα αποτελέσματα φαίνονται αναλυτικά στον Πίνακα B.2.6.

Πίνακας Β.2.6 Τυπολογία δήμων

ΔΗΜΟΙ	P1	P2	P3	M1	M2	M3	M4	Τύπος δήμου
	Ένταση αγροτικού χαρακτήρα	Επίπεδο απασχόλησης στον γ' γενή τομέα παραγωγής	Πληθυσμιακή μεταβολή βάσει απασχόλησης στον β' γενή τομέα παραγωγής	Zscore: Μόνιμος πληθυσμός δήμου 2011	Zscore: Πυκνότητα πληθυσμού οικισμού	Υπαρξη ΣΟΑΠ στην αστική περιοχή	Γεωγραφική κατάταξη	
Δ. Αλεξανδρούπολης	Μέση	Υψηλή	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Δράμας	Μέση	Μέση	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Καβάλας	Μέση	Μέση	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Αθηναίων	Χαμηλή	Μέση	Μείωση	Υψηλός	Υψηλή	ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ3
Δ. Πειραιά	Χαμηλή	Μέση	Μείωση	Μέσος	Υψηλή	ΝΑΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ3
Σύνδεσμος Δήμων Νότιας Αττικής	Χαμηλή	Μέση	Μείωση	Μέσος	Υψηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ3
ΑΣΔΑ	Χαμηλή	Μέση	Αύξηση	Υψηλός	Μέση	ΝΑΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ4
Δ. Λέσβου	Υψηλή	Μέση	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ1
Δ. Χίου	Μέση	Υψηλή	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ5
Δ. Πατρέων	Μέση	Υψηλή	Μείωση	Μέσος	Μέση	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ6
Δ. Αγρινίου	Μέση	Χαμηλή	Μείωση	Χαμηλός	Μέση	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ6
Δ. Γρεβενών	Υψηλή	Μέση	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ4
Δ. Καστοριάς	Μέση	Μέση	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Φλώρινας	Μέση	Μέση	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ4
Δ. Κοζάνης	Υψηλή	Μέση	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ4
Δ. Εορδαίας	Μέση	Μέση	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ4
Δ. Ιωαννιτών	Μέση	Υψηλή	Μείωση	Χαμηλός	Μέση	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ6
Δ. Λαρισαίων	Μέση	Υψηλή	Αύξηση	Μέσος	Χαμηλή	ΝΑΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ7
Δ. Βόλου	Μέση	Υψηλή	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ7
Δ. Κέρκυρας	Μέση	Υψηλή	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ5
Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης	Χαμηλή	Υψηλή	Μείωση	Υψηλός	Υψηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ3
Δ. Βέροιας	Μέση	Μέση	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Έδεσσας	Μέση	Μέση	Μείωση	Χαμηλός	Μέση	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Κατερίνης	Μέση	Μέση	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ4
Δ. Νάουσας	Μέση	Χαμηλή	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ1
Δ. Πέλλας	Μέση	Χαμηλή	Αύξηση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ7
Δ. Σερρών	Μέση	Μέση	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Ηρακλείου	Μέση	Υψηλή	Αύξηση	Μέσος	Μέση	ΝΑΙ	ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ7
Δ. Χανίων	Μέση	Υψηλή	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ5
Δ. Ρόδου	Υψηλή	Υψηλή	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ5
Δ. Καλαμάτας	Μέση	Μέση	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ2
Δ. Ναυπλίων & Δ. Άργους - Μυκηνών	Υψηλή	Χαμηλή	Μείωση	Χαμηλός	Χαμηλή	ΟΧΙ	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ	ΤΔ1

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Τελικά προκύπτει η δημιουργία 7 διαφορετικών τύπων δήμων, τα χαρακτηριστικά των οποίων περιγράφονται παρακάτω:

Τύπος Δήμου 1 (ΤΔ1): Οι δήμοι που ανήκουν στον Τύπο Δήμου 1 πληθυσμιακά αποτελούν δήμους με χαμηλό πληθυσμό στους οποίους παρατηρείται και χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα στις έδρες τους. Παράλληλα σημειώνεται αρνητική πληθυσμιακή μεταβολή στον πληθυσμό του δήμου και της έδρας, η οποία συνδυάζεται με το ποσοστό απασχόλησης που αντιστοιχεί στον β' γενή τομέα παραγωγής. Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των δήμων αποτελεί επίσης η απουσία ΣΟΑΠ για την περιοχή.

Ονομασία ΤΔ1: Μικροί πληθυσμιακά δήμοι με πληθυσμιακή μείωση

Δήμοι που ανήκουν στον ΤΔ1: Δ. Λέσβου, Δ. Νάουσας, Δ. Ναυπλίων & Δ. Άργους - Μυκηνών.

Τύπος Δήμου 2 (ΤΔ2): Ο Τύπος Δήμου 2 συνίσταται από ηπειρωτικούς δήμους με χαμηλό πληθυσμιακό επίπεδο και απουσία κατάρτισης ΣΟΑΠ. Οι δήμοι αυτοί χαρακτηρίζονται από μέσης έντασης αγροτικό χαρακτήρα.

Ονομασία ΤΔ2: Ηπειρωτικοί δήμοι μέσης έντασης αγροτικού χαρακτήρα

Δήμοι που ανήκουν στον ΤΔ2: Δ. Αλεξανδρούπολης, Δ. Δράμας, Δ. Καβάλας, Δ. Καστοριάς, Δ. Βέροιας, Δ. Έδεσσας, Δ. Σερρών, Δ. Καλαμάτας

Τύπος Δήμου 3 (ΤΔ3): Οι δήμοι Τύπου 3 αντιστοιχούν στους δήμους με τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας καθώς αποτελούνται από ηπειρωτικούς δήμους με υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα στις έδρες τους, χαμηλή ένταση αγροτικού χαρακτήρα και μείωση του πληθυσμού τόσο στον δήμο όσο και στην έδρα του δήμου ο βαθμός της οποίας συνδέεται με το επίπεδο ανάπτυξης του β' γενούς τομέα παραγωγής.

Ονομασία ΤΔ3: Μεγάλα αστικά κέντρα

Δήμοι που ανήκουν στον ΤΔ3: Δ. Αθηναίων, Δ. Μοσχάτου - Ταύρου, Δ. Νέας Σμύρνης (σύμπραξη), Δ. Πειραιά, Σύνδεσμος Δήμων Νότιας Αττικής, Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης

Τύπος Δήμου 4 (ΤΔ4): Ο Τύπος Δήμου 4 αποτελείται από ηπειρωτικούς δήμους με μέσα επίπεδα απασχόλησης στον γ' γενή τομέα, στους οποίους παρατηρείται κυρίως αύξηση του πληθυσμού η οποία οφείλεται στο επίπεδο απασχόλησης στον β' γενή τομέα παραγωγής.

Ονομασία ΤΔ4: Ηπειρωτικοί δήμοι με αύξηση πληθυσμού βάσει επιπέδου απασχόλησης στον β' γενή τομέα

Δήμοι που ανήκουν στον ΤΔ4: ΑΣΔΑ, Δ. Γρεβενών, Δ. Φλώρινας, Δ. Κοζάνης, Δ. Εορδαίας, Δ. Κατερίνης

Τύπος Δήμου 5 (ΤΔ5): Οι δήμοι με ΤΔ5 είναι νησιωτικοί δήμοι με χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα στις έδρες τους και χαμηλά επίπεδα πληθυσμού στο σύνολο του δήμου. Ο χαρακτήρας του δήμου χαρακτηρίζεται έντονα από τα υψηλά επίπεδα απασχόλησης στον γ' γενή τομέα ενώ παράλληλα σημειώνεται σημαντική πληθυσμιακή μείωση η οποία συσχετίζεται με σχετικά χαμηλά επίπεδα δραστηριότητας στον β' γενή τομέα παραγωγής. Η ερμηνεία για τους συγκεκριμένους δήμους βάσει των χαρακτηριστικών τους είναι ότι λόγω του νησιωτικού τους χαρακτήρα είναι αρκετά αυξημένος ο γ' γενής τομέας λόγω μεγάλης ανάπτυξης του τουριστικού κλάδου, όμως παρατηρούνται φαινόμενα εποχικότητας της εργασίας καθώς ο πληθυσμός μειώνεται.

Ονομασία ΤΔ5: Νησιωτικοί μικροί πληθυσμιακά δήμοι με πληθυσμιακή μείωση και έντονη γ' γενή δραστηριότητα

Δήμοι που ανήκουν στον ΤΔ5: Δ. Χίου, Δ. Κέρκυρας, Δ. Χανίων, Δ. Ρόδου

Τύπος Δήμου 6 (ΤΔ6): Δήμοι με ΤΔ6 είναι ηπειρωτικοί δήμοι με μέση πληθυσμιακή πυκνότητα στις έδρες τους. Έχουν μέση ένταση αγροτικού χαρακτήρα και ταυτόχρονα παρουσιάζουν αυξομειώσεις πληθυσμού μεταξύ δήμου και οικισμού οι οποίες συσχετίζονται με την δραστηριότητα στον β' γενή τομέα παραγωγής. Κανένας από του δήμους Τύπου 6 δεν έχει ΣΟΑΠ.

Ονομασία ΤΔ6: Ηπειρωτικοί δήμοι μέσης έντασης αγροτικού χαρακτήρα με πληθυσμιακές αυξομειώσεις μεταξύ δήμου και έδρας

Δήμοι που ανήκουν στον ΤΔ6: Δ. Πάτρας, Δ. Αγρινίου, Δ. Ιωαννιτών

Τύπος Δήμου 7 (ΤΔ7): Στον Τύπο Δήμου 7 περιλαμβάνονται δήμοι μέσης έντασης αγροτικού χαρακτήρα, οι οποίοι χαρακτηρίζονται κυρίως από αύξηση του πληθυσμού τους η οποία οφείλεται στο επίπεδο απασχόλησης στον β' γενή τομέα παραγωγής.

Ονομασία ΤΔ7: Δήμοι μέσης έντασης αγροτικού χαρακτήρα με πληθυσμιακή αύξηση

Δήμοι που ανήκουν στον ΤΔ7: Δ. Λαρισαίων, Δ. Βόλου, Δ. Πέλλας, Δ. Ηρακλείου

2.2 Τυπολογία Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Για την δημιουργία μίας τυπολογίας Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, ακολουθούμε αντίστοιχη διαδικασία με αυτή που ακολουθήσαμε για την τυπολογία των δήμων. Σε αυτή την περίπτωση, δείγμα εξακολουθεί να αποτελεί το σύνολο των 32 δήμων με εγκεκριμένη Στρατηγική αλλά οι μεταβλητές που εισάγονται διαφοροποιούνται καθώς αποτελούν στοιχεία που αφορούν την Στρατηγική. Οι συγκεκριμένες μεταβλητές αφορούν τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT που πραγματοποιήθηκαν σε κάθε στρατηγική καθώς και τα ποσά χρηματοδότησης ανά Θεματικό Στόχο. Για τα ποσά χρηματοδότησης χρησιμοποιήσαμε τη μορφή των ποσοστών στο σύνολο της χρηματοδότησης ανά στρατηγική προκειμένου να περιλαμβάνεται και η πληροφορία για την κατανομή των ποσών ανά Θεματικό Στόχο. Σημειώνεται ότι για την χρηματοδότηση χρησιμοποιήθηκαν τόσο τα ποσοστά που υποβλήθηκαν στις προτάσεις των δήμων όσο και τα ποσοστά που τελικά εγκρίθηκαν από την Διαχειριστική Αρχή. Οι μεταβλητές φαίνονται αναλυτικά στον Πίνακα Β.2.7.

Πίνακας Β.2.7 Μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση για την τυπολογία των ΣΒΑΑ

ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	
1	(+) Δημογραφικά
2	(+) Κοινωνικά
3	(+) Οικονομικά
4	(+) Κλιματικά
5	(+) Περιβαλλοντικά
6	(+) Χωροταξική, πολεοδομική οργάνωση
7	(-) Δημογραφικά
8	(-) Κοινωνικά
9	(-) Οικονομικά
10	(-) Κλιματικά
11	(-) Περιβαλλοντικά
12	(-) Χωροταξική, πολεοδομική οργάνωση
13	% ΘΣ1 ΥΠ = Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας
14	% ΘΣ2 ΥΠ = Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών
15	% ΘΣ3 ΥΠ = Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα
16	% ΘΣ4 ΥΠ = Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς
17	% ΘΣ5 ΥΠ = Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων
18	% ΘΣ6 ΥΠ = Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
19	% ΘΣ7 ΥΠ = Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων
20	% ΘΣ8 ΥΠ = Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας της εργασίας
21	% ΘΣ9 ΥΠ = Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων
22	% ΘΣ10 ΥΠ = Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση
23	% ΘΣ11 ΥΠ = Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης
24	% ΘΣ1 ΕΓΚ = Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας
25	% ΘΣ2 ΕΓΚ = Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών
26	% ΘΣ3 ΕΓΚ = Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα
27	% ΘΣ4 ΕΓΚ = Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς
28	% ΘΣ5 ΕΓΚ = Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων
29	% ΘΣ6 ΕΓΚ = Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
30	% ΘΣ7 ΕΓΚ = Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων
31	% ΘΣ8 ΕΓΚ = Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας της εργασίας
32	% ΘΣ9 ΕΓΚ = Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων
33	% ΘΣ10 ΕΓΚ = Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση
34	% ΘΣ11 ΕΓΚ = Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης

Σε πρώτο στάδιο τυποποιούμε τις μεταβλητές που αφορούν μόνο τα ποσά χρηματοδότησης χρησιμοποιώντας τον τύπο:

$$z_i = \frac{x_i - \bar{x}}{s}$$

και εισάγουμε τις μεταβλητές στην παραγοντική ανάλυση. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα ποσά υποβολής που αντιστοιχούν στον ΘΣ1 καθώς και τα ποσά υποβολή και έγκρισης για τον ΘΣ11 είναι μηδενικά, αφαιρούμε τις συγκεκριμένες μεταβλητές από την παραγοντική ανάλυση.

Πίνακας Β.2.8 Εξαγωγή παραγόντων και ιδιοτιμές

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4.366	19.844	19.844	4.366	19.844	19.844	4.336	19.707	19.707
2	4.086	18.573	38.418	4.086	18.573	38.418	3.935	17.885	37.593
3	2.922	13.283	51.701	2.922	13.283	51.701	3.104	14.109	51.701
4	2.372	10.782	62.484						
5	1.900	8.635	71.119						
6	1.369	6.222	77.341						
7	1.131	5.139	82.480						
8	1.022	4.645	87.125						
9	.686	3.117	90.242						
10	.534	2.429	92.671						
11	.437	1.988	94.659						
12	.257	1.170	95.829						
13	.234	1.062	96.891						
14	.209	.948	97.839						
15	.166	.752	98.592						
16	.112	.507	99.099						
17	.071	.325	99.424						
18	.051	.232	99.656						
19	.036	.163	99.819						
20	.019	.087	99.907						
21	.014	.066	99.972						
22	.006	.028	100.000						

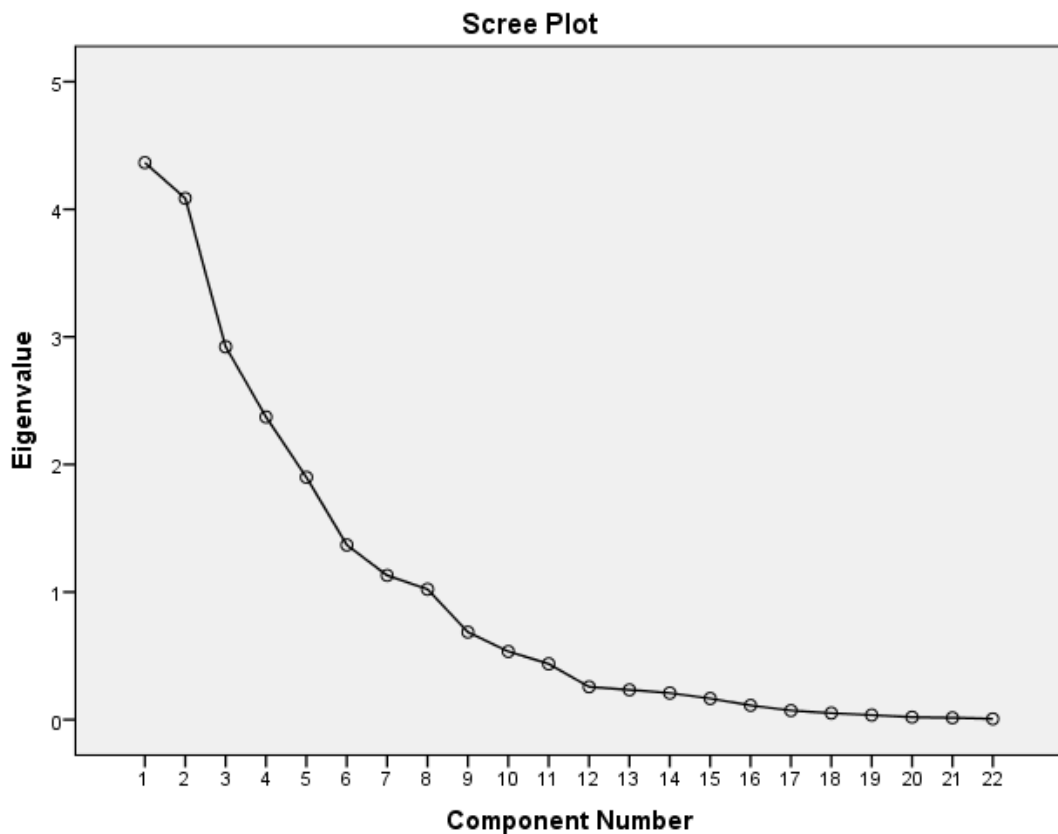
Extraction Method: Principal Component Analysis.

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

Από το πρώτο τρέξιμο της παραγοντικής ανάλυσης δημιουργούνται παράγοντες οι οποίοι επιδέχονται έντονες και αρκετές αρνητικές φορτίσεις από τις μεταβλητές γεγονός που επαναλαμβάνεται και στα επόμενα τρεξίματα έως ότου καταλήξουμε σε μία ικανοποιητική λύση η οποία από $p=22$ αρχικές μεταβλητές προκύπτουν 22 συνιστώσες κατά τις οποίες $\lambda_1=4.366$ (20% της συνολικής διακύμανσης), $\lambda_2=4.086$ (19% της συνολικής διακύμανσης), $\lambda_3=2.922$ (13 της συνολικής διακύμανσης) και ερμηνεύει ποσοστό 52% της συνολικής διακύμανσης.

Παρατηρώντας και το scree plot επιβεβαιώνουμε τον συνολικό ικανοποιητικό αριθμό των 3 συνιστώσων.

Διάγραμμα B.2.2 Scree plot

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

Μέσω του Rotated Component Matrix παρατηρούμε τους παράγοντες που δημιουργήθηκαν.

Πίνακας Β.2.9 Περιστραμμένοι παράγοντες και παραγοντικές φορτίσεις

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
(+) Κλιματικά	,709	-,312	
(-) Κλιματικά	,706		
(+) Περιβαλλοντικά	,705		
(+) Δημογραφικά	,654		
(-) Δημογραφικά	,614	,398	
(-) Περιβαλλοντικά	,601	-,311	
(-) Κοινωνικά	,574		
(+) Κοινωνικά	,553	-,528	
Zscore: % ΘΣ4 ΥΠ	,507		
Zscore: % ΘΣ4 ΕΓΚ	,497		
Zscore: % ΘΣ5 ΥΠ		,859	
Zscore: % ΘΣ5 ΕΓΚ		,817	
(-) Οικονομικά	,429	,747	
Zscore: % ΘΣ2 ΥΠ		,673	
Zscore: % ΘΣ2 ΕΓΚ		,475	
Zscore: % ΘΣ3 ΥΠ		,457	
(+) Οικονομικά	,439	,445	
Zscore: % ΘΣ10 ΥΠ			
Zscore: % ΘΣ10 ΕΓΚ			,914
Zscore: % ΘΣ1 ΕΓΚ			,897
Zscore: % ΘΣ3 ΕΓΚ			,830
Zscore: % ΘΣ9 ΕΓΚ			,719

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
 a. Rotation converged in 5 iterations.

Πηγή: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης SPSS

- **Π1** = 0.709 * (+) Κλιματικά + 0.706 * (-) Κλιματικά + 0.705 * (+) Περιβαλλοντικά + 0.654 * (+) Δημογραφικά + 0.614 * (-) Δημογραφικά + 0.601 * (-) Περιβαλλοντικά + 0.574 * (-) Κοινωνικά + 0.553 * (+) Κοινωνικά + 0.507 * % ΘΣ4 ΥΠ + 0.497 * % ΘΣ4 ΕΓΚ
- **Π2** = 0.859 * % ΘΣ5 ΥΠ + 0.817 * % ΘΣ5 ΕΓΚ + 0.747 * (-) Οικονομικά + 0.673 * % ΘΣ2 ΥΠ + 0.475 * % ΘΣ2 ΕΓΚ + 0.457 * % ΘΣ3 ΥΠ + 0.445 * (+) Οικονομικά
- **Π3** = 0.914 * % ΘΣ10 ΕΓΚ + 0.897 * % ΘΣ1 ΕΓΚ + 0.830 * % ΘΣ3 ΕΓΚ + 0.719 * % ΘΣ9 ΕΓΚ

Ο Παράγοντας Π1 περιλαμβάνει όλες τις μεταβλητές της swot analysis εκτός από τις οικονομικές δυνατότητες και μειονεκτήματα οι οποίες εμφανίζονται στον Παράγοντα Π2. Τα κλιματικά, περιβαλλοντικά, δημογραφικά και κοινωνικά θετικά ή αρνητικά χαρακτηριστικά των δήμων συνδυάζονται με την χρηματοδότηση του ΘΣ4 ο οποίος αφορά την «υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς». Βάσει των παραπάνω ο Παράγοντας Π1 ερμηνεύεται ως ο παράγοντας που δίνει βαρύτητα στην κοινωνικό πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης, επομένως ονομάζουμε τον Π1 ως «*Κοινωνική Διάσταση της Βιωσιμότητας*».

Ο Παράγοντας Π2 περιλαμβάνει αφενός τις μεταβλητές των οικονομικών δυνατοτήτων και προβλημάτων των δήμων αφετέρου περιλαμβάνει την χρηματοδότηση των ΘΣ5, ΘΣ2 και ΘΣ3 οι οποίοι αφορούν την «προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων», την «βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών» και την «βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα». Ο χαρακτήρας του εν λόγω παράγοντα είναι κυρίως οικονομικός λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη την περιβαλλοντική διάσταση, επομένως ο Π2 λαμβάνει το όνομα «*Οικονομική Διάσταση της Βιωσιμότητας*».

Τέλος, ο Παράγοντας Π3 αποτελείται από τον συνδυασμό των μεταβλητών που αφορούν αποκλειστικά την χρηματοδότηση του ΘΣ10 για «επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση», του ΘΣ1 για «Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας», του ΘΣ3 ο οποίος αφορά την «βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα» και του ΘΣ9 για την «προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων». Το περιεχόμενο των ΘΣ που συνιστούν τον Παράγοντα Π3 σχετίζονται αναμφισβήτητα με την απασχόληση επομένως ο Π3 ονομάζεται ως «*Απασχόληση*».

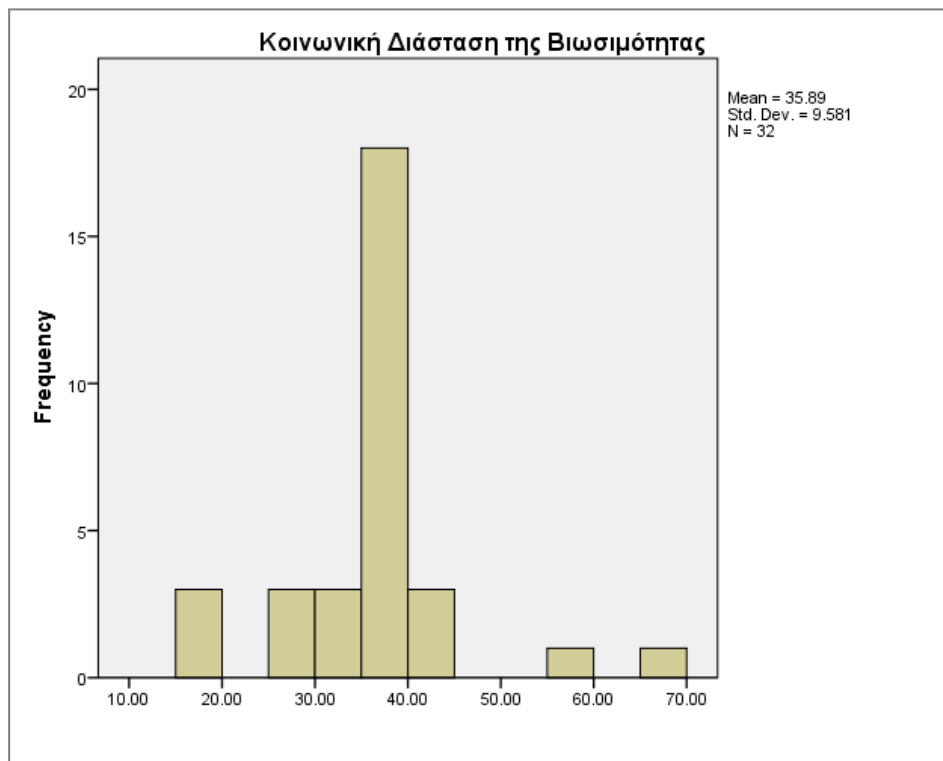
Ακολουθώντας παρόμοια διαδικασία με αυτή για την τυπολογία των δήμων, προκειμένου να οδηγηθούμε σε μία τυπολογία των Στρατηγικών ΒΑΑ υπολογίζουμε τις τιμές των παραγόντων για το σύνολο του πληθυσμού του δείγματος (Πίνακας Π.Β.2.4 στο Παράρτημα Β) και έπειτα κατασκευάζουμε διαγράμματα συχνότητας τα οποία θα συμβάλλουν σε μία λογική κατηγοριοποίηση των τιμών.

Για τον Παράγοντα Π1 και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 35 \text{ και } p > 35$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλή και υψηλή διάσταση κοινωνικής - περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Γράφημα Β.2.6 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές του Παράγοντα Π1

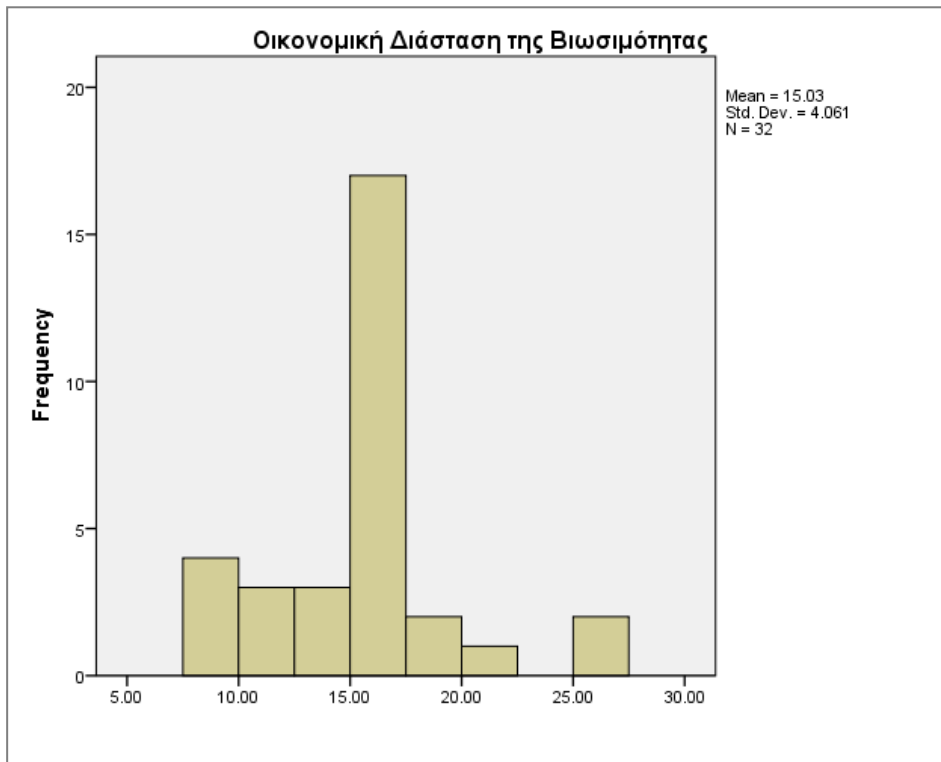
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Για τον Παράγοντα Π2 και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 15 \text{ και } p > 15$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλή και υψηλή οικονομική διάσταση βιωσιμότητας.

Γράφημα Β.2.7 Ιστογράμμα συχνοτήτων για τις τιμές του Παράγοντα Π2

Πηγή: Ϊδία επεξεργασία

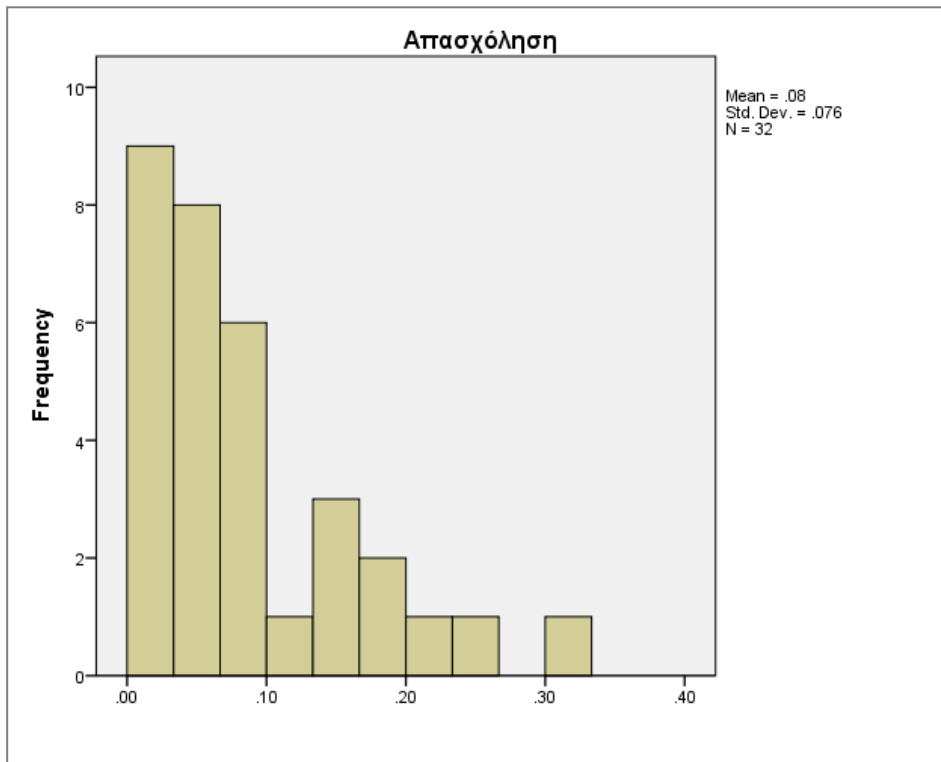
Για τον Παράγοντα Π3 και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 0.10 \quad \text{και} \quad p > 0.10$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλή και υψηλή επικέντρωση στην απασχόληση.

Την ίδια διαδικασία επαναλαμβάνουμε και για τις μεταβλητές που θεωρήθηκαν σημαντικές για την τυπολογία των Στρατηγικών αλλά εξήχθησαν από την Παραγοντική Ανάλυση λόγω των τιμών των επιβαρύνσεών τους. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι μεταβλητές των εγκεκριμένων ποσοστών χρηματοδότησης για τους Θεματικούς Στόχους ΘΣ6 (M1) και ΘΣ7 (M2).

Γράφημα Β.2.8 Ιστογράμμα συχνοτήτων για τις τιμές του Παράγοντα Π1

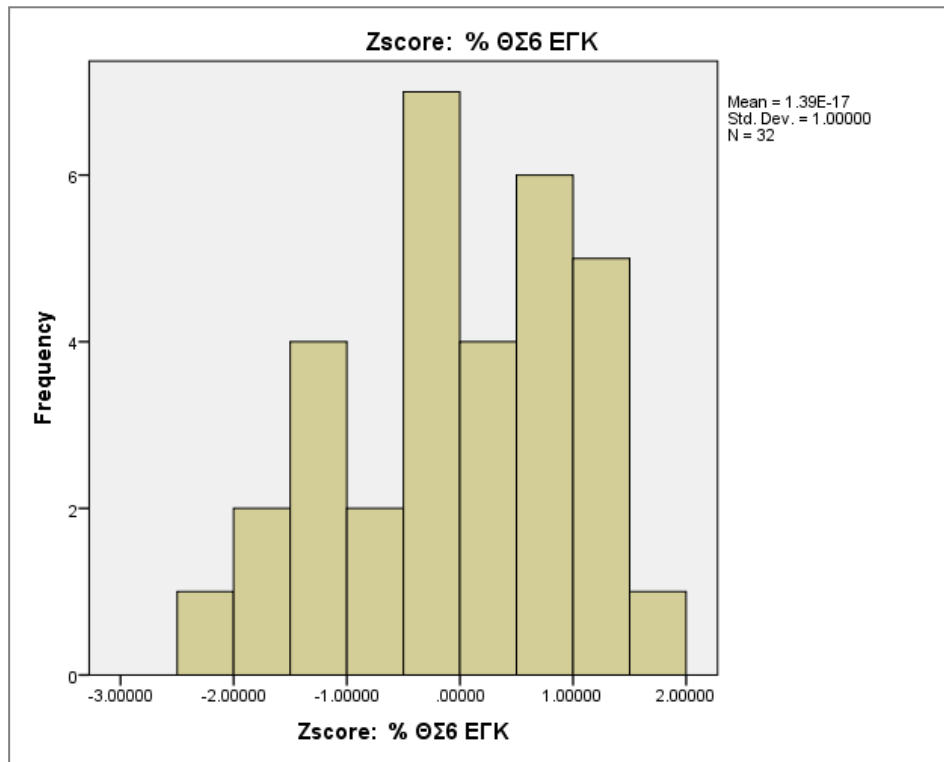
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Για τη Μεταβλητή «% ΘΣ6 ΕΓΚ» και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 0 \quad \text{και} \quad p > 0$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλή και υψηλή χρηματοδότηση για την «διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων»

Γράφημα Β.2.9 Ιστογράμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M1

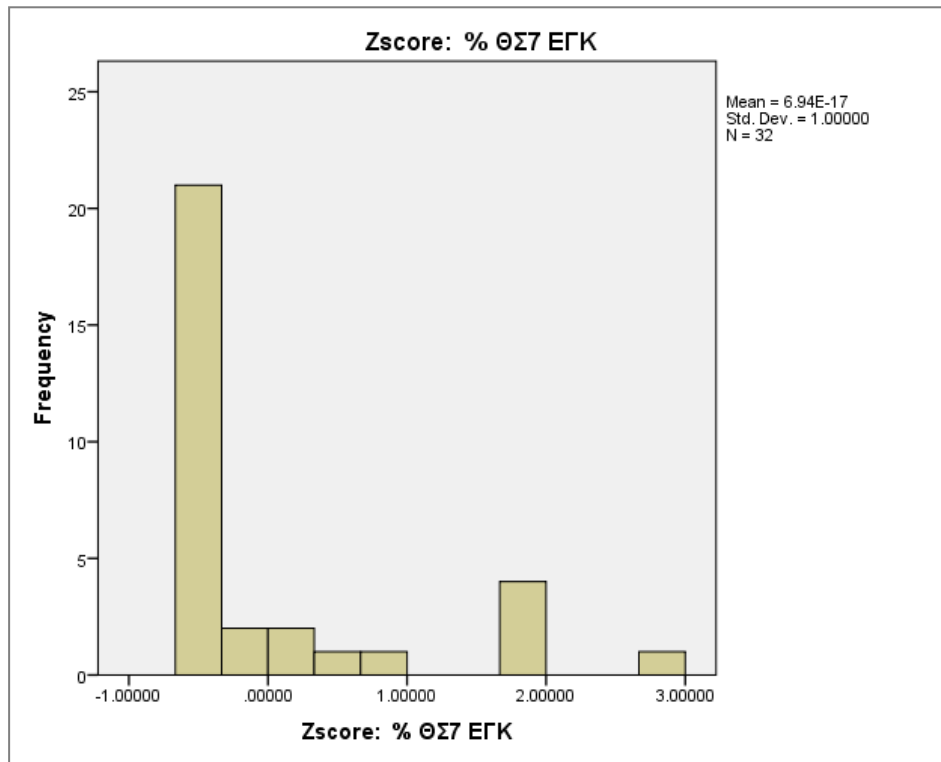
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Για τη Μεταβλητή «% ΘΣ7 ΕΓΚ» και βάσει ιστογράμματος συχνοτήτων δημιουργούνται οι εξής κλάσεις τιμών:

$$p < 0 \quad \text{και} \quad p > 0$$

οι οποίες αντιστοιχούν στις κατηγορίες χαμηλή και υψηλή χρηματοδότηση για την «προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων».

Γράφημα Β.2.10 Ιστόγραμμα συχνοτήτων για τις τιμές της τυποποιημένης μεταβλητής M2

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Συγκεντρώνοντας τις τιμές των παραγόντων που προέκυψαν καθώς και των μεμονωμένων μεταβλητών σε έναν πίνακα, προκύπτει τελικά μία τυπολογία Στρατηγικών ΣΒΑΑ. Η μεθοδολογία που ακολουθείται σε αυτή την περίπτωση διαφέρει από αυτή που ακολουθήσαμε για την τυπολογία των δήμων δεδομένου ότι και το περιεχόμενο των μεταβλητών αλλά και οι τιμές που λαμβάνουν διαφέρουν σημαντικά. Κάθε τύπος ΣΒΑΑ προκύπτει από τον συνδυασμό εμφάνισης μόνο των υψηλότερων τιμών για κάθε μία από τις 5 προσεγγίσεις. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζουμε ότι κάθε τύπος χαρακτηρίζεται από τις διαστάσεις γύρω από τις οποίες επικεντρώνονται οι δράσεις του. Βάσει της παραπάνω μεθοδολογίας προκύπτει η δημιουργία 15 τύπων ΣΒΑΑ οι οποίοι φαίνονται αναλυτικά στον Πίνακα Β.2.10 και πιο συνοπτικά στον Πίνακα Β.2.11.

Πίνακας Β.2.10 Τυπολογία Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

ΔΗΜΟΙ	P1	P2	P3	M1	M2	Τύπος ΣΒΑΑ
	Κοινωνική διάσταση βιωσιμότητας	Οικονομική διάσταση βιωσιμότητας	Απασχόληση	Περιβάλλον και αποδοτικότητα των πόρων	Βιώσιμες μεταφορές και υποδομές	
Δ. Αλεξανδρούπολης	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ1
Δ. Δράμας	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ1
Δ. Καβάλας	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ14
Δ. Αθηναίων	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ2
Δ. Πειραιά	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ2
Σύνδεσμος Δήμων Νότιας Αττικής	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ2
ΑΣΔΑ	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ2
Δ. Λέσβου	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ3
Δ. Χίου	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ3
Δ. Πατρέων	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ1
Δ. Αγρινίου	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ11
Δ. Γρεβενών	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ12
Δ. Καστοριάς	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ4
Δ. Φλώρινας	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ13
Δ. Κοζάνης	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ14
Δ. Εορδαίας	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ4
Δ. Ιωαννιτών	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	ΤΣΒΑΑ4
Δ. Λαρισίων	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ7
Δ. Βόλου	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ10
Δ. Κέρκυρας	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ1
Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ8
Δ. Βέροιας	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ15
Δ. Έδεσσας	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ1
Δ. Κατερίνης	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ6
Δ. Νάουσας	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ6
Δ. Πέλλας	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ7
Δ. Σερρών	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ8
Δ. Ηρακλείου	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ5
Δ. Χανίων	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ5
Δ. Ρόδου	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ1
Δ. Καλαμάτας	Χαμηλή	Χαμηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ9
Δ. Ναυπλίων & Δ. Άργους - Μυκηνών	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Χαμηλή	Χαμηλή	ΤΣΒΑΑ2

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας Β.2.11 Τυπολογία Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

	Κοινωνική διάσταση βιωσιμότητας	Οικονομική διάσταση βιωσιμότητας	Απασχόληση	Διατήρηση, προστασία περ/ντος και αποδοτικότητα των πόρων	Βιώσιμες μεταφορές και υποδομές
ΤΣΒΑΑ1	+	+		+	
ΤΣΒΑΑ2	+	+	+		
ΤΣΒΑΑ3	+	+	+	+	+
ΤΣΒΑΑ4					+
ΤΣΒΑΑ5		+			
ΤΣΒΑΑ6				+	
ΤΣΒΑΑ7	+			+	
ΤΣΒΑΑ8	+	+			
ΤΣΒΑΑ9			+		
ΤΣΒΑΑ10	+	+	+	+	
ΤΣΒΑΑ11	+	+		+	+
ΤΣΒΑΑ12	+				+
ΤΣΒΑΑ13	+	+			+
ΤΣΒΑΑ14		+			+
ΤΣΒΑΑ15	+		+	+	

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Σχολιάζοντας τα αποτελέσματα παρατηρούμε αρχικά ότι ο συνολικός αριθμός των 15 Τύπων Στρατηγικών είναι ένας σχετικά μεγάλος αριθμός. Με 32 περιπτώσεις στρατηγικών, οι 15 τύποι αντιστοιχούν περίπου στις μισές περιπτώσεις του δείγματος. Ο μεγάλος αριθμός διαφορετικών τύπων Στρατηγικών ΒΑΑ σημαίνει ποικιλία προσεγγίσεων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Δεδομένου του γεγονότος ότι οι Τύποι Δήμων ανέρχονται στους 7 οφείλουμε να εξετάσουμε τον λόγο εμφάνισης περισσότερων ειδών προσεγγίσεων σε δήμους με κοινά χαρακτηριστικά.

Όσον αφορά τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα των δράσεων, γενικά παρατηρείται ικανοποιητική κατανομή των υψηλών χρηματοδοτήσεων μεταξύ των 5 διαστάσεων με άριστο παράδειγμα τον Τύπο ΣΒΑΑ 3, στον οποίο τα υψηλά ποσοστά χρηματοδότησης κατανέμονται και στις 5 διαστάσεις των στρατηγικών. Αντίθετα, στους ΤΣΒΑΑ4, ΤΣΒΑΑ5, ΤΣΒΑΑ6 και ΤΣΒΑΑ9 τα υψηλά ποσοστά χρηματοδότησης συγκεντρώνονται μόνο σε μία από τις πέντε διαστάσεις.

Τέλος, εξετάζοντας τον πίνακα κάθετα παρατηρούμε ότι η ταξινόμηση των 5 διαστάσεων βάσει του πλήθους των Τύπων ΣΒΑΑ που τις επέλεξαν είναι η εξής: Κοινωνική διάσταση

(10 Τύποι ΣΒΑΑ), Οικονομική διάσταση (9 Τύποι ΣΒΑΑ), Διατήρηση, προστασία του περιβάλλοντος και αποδοτικότητα των πόρων (7 Τύποι ΣΒΑΑ), Βιώσιμες Μεταφορές και Υποδομές (6 Τύποι ΣΒΑΑ) και τέλος Απασχόληση (5 Τύποι ΣΒΑΑ).

Προσπαθώντας να ερμηνεύσουμε τον χαρακτήρα του εκάστοτε τύπου Στρατηγικής, παρακάτω αποδίδονται ονομασίες για κάθε έναν τύπο.

Ονομασία ΤΣΒΑΑ1: Τρίπτυχο Κοινωνία - Οικονομία - Περιβάλλον

Ονομασία ΤΣΒΑΑ2: Τρίπτυχο Κοινωνία - Οικονομία - Απασχόληση

Ονομασία ΤΣΒΑΑ3: Πλήρης ολοκληρωμένη προσέγγιση

Ονομασία ΤΣΒΑΑ4: Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στις υποδομές

Ονομασία ΤΣΒΑΑ5: Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στην οικονομία

Ονομασία ΤΣΒΑΑ6: Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στο περιβάλλον

Ονομασία ΤΣΒΑΑ7: Κοινωνία - Περιβάλλον

Ονομασία ΤΣΒΑΑ8: Κοινωνία - Οικονομία

Ονομασία ΤΣΒΑΑ9: Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στην απασχόληση

Ονομασία ΤΣΒΑΑ10: Ολοκληρωμένη προσέγγιση με μικρή έμφαση στις υποδομές

Ονομασία ΤΣΒΑΑ11: Ολοκληρωμένη προσέγγιση με μικρή έμφαση στην απασχόληση

Ονομασία ΤΣΒΑΑ12: Κοινωνία - Υποδομές

Ονομασία ΤΣΒΑΑ13: Τρίπτυχο Κοινωνία - Οικονομία - Υποδομές

Ονομασία ΤΣΒΑΑ14: Οικονομία - Υποδομές

Ονομασία ΤΣΒΑΑ15: Τρίπτυχο Κοινωνία - Απασχόληση - Περιβάλλον

Γ. Συμπεράσματα

Σε αυτό το στάδιο αξίζει να γίνει μία αντιστοίχιση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την τυπολογία των δήμων και την τυπολογία των ΣΒΑΑ. Τα αποτελέσματα φαίνονται συνδυαστικά στον Πίνακα Γ.1.1.

Πίνακας Γ.1.1 Ποσοτική αντιστοίχιση τύπων δήμων - τύπων ΣΒΑΑ

	ΤΔ1	ΤΔ2	ΤΔ3	ΤΔ4	ΤΔ5	ΤΔ6	ΤΔ7	sum
ΤΣΒΑΑ1		3			2	1		6
ΤΣΒΑΑ2	1		3	1				5
ΤΣΒΑΑ3	1				1			2
ΤΣΒΑΑ4		1		1		1		3
ΤΣΒΑΑ5					1		1	2
ΤΣΒΑΑ6	1			1				2
ΤΣΒΑΑ7							2	2
ΤΣΒΑΑ8		1	1					2
ΤΣΒΑΑ9		1						1
ΤΣΒΑΑ10							1	1
ΤΣΒΑΑ11						1		1
ΤΣΒΑΑ12				1				1
ΤΣΒΑΑ13				1				1
ΤΣΒΑΑ14		1		1				2
ΤΣΒΑΑ15		1						1
sum	3	8	4	6	4	3	4	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Κάνοντας μία ποσοτική ανάλυση στα δεδομένα του Πίνακα Γ.1.1, γίνεται αντιληπτό ότι εμφανίζεται μεγάλη διασπορά μεταξύ δήμων με κοινά χαρακτηριστικά και τύπων ΣΒΑΑ. Κάποια συγκέντρωση παρατηρείται μεταξύ ΤΔ2-ΤΣΒΑΑ1 (3 δήμοι), ΤΔ3-ΤΣΒΑΑ2 (3 δήμοι), ΤΔ5-ΤΣΒΑΑ1 (2 δήμοι) και ΤΔ7-ΤΣΒΑΑ7 (2 δήμοι). Για κάθε τύπο δήμου υπάρχουν περισσότερες από 2 προσεγγίσεις με ακραίες περιπτώσεις τους ΤΔ2 και ΤΔ4 που αντιστοιχούν σε 6 ΤΣΒΑΑ.

Σε επόμενο στάδιο αξίζει να εφαρμόσουμε μία περισσότερο ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, κατασκευάζοντας τον Πίνακα Γ.1.2.

Πίνακας Γ.1.2 Ποιοτική αντιστοίχιση τύπων δήμων - τύπων ΣΒΑΑ, Ιδία επεξεργασία

	Μικροί πληθυσμιακά δήμοι με πληθυσμιακή μείωση	Ηπειρωτικοί δήμοι μέσης έντασης αγροτικού χαρακτήρα	Μεγάλα αστικά κέντρα	Ηπειρωτικοί δήμοι με αύξηση πληθυσμού	Νησιωτικοί μικροί πληθυσμιακά δήμοι με μείωση και έντονη γ' γενή δραστηριότητα	Ηπειρωτικοί δήμοι μέσης έντασης αγροτικού χαρακτήρα με πληθυσμιακές αυξομειώσεις μεταξύ δήμου και έδρας	Δήμοι μέσης έντασης αγροτικού χαρακτήρα με πληθυσμιακή αύξηση	sum
Κοινωνία - Οικονομία - Περιβάλλον		Δ. Αλεξανδρούπολης, Δράμας, Έδεσσας			Δ. Κέρκυρας, Ρόδου	Δ. Πατρέων		6
Κοινωνία - Οικονομία - Απασχόληση	Δ. Ναυπλιέων & Άργους - Μυκηνών		Δ. Αθηναίων, Πειραιά, Νότιας Αττικής	ΑΣΔΑ				5
Πλήρης ολοκληρωμένη προσέγγιση	Δ. Λέσβου				Δ. Χίου			2
Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στις υποδομές		Δ. Καστοριάς		Δ. Εορδαίας		Δ. Ιωαννιτών		3
Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στην οικονομία					Δ. Χανίων		Δ. Ηρακλείου	2
Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στο περιβάλλον	Δ. Νάουσας			Δ. Κατερίνης				2
Κοινωνία - Περιβάλλον							Δ. Λαρισαίων, Πέλλας	2
Κοινωνία - Οικονομία		Δ. Σερρών	Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης					2
Μονοδιάστατη προσέγγιση με έμφαση στην απασχόληση		Δ. Καλαμάτας						1
Ολοκληρωμένη προσέγγιση με μικρή έμφαση στις υποδομές							Δ. Βόλου	1
Ολοκληρωμένη προσέγγιση με μικρή έμφαση στην απασχόληση						Δ. Αργινίου		1
Κοινωνία - Υποδομές				Δ. Γρεβενών				1
Κοινωνία - Οικονομία - Υποδομές				Δ. Φλώρινας				1
Οικονομία - Υποδομές		Δ. Καβάλας		Δ. Κοζάνης				2
Κοινωνία - Απασχόληση - Περιβάλλον		Δ. Βέροιας						1
sum	3	8	4	6	4	3	4	

Εξετάζοντας τα αποτελέσματα του πίνακα κάθετα, δηλαδή εξετάζοντας για κάθε τύπου δήμου το είδος της προσέγγισης για βιώσιμη αστική ανάπτυξη παρατηρούμε τα εξής:

ΤΔ1: Σε δήμους που χαρακτηρίζονται από πληθυσμιακή υστέρηση και θεωρώντας δεδομένη την επιρροή του επιπέδου απασχόλησης στον β' γενή τομέα στην μεταβολή του πληθυσμού, η προσέγγιση του Δ. Νάουσας είναι μάλλον προβληματική καθώς η απόδοση έμφασης στην περιβαλλοντική διάσταση η οποία ενδεχομένως συνδυάζεται με έμφαση στην ανάπτυξη του τουρισμού (μέσω αποδοτικότητας των πόρων) δεν αρκεί για να επιλύσει τα φαινόμενα αρνητικής πληθυσμιακής μεταβολής. Αντίθετα, η περίπτωση του Δ. Λέσβου είναι μάλλον άριστη καθώς επιδιώκει την ανάπτυξη, η οποία θα επιφέρει θετική μεταβολή του πληθυσμού, μέσω απόδοσης έμφασης σε όλους τους τομείς. Η σύμπραξη των Δ. Ναυπλιέων & Άργους - Μυκηνών, βάσει των πληθυσμιακών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν, βασίζονται σε ένα επιτυχημένο μάλλον τρίπτυχο προσέγγισης καθώς λαμβάνεται υπόψη μεταξύ άλλων και ο τομέας της απασχόλησης ο οποίος φαίνεται να συνδέεται με την μεταβολή του πληθυσμού.

ΤΔ2: Σε ηπειρωτικούς δήμους που εμφανίζουν κάποια επίπεδα ανάπτυξης του αγροτικού τομέα, οι προσεγγίσεις ποικίλουν. Δεδομένου ότι αυτή η ομάδα δήμων δεν αντιμετωπίζει σαφώς κάποιου συγκεκριμένου είδους πρόκληση, ενδεχομένως αυτό να αποτελεί και τον λόγο για τον οποίο δεν υπάρχει συνοχή στις προσεγγίσεις που εφαρμόζονται.

ΤΔ3: Τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας (Αθήνα, Πειραιάς, Νότια Αττική, Θεσσαλονίκη) δεδομένου αφενός του έντονα ανεπτυγμένου γ' γενούς τομέα ο οποίος δικαιολογείται και λόγω πληθυσμού αλλά και λόγω των υφιστάμενων χρήσεων - καλύψεων γης, αφετέρου των κοινωνικό - οικονομικών προβλημάτων που συνήθως εμφανίζονται σε αυτού του είδους τις αστικές περιοχές, δικαιολογημένα υιοθετούν στρατηγικές που βασίζονται στην οικονομική και κοινωνική διάσταση. Η διάσταση όμως της απασχόλησης που λείπει από την στρατηγική της Θεσσαλονίκης ίσως οφείλει να αναθεωρηθεί.

ΤΔ4: Στους δήμους με ΤΔ4 παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού η οποία βάσει της παραγοντικής ανάλυσης συσχετίζεται με τα επίπεδα απασχόλησης στον β' γενή τομέα παραγωγής. Πράγματι, οι δήμοι ΑΣΔΑ, Εορδαίας, Κατερίνης, Γρεβενών, Φλώρινας και Κοζάνης εμφανίζουν σχετικά υψηλά ποσοστά απασχόλησης στον β' γενή τομέα σε σχέση με τους υπόλοιπους δήμους. Συνολικά παρατηρείται κάποια απόδοση έμφασης στην

κοινωνική - οικονομική διάσταση καθώς και στις υποδομές. Οι τρεις αυτές προσεγγίσεις συνδυάζονται και με τον β' γενή τομέα παραγωγής αλλά και με ένα ευρύτερο πεδίο. Παρ' όλα αυτά η μονοδιάστατη προσέγγιση του Δήμου Κατερίνης για την προστασία του περιβάλλοντος και την αποδοτικότητα των πόρων δείχνει να μην αποτελεί καλό παράδειγμα και συγκριτικά με τους άλλους δήμους της ίδιας κατηγορίας αλλά και μεμονωμένα λόγω της απουσίας ολοκληρωμένου χαρακτήρα.

ΤΑ5: Οι δήμοι Κέρκυρας, Ρόδου, Χίου και Χανίων αποτελούν νησιωτικούς δήμους οι οποίοι έχουν μεν έντονα ανεπτυγμένο την τομέα της γ' γενούς απασχόλησης, όμως παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση. Τον λόγο της συγκεκριμένης κατάστασης τον αποδίδουμε στην ανάπτυξη του τουρισμού, ο οποίος όμως λόγω νησιωτικότητας αναπτύσσεται κυρίως κατά τους θερινούς μήνες, με αποτέλεσμα την εμφάνιση του φαινομένου της εποχικότητας στην απασχόληση. Βάσει των παραπάνω, λύση στην αρνητική πληθυσμιακή μεταβολή θα έδινε η ενίσχυση και άλλων τομέων ή κλάδων απασχόλησης. Η περίπτωση του Δήμου Χίου είναι άριστη καθώς αποτελεί μία πλήρως ολοκληρωμένη προσέγγιση. Οι δήμοι Κέρκυρας και Ρόδου βασίζονται στο τρίπτυχο κοινωνία - οικονομία - περιβάλλον που ενδεχομένως να περιλαμβάνει δράσεις για την καλύτερη ανάπτυξη της απασχόλησης, ενώ ο δήμος Χανίων περιορίζεται μόνο στον άξονα της οικονομίας που αφενός δεν αποκλείει την επιδίωξη καλύτερων συνθηκών απασχόλησης, αφετέρου αποτελεί προσέγγιση πολύ περιορισμένου χαρακτήρα.

ΤΑ6: Στον δήμο Ιωαννιτών παρατηρείται μείωση του πληθυσμού στην έδρα του δήμου και αύξηση του πληθυσμού στο σύνολο του δήμου. Δεδομένου του υψηλού σχετικά επιπέδου απασχόλησης στον β' γενή τομέα στον δήμο και εάν η βιομηχανική - μεταποιητική δραστηριότητα εξασκείται εκτός του αστικού κέντρου, η έμφαση στην ανάπτυξη των υποδομών ενδέχεται να συμβάλλει θετικά σε αυτή την αναπτυξιακή δυναμική του δήμου καθώς ένα καλό σύστημα μεταφορών είναι απαραίτητο για την εξέλιξη του β' γενούς τομέα παραγωγής. Παρ' όλα αυτά η πληθυσμιακή μείωση που παρατηρείται στο αστικό κέντρο του δήμου δεν αναμένεται να βελτιωθεί με την επιλογή μιας μονοδιάστατης προσέγγισης. Στον δήμο Πατρέων παρατηρείται ακριβώς η ίδια μεταβολή πληθυσμού μεταξύ έδρας και δήμου όπως και στον δήμο Ιωαννιτών, μόνο που σε αυτή την περίπτωση επιλέγεται μία προσέγγιση που βασίζεται σε άξονες ικανούς να ενισχύσουν την αναπτυξιακή δυναμική του β' γενούς τομέα στον δήμο αλλά και την έδρα του δήμου με άλλο τύπο δράσεων. Αντίθετα, στον δήμο Αγρινίου σημειώνεται αύξηση

στον πληθυσμό της έδρας του δήμου και μείωση στον συνολικό πληθυσμό του δήμου. Σε αυτή την περίπτωση όμως η εγκεκριμένη ΣΒΑΑ χαρακτηρίζεται από 4 διαστάσεις, επομένως θεωρείται ότι επιδιώκεται η αντιμετώπιση ποικίλων προκλήσεων της περιοχής.

ΤΑ7: Θεωρώντας ως δεδομένο το γεγονός ότι ο γ' γενής τομέας παραγωγής είναι έντονα ανεπτυγμένος σε όλους τους δήμους (καθώς όπως φάνηκε από την παραγοντική ανάλυση επηρεάζει την μεταβολή απασχόλησης), οι δήμοι Ηρακλείου, Λαρισαίων, Πέλλας και Βόλου με μέσο αγροτικό χαρακτήρα και πληθυσμιακή αύξηση (η οποία οφείλεται στη β' γενή απασχόληση) φαίνεται να είναι δήμοι που αναπτύσσουν και τους τρεις τομείς παραγωγής και ενδεχομένως αυτό να γίνεται και συνδυαστικά. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι οι προσεγγίσεις τους για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη είναι τελείως διαφορετικές.

Σε δεύτερο στάδιο αξίζει να εξετάσουμε την σχέση των Τύπων ΣΒΑΑ που εγκρίνονται στο σύνολο της κάθε Περιφέρειας. Τα αποτελέσματα φαίνονται στον Πίνακα Γ.1.3. Γενικά, για τις Περιφέρειες που έχουν πάνω από μία εγκεκριμένη Στρατηγική ΒΑΑ παρατηρούμε ότι στις περιπτώσεις που υπάρχουν κοινοί τύποι δήμων ανά Περιφέρεια, οι Στρατηγικές που τους αντιστοιχούν διαφέρουν σε τύπο (Περιφέρειες ΑΜΑΘ, Δ. Ελλάδας, Δ. Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Κ. Μακεδονίας) αλλά συμβαίνει και το αντίθετο. Κοινοί τύποι Στρατηγικών ανά Περιφέρεια αντιστοιχούν σε διαφορετικούς τύπους δήμων (Περιφέρειες Β. Αιγαίου, Κ. Μακεδονίας, Κρήτης). Στις Περιφέρειες ΑΜΑΘ και Αττικής μόνο εντοπίζεται κάποια λογική συσχέτιση ίδιων τύπων δήμων με κοινές στρατηγικές. Το γεγονός ότι σε επίπεδο περιφέρειας δήμοι με κοινά χαρακτηριστικά επιδέχονται διαφορετικού είδους προσεγγίσεις για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη δεν μπορεί να ερμηνευθεί λογικά καθώς κάθε Περιφέρεια βασίζεται σε ένα αναπτυξιακό όραμα, επομένως περιοχές με τα ίδια χαρακτηριστικά θα ήταν λογικό να επιδέχονται παρόμοιες δράσεις. Από την άλλη, και η περίπτωση των κοινών στρατηγικών ανά Περιφέρεια που αντιστοιχούν σε διαφορετικά είδη δήμων εξακολουθεί να μην είναι λογική καθώς αυτό σημαίνει ότι χρησιμοποιούνται ποσά χρηματοδότησης που προορίζονται για κάποια συγκεκριμένη θεματική χωρίς αιτιολογία από τα προβλήματα των δήμων εφόσον αυτά διαφέρουν. Σε κάθε περίπτωση, η εμφάνιση τέτοιων φαινομένων ενδεχομένως να απαιτεί την παρέμβαση της κεντρικής διοίκησης ίσως στην φάση έγκρισης ή πρόσκλησης των ΣΒΑΑ, όπως επίσης και στην κατάρτιση συγκεκριμένων προϋποθέσεων-κριτηρίων χρηματοδότησης βάσει τύπου αστικής περιοχής.

Πίνακας Γ.1.3 Αντιστοίχιση Περιφερειών με Τύπους δήμων και Τύπους ΣΒΑΑ

ΑΜΑΘ	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ1
	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ1
	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ14
ΑΤΤΙΚΗ	ΤΔ3	ΤΣΒΑΑ2
	ΤΔ3	ΤΣΒΑΑ2
	ΤΔ3	ΤΣΒΑΑ2
	ΤΔ4	ΤΣΒΑΑ2
Β. ΑΙΓΑΙΟ	ΤΔ1	ΤΣΒΑΑ3
	ΤΔ5	ΤΣΒΑΑ3
Δ. ΕΛΛΑΔΑ	ΤΔ6	ΤΣΒΑΑ1
	ΤΔ6	ΤΣΒΑΑ11
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΤΔ4	ΤΣΒΑΑ12
	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ4
	ΤΔ4	ΤΣΒΑΑ13
	ΤΔ4	ΤΣΒΑΑ14
	ΤΔ4	ΤΣΒΑΑ4
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΤΔ6	ΤΣΒΑΑ4
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΤΔ7	ΤΣΒΑΑ7
	ΤΔ7	ΤΣΒΑΑ10
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΤΔ5	ΤΣΒΑΑ1
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΤΔ3	ΤΣΒΑΑ8
	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ15
	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ1
	ΤΔ4	ΤΣΒΑΑ6
	ΤΔ1	ΤΣΒΑΑ6
	ΤΔ7	ΤΣΒΑΑ7
	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ8
ΚΡΗΤΗ	ΤΔ7	ΤΣΒΑΑ5
	ΤΔ5	ΤΣΒΑΑ5
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	ΤΔ5	ΤΣΒΑΑ1
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΤΔ2	ΤΣΒΑΑ9
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑ	ΤΔ1	ΤΣΒΑΑ2

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ανδρικοπούλου, Ε. (2004). Εδαφική συνοχή και χωρική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο Γ. Καυκαλάς (Επιμ.), *Ζητήματα χωρικής ανάπτυξης. Θεωρητικές προσεγγίσεις & πολιτικές* (σσ. 173-212). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Ανδρικοπούλου, Ε., Γιαννακού, Α., Καυκαλάς, Γ., & Πιτσιάβα-Λατινοπούλου, Μ. (2014). *Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη* (2η αναθεωρημένη Έκδοση εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Ασπρογέρακας, Ε. (2016). Προσεγγίσεις ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων στην Ελλάδα: Εργαλεία και στοιχεία διακυβέρνησης. *Αειχώρος*(26), σσ. 4-36.
- Ασπρογέρακας, Ε. (2017, Δεκέμβρης 19). *Εισήγηση στο καινοτόμο εργαστήριο του ΕΚΚΕ "Στρατηγικές Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης"*. Ανάκτηση από http://www.ekdd.gr/ekdda/images/seminaria/teuxos_oxe.pdf
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018, Μάιος 29). *ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ της πρότασης ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το ΕΚΤ+, το Ταμείο Συνοχής & το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας*. Ανάκτηση από https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:26b02a36-6376-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0005.03/DOC_2&format=PDF
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018, Μάιος 29). *Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής*. Ανάκτηση από https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8d2f7140-6375-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0020.03/DOC_1&format=PDF

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018, 5 29). *Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας*. Ανάκτηση από https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:26b02a36-6376-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0005.03/DOC_1&format=PDF
- Ηλιοπούλου, Π. (2017). Πολυμεταβλητές μέθοδοι ανάλυσης. Στο Π. Ηλιοπούλου, *Γεωγραφική Ανάλυση*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος, Διαθέσιμο: <http://hdl.handle.net/11419/2065>.
- Καμχής, Μ. (2007). *Η ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου 1986-2006: Ένα σχεδιαστικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Κότιος, Ά. (2012). Η πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης για τον αστικό χώρο. Στο Δ. Οικονόμου, & Γ. Πετράκος, *Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής* (σσ. 553-581). Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Οικονόμου, Δ. (2011). *Σημειώσεις για το μάθημα Πολεοδομική Πολιτική (Α' Μέρος)*. Βόλος.
- Οικονόμου, Δ. (2015, Μάρτιος). *ΣΟΑΠ – Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης*. Ανάκτηση Ιουνίου 20, 2018, από http://www.diazoma.gr/site-assets/10._Sxedia-Olokliromenis-Astikis-Anaptixis.pdf
- Οικονόμου, Δ., & Πετράκος, Γ. (2012). Πολιτικές οικιστικής ανάπτυξης και πολεοδομικής οργάνωσης στην Ελλάδα. Στο Δ. Οικονόμου, & Γ. Πετράκος, *Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής* (σσ. 413-446). Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Σερράος, Κ., & Ασπρογέρακας, Ε. (2012). Σχεδιασμός και ταυτότητα του τόπου: Αναζήτηση αποτελεσματικών εργαλείων αστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης. Στο Δ. Αλέξιος, & Κ. Νικόλας (Επιμ.), *Marketing και branding τόπου* (σσ. 57-81). Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.

Τασοπούλου, Α., & Λαϊνάς, Ι. (2017, Ιούνιος). *Αποτίμηση της διαδικασίας δημόσιας πολιτικής για τις αστικές αναπλάσεις στην Ελλάδα και διατύπωση κατευθύνσεων σχεδιασμού και εφαρμογής*. Ανάκτηση Αυγούστος 25, 2018, από http://www.ekke.gr/siemens/meleti_anaplasa.pdf

Ξενόγλωσση

Barca, F. (2009). *A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*. Independent Report.

European Commission. (2014). *Integrated territorial investment*.

European Commission. (2015). *Scenarios for Integrated Territorial Investments*. Luxembourg: European Union.

European Union. (2011, Οκτώβριος). *Cities of tomorrow. Challenges, visions, ways forward*. Ανάκτηση Αύγουστος 30, 2018, από http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final.pdf

European Union. (2011). *Cities of tomorrow. Challenges, visions, ways forward*.

Informal Meeting of EU Ministers Responsible for Urban Matters. (2016, Μάιος 30). *Urban Agenda for the EU: Pact of Amsterdam*. Ανάκτηση από https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pact-of-amsterdam_en.pdf

United Nations. (2010). *World Urbanisation Prospects: The 2009 Revision*. Ανάκτηση Αύγουστος 20, 2018, από http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/18401/World_Urbanization_prospects_2009_Revision.pdf?sequence=1&isAllowed=y

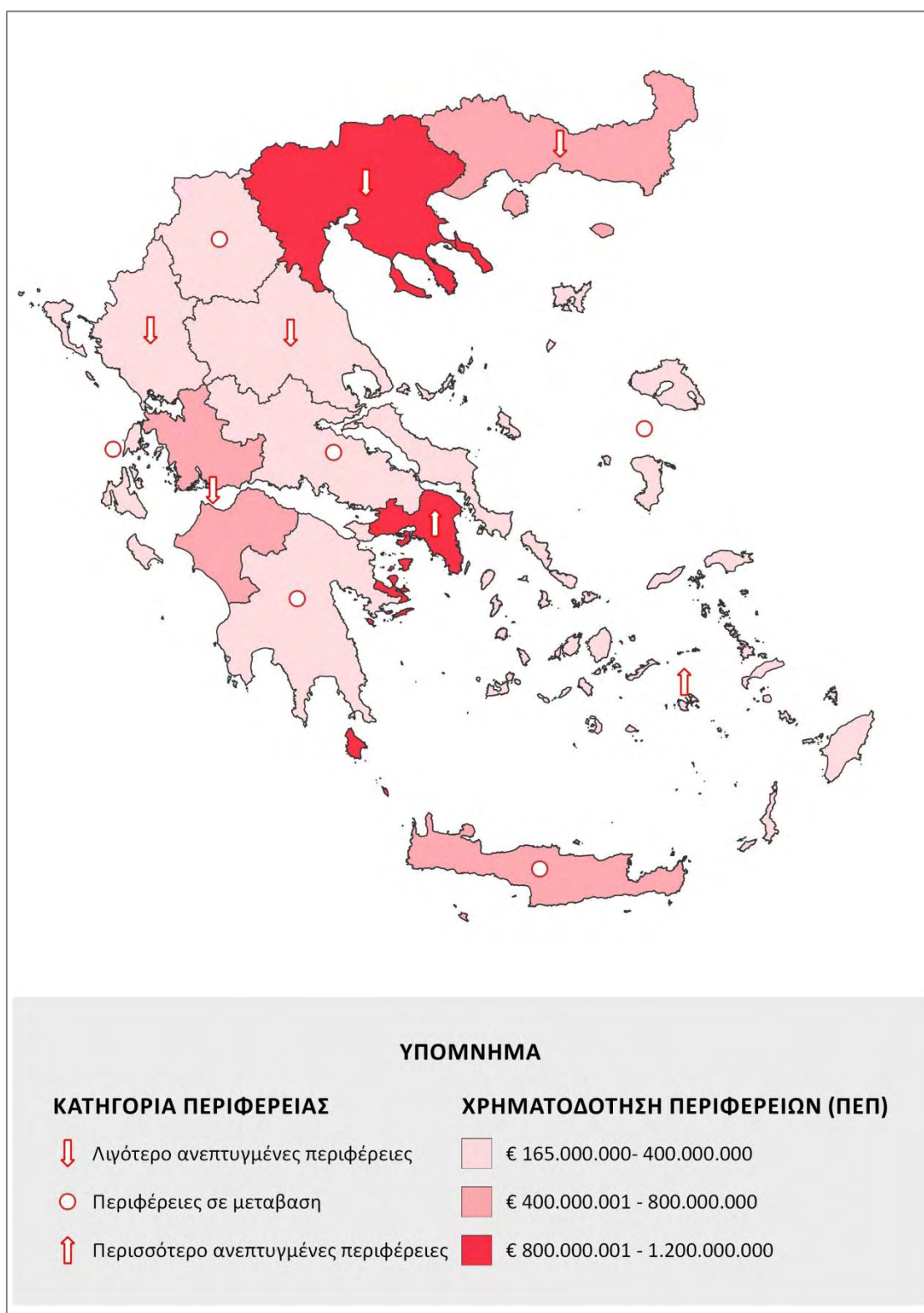
Ιστοσελίδες

http://courses.arch.ntua.gr/fsr/129946/POLITIKH%20SYNOXHHS%20KAI%20POLEIS%20140408_4.pdf. (προσβάσιμη στις 21-01-2018)

http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/frame1.htm. (Ευρωπαϊκή επιτροπή) (προσβάσιμη στις 10-06-2018)

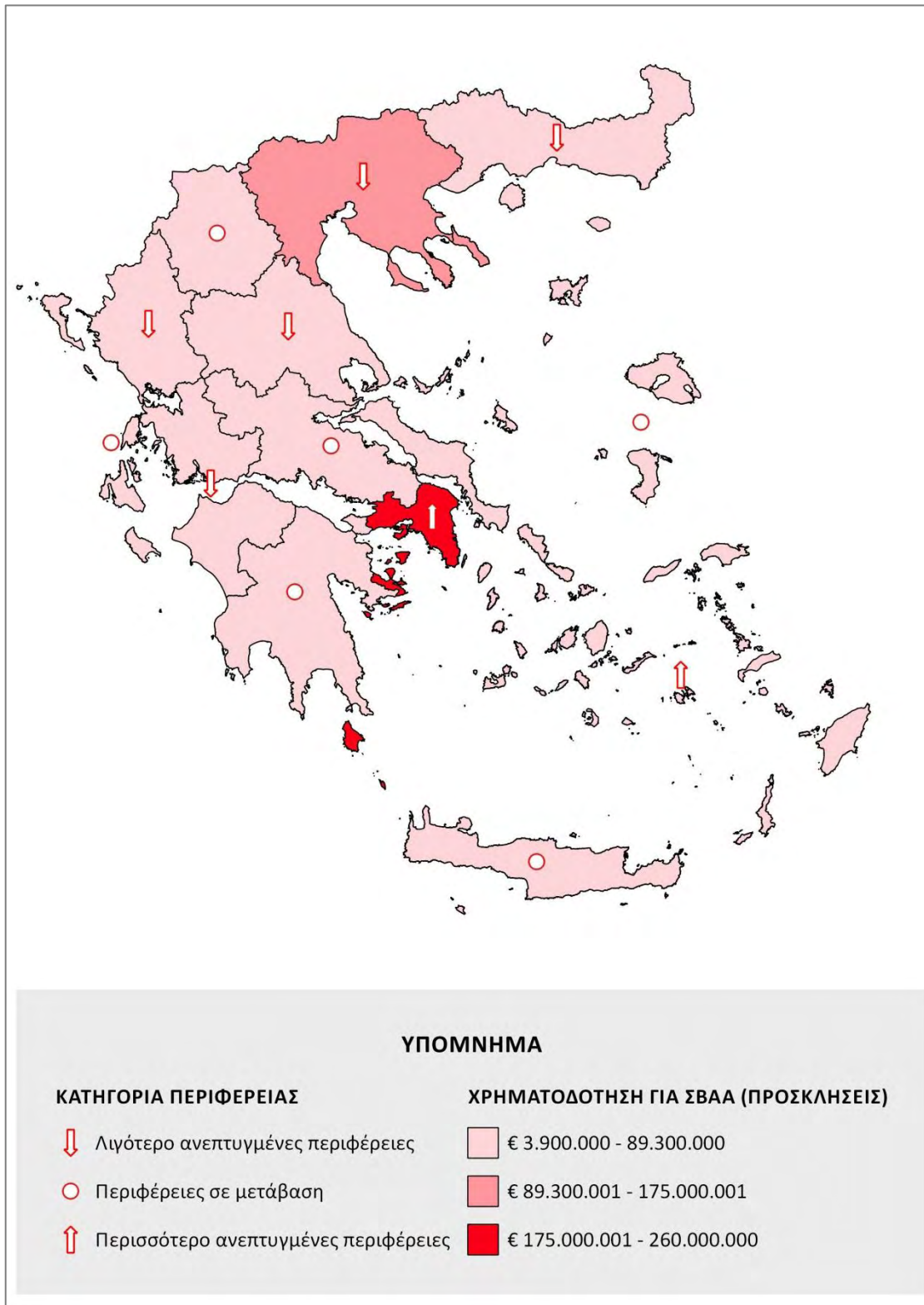
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Χάρτης Π.Β.1.1 Συνολική χρηματοδότηση των ΠΕΠ και κατηγορία Περιφέρειας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Χάρτης Π.Β.1.2 Συνολική χρηματοδότηση των ΠΕΠ για δράσεις ΣΒΑΑ και κατηγορία Περιφέρειας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Πίνακας Π.Β.2.1 Πίνακας συσχετίσεων μεταβλητών 1ης εφαρμογής για τυπολογία δήμων

Correlation Matrix ^{a,b}																	
	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Εδρες δήμων) 01-11	Zscore: Μόνιμος πληθ. δήμου 2011	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11	Zscore: %Μεταβολή ή μόνιμου απασχόλησης 01-11	Zscore: %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011	Zscore: %απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011	Zscore: %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011	Zscore: Βαθμίδα στο οικιστικό δίκτυο	Zscore: Σύνολο εκτάσεων, χιλιάδες στρέμματα	Zscore: Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγροαπαύσεις	Zscore: Βοσκότοποι	Zscore: Δάση	Zscore: Άλλες εκτάσεις	Zscore: % οικισμών στο [σύνολο πλην νερών]	Zscore: Εκταση περιοχών Natura %	Zscore: Πυκνότητα πληθυσμού ή οικισμών	
Correlation	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Εδρες δήμων) 01-11	1,000	-,347	,252	,127	,210	,268	-,327	,292	,338	,374	,133	,299	,166	-,474	,323	-,436
	Zscore: Μόνιμος πληθ. δήμου 2011	-,347	1,000	-,085	-,184	-,487	-,102	,496	-,628	-,459	-,465	-,338	-,384	-,261	,663	-,331	,701
	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11	,252	-,085	1,000	,088	-,156	,625	-,174	,090	-,139	-,059	,013	-,215	,172	-,138	-,277	,013
	Zscore: %Μεταβολή απασχόλησης 01-11	,127	-,184	,088	1,000	-,442	-,078	,443	-,256	,108	,011	,292	,066	,280	-,315	,344	-,230
	Zscore: %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011	,210	-,487	-,156	-,442	1,000	-,097	-,864	,807	,424	,460	,157	,393	-,054	-,457	,318	-,483
	Zscore: %απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011	,268	-,102	,625	-,078	-,097	1,000	-,418	,284	-,014	-,027	,250	-,126	,400	-,176	-,256	-,210
	Zscore: %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011	-,327	,496	-,174	,443	-,864	-,418	1,000	-,880	-,380	-,406	-,270	-,295	-,153	,507	-,161	,547
	Zscore: Βαθμίδα στο οικιστικό δίκτυο	,292	-,628	,090	-,256	,807	,284	-,880	1,000	,538	,487	,291	,516	,250	-,633	,227	-,642
	Zscore: Σύνολο εκτάσεων, χιλιάδες στρέμματα	,338	-,459	-,139	,108	,424	-,014	-,380	,538	1,000	,865	,705	,898	,480	-,562	,308	-,610
	Zscore: Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγροαπαύσεις	,374	-,465	-,059	,011	,460	-,027	-,406	,487	,865	1,000	,571	,613	,373	-,567	,208	-,664
	Zscore: Βοσκότοποι	,133	-,338	,013	,292	,157	,250	-,270	,291	,705	,571	1,000	,465	,616	-,374	,163	-,406
	Zscore: Δάση	,299	-,384	-,215	,066	,393	-,126	-,295	,516	,898	,613	,465	1,000	,293	-,453	,350	-,465
	Zscore: Άλλες εκτάσεις	,166	-,261	,172	,280	-,054	,400	-,153	,250	,480	,373	,616	,293	1,000	-,347	,101	-,374
	Zscore: % οικισμών στο [σύνολο πλην νερών]	-,474	,663	-,138	-,315	-,457	-,176	,507	-,633	-,562	-,567	-,374	-,453	-,347	1,000	-,423	,877
	Zscore: Εκταση περιοχών Natura %	,323	-,331	-,277	,344	,318	-,256	-,161	,227	,308	,208	,163	,350	,101	-,423	1,000	-,385
Zscore: Πυκνότητα πληθυσμού οικισμών	-,436	,701	,013	-,230	-,483	-,210	,547	-,642	-,610	-,664	-,406	-,465	-,374	,877	-,385	1,000	

a. Determinant = .000

b. This matrix is not positive definite.

Πίνακας Π.Β.2.2 Πίνακας συσχετίσεων μεταβλητών 2ης εφαρμογής για τυπολογία δήμων

Correlation Matrix ^{a,b}										
	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Έδρες δήμων) 01-11	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11	Zscore: %Μεταβολή απασχόλησης 01-11	Zscore: %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011	Zscore: %απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011	Zscore: %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011	Zscore: Καλλιεργούμενε ς εκτάσεις και αγροαπαύσεις	Zscore: Βοσκότοποι	Zscore: Δάση	
Correlation	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. οικισμού (Έδρες δήμων) 01-11	1,000	,255	,145	,241	,259	-,350	,404	,158	,326
	Zscore: %Μεταβολή μόνιμου πληθ. δήμου 01-11	,255	1,000	,092	-,142	,623	-,178	-,046	,020	-,201
	Zscore: %Μεταβολή απασχόλησης 01-11	,145	,092	1,000	-,394	-,077	,400	,040	,308	,078
	Zscore: %απασχόληση πρωτογενής δήμος 2011	,241	-,142	-,394	1,000	-,100	-,869	,493	,183	,423
	Zscore: %απασχόληση δευτερογενής δήμος 2011	,259	,623	-,077	-,100	1,000	-,405	-,033	,242	-,128
	Zscore: %απασχόληση τριτογενής δήμος 2011	-,350	-,178	,400	-,869	-,405	1,000	-,437	-,289	-,326
	Zscore: Καλλιεργούμενε ς εκτάσεις και αγροαπαύσεις	,404	-,046	,040	,493	-,033	-,437	1,000	,583	,636
	Zscore: Βοσκότοποι	,158	,020	,308	,183	,242	-,289	,583	1,000	,480
	Zscore: Δάση	,326	-,201	,078	,423	-,128	-,326	,636	,480	1,000

a. Determinant = .000

b. This matrix is not positive definite.

Πίνακας Π.Β.2.3 Παραγοντικές τιμές τυπολογία δήμων

ΔΗΜΟΙ	Π1	Π2	Π3	Zscore: Πυκνότητα πληθυσμού οικισμού	Zscore: Μόνιμος πληθυσμός δήμου 2011
Δ. Αλεξανδρούπολης	.94	.68	-.23	-.55	-.40
Δ. Δράμας	.04	.57	.30	-.50	-.47
Δ. Καβάλας	-1.52	.51	-.53	-.04	-.41
Δ. Αθηναίων	-3.25	.51	-1.43	2.70	3.27
Δ. Πειραιά	-3.25	.57	-1.24	2.37	.08
Σύνδεσμος Δήμων Νότιας Αττικής	-3.25	.59	-1.63	1.94	.30
ΑΣΔΑ	-2.82	.59	.14	.79	2.01
Δ. Λέσβου	5.36	.49	-1.16	-.42	-.32
Δ. Χίου	1.30	.72	-.32	-.27	-.51
Δ. Πατρέων	-.69	.62	-.28	.26	.34
Δ. Αγρινίου	1.78	.39	-.45	.06	-.28
Δ. Γρεβενών	5.35	.43	.28	-1.07	-.64
Δ. Καστοριάς	.65	.45	-.17	-.35	-.59
Δ. Φλώρινας	1.00	.44	1.18	-.18	-.60
Δ. Κοζάνης	2.32	.48	2.26	-.87	-.40
Δ. Εορδαίας	.21	.41	7.90	-.68	-.54
Δ. Ιωαννιτών	-1.28	.67	-.10	.09	-.19
Δ. Λαρισαίων	-1.50	.65	.38	-.40	.07
Δ. Βόλου	-1.40	.55	.91	-.15	-.02
Δ. Κέρκυρας	-.36	.61	-2.00	-.88	-.24
Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης	-3.11	.51	-.48	1.98	3.41
Δ. Βέροιας	.74	.45	-.28	-.37	-.43
Δ. Έδεσσας	.42	.40	-.92	.05	-.62
Δ. Κατερίνης	.06	.48	.00	-.33	-.33
Δ. Νάουσας	-.07	.26	-.57	-.55	-.61
Δ. Πέλλας	.95	.27	.36	-.97	-.45
Δ. Σερρών	-.25	.52	-.44	-.83	-.37
Δ. Ηρακλείου	-1.90	.65	2.30	1.41	.13
Δ. Χανίων	-1.58	.73	-.58	-.53	-.21
Δ. Ρόδου	2.75	.78	-2.20	-.37	-.17
Δ. Καλαμάτας	-1.31	.59	-.14	-.58	-.41
Δ. Ναυπλίων & Δ. Άργους - Μυκηνών	3.68	.37	-.85	-.75	-.38

Πίνακας Π.Β.2.4 Παραγοντικές τιμές τυπολογία ΣΒΑΑ

ΔΗΜΟΙ	Κοινωνική διάσταση βιωσιμότητας	Οικονομική διάσταση βιωσιμότητας	Απασχόληση	Zscore: %ΘΣ6 ΕΓΚ	Zscore: %ΘΣ7 ΕΓΚ
Δ. Αλεξανδρούπολης	36,2	15,06	0,01	1.83	-.57
Δ. Δράμας	36,23	15,16	0,01	1.22	-.57
Δ. Καβάλας	59,2	15,82	0,02	1.01	-.57
Δ. Αθηναίων	36,29	15,16	0,21	-1.55	-.57
Δ. Πειραιά	36,24	15,14	0,24	-1.12	-.57
Σύνδεσμος Δήμων Νότιας Αττικής	36,32	15,19	0,14	-1.58	-.57
ΑΣΔΑ	36,29	15,19	0,32	-2.05	-.57
Δ. Λέσβου	36,27	15,12	0,15	.16	.31
Δ. Χίου	36,25	15,05	0,11	.53	.26
Δ. Πατρέων	36,21	15,11	0	1.48	-.33
Δ. Αγρινίου	36,25	15,14	0,01	.31	.89
Δ. Γρεβενών	35,95	14,9	0,05	-.93	.48
Δ. Καστοριάς	19,26	13,96	0,03	-1.32	1.98
Δ. Φλώρινας	39,25	19,48	0,04	-1.34	1.89
Δ. Κοζάνης	33,22	16,89	0,02	-.29	1.97
Δ. Εορδαίας	27,17	11,87	0,06	-.57	1.75
Δ. Ιωαννιτών	34,48	10	0,08	-1.18	2.90
Δ. Λαρισιαίων	44,28	11,79	0,06	.05	-.57
Δ. Βόλου	36,27	15,12	0,14	.19	-.57
Δ. Κέρκυρας	36,23	15,14	0,01	1.03	-.10
Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης	36,28	15,27	0,09	-.13	-.57
Δ. Βέροιας	39,58	7,64	0,1	.76	-.57
Δ. Έδεσσας	43,08	20,05	0,08	.63	-.57
Δ. Κατερίνης	25,82	7,95	0,08	.87	-.57
Δ. Νάουσας	18,54	7,98	0,04	.52	-.57
Δ. Πέλλας	41,47	11,83	0,08	.81	-.57
Δ. Σερρών	66,02	19,42	0,05	-.12	-.57
Δ. Ηρακλείου	32,89	25,46	0,05	-.15	-.57
Δ. Χανίων	28,15	25,91	0,05	-.15	-.57
Δ. Ρόδου	36,2	15,11	0,02	1.42	-.57
Δ. Καλαμάτας	16,35	13,03	0,18	-.03	-.57
Δ. Ναυπλίων & Δ. Άργους - Μυκηνών	36,32	15,12	0,18	-.32	-.57